V I Lenin

Socialdemokratins agrarprogram i den första ryska revolutionen 1905-1907

Innehåll

I. Den ryska agraromvälvningens ekonomiska grundvalar och väsen 1
1. Jordegendomen i det europeiska Ryssland 1
2. Vad gäller kampen? 4
3. Kadettförfattarna döljer kampens väsen 8
4. Agraromvälvningens ekonomiska väsen och dess ideologiska höljen 9
5. Den borgerliga agrarutvecklingens två typer 11
6. Agrarprogrammens två linjer i revolutionen 14
7. Rysslands jordareal. Koloniseringsfrågan 16
8. Sammanfattning av de ekonomiska slutsatserna i kapitel 1 20
II. RSDAP:s agrarprogram och deras prövning genom revolutionen 21
1. Vari består felet i den ryska socialdemokratins tidigare agrarprogram? 21
2. RSDAP:s nuvarande agrarprogram 22
3. Municipaliseringsanhängarnas huvudargument i verklighetens skärseld 24
4. Böndernas agrarprogram 27
5. Medeltida jordegendom och borgerlig revolution 30
6. Varför måste småbönderna i Ryssland uttala sig för nationaliseringen? 32
8. Vilket fel begår M. Sjanin och andra anhängare av uppdelningen? 37
III. Nationaliseringens och municipaliseringens teoretiska grundvalar. 41
1. Vad betyder nationalisering av jorden? 41
2. Peter Maslov korrigerar Karl Marx' skisser. 44
3. Är det nödvändigt att vederlägga Marx för att vederlägga narodnikerna? 48
4. Sammanhänger förnekandet av den absoluta jordräntan med municipaliseringsprogrammet? 50
5. Kritiken av den privata jordäganderätten från synpunkten om kapitalismens utveckling. 52
6. Nationaliseringen av jorden och ”penning”-räntan. 53
7. Under vilka betingelser kan rationaliseringen genomföras? 55
8. Innebär nationaliseringen en övergång till jorduppdelning? 57
IV. Politiska och taktiska synpunkter på frågorna i agrarprogrammet 59
1. ”Garanti mot en restaurering” 59
2. Den lokala själv förvaltningen som ”bålverk mot reaktionen” 62
3. Den centrala makten och den borgerliga statens befästande 65

4. Den politiska och den agrara omvälvningens slagkraft 69
6. Är jordens nationalisering ett tillräckligt smidigt medel? 75
7. Jordens municipalisering och municipalsocialismen 76
8. Några exempel på den förvirring municipaliseringen framkallat 79
Avslutning 81

De två revolutionsåren, från hösten 1905 till hösten 1907, har gett väldiga historiska erfarenheter beträffande bonderörelsen i Ryssland samt karaktären och betydelsen av böndernas kamp för jord. Årtionden av så kallad ”fredlig” evolution (dvs. en sådan, då miljoner människor lugnt låter skinna sig av de övre tiotusen) kan aldrig ge ett så rikt material för belysandet av vår samhällsordnings inre mekanism, som dessa två år gett både i fråga om bondemassornas omedelbara kamp mot godsägarna som också i fråga om de i viss mån fria yttringarna av böndernas krav på folkrepresentanternas möten. Med hänsyn till de under dessa två år vunna erfarenheterna har därför en revidering av de ryska socialdemokraternas agrarprogram visat sig vara absolut av nöden, särskilt med hänsyn till, att RSDAP:s agrarprogram antogs på Stockholms-kongressen i april 1906, omedelbart innan representanterna för hela Rysslands bondeklass för första gången öppet uppträdde med ett böndernas agrarprogram i motvikt till regeringsprogrammet och den liberala bourgeoisins program.

Som grund för revideringen av det socialdemokratiska agrarprogrammet måste man lägga de nyaste uppgifterna om jordegendomen i Ryssland för att så noggrant som möjligt kunna fastställa, vad som egentligen är det ekonomiska underlaget för alla agrarprogram i vår epok, varom egentligen den stora historiska kampen rör sig.

Med denna ekonomiska grundval för den verkliga kampen måste man jämföra dess ideologiskt politiska återspegling i de program, deklarationer, krav och teorier, vilka framföras av representanterna för de olika klasserna. Denna och endast denna väg måste marxisten gå, till åtskillnad från den småborgerliga socialisten, som utgår ifrån den abstrakta ”rättvisan”, från teorin om ”arbetsprincipen” osv., och också till åtskillnad från den liberala byråkraten, som vid varje omgestaltning döljer sitt försvar av exploatörernas intressen med utläggningar om reformens praktiska genomförbarhet och om den ”statliga” synpunkten.

I. Den ryska agraromvälvningens ekonomiska grundvalar och väsen

1. Jordegendomen i det europeiska Ryssland

Den av Centrala statistiska kommittén år 1907 utgivna ”Statistik över jordegendomen 1905” ger möjlighet att för 50 guvernement av det europeiska Ryssland noggrant fastställa bondejordens och godsägarjordens omfattning. Vi skall först anföra de allmänna uppgifterna. Hela det europeiska Rysslands ytinnehåll (50 guvernement) omfattar (enl. förteckn. av den 9 februari [27 jan.] 1897) 4.230.500 kv. verst dvs. 448,8 milj. desjatiner.[1] Statistiken över jordegendomen för 1905 anger 395,2 milj. desjatiner, som fördelas i följande tre stora grupper:

a)	Jord i privat besittning	101,7	milj.	desj.
b)	Skiftesjord	138,8	”	”
c)	Kronojord samt stiftelse- och kyrkojord	154,7	”	”
	Sammanlagt i europeiska Ryssland	395,2	”	”

Från detta tal måste man framför allt avskilja kronojorden, som ligger långt i norr och delvis består av tundror, delvis av sådana skogar, med vilkas utnyttjande i jordbrukshänseende man under den närmaste framtiden inte kan räkna. Av sådan jord finns det i ”norra räjongen” (Arkangelsk-, Olonets- och Vologdaguvernementen) 107,9 milj. desjatiner. Om vi stryker denna jord, så överdriver vi naturligtvis i betydlig grad den för jordbruket olämpliga jordens omfattning. Det är tillräckligt att påvisa, att en så försiktig statistiker som A. A. Kaufmann räknar med 25,7 milj. desjatiner skog i Vologda- och Olonetsguvernementen, vilka skulle

[1] 1 kv. verst är något mer än 1 kvkm. 1 desjatin är 1,09 har. — *Red*.

kunna fördelas (som överskott utöver de 25 procenten skog) som tilläggsskifte åt bönderna.[2] Men då vi tar de allmänna uppgifterna om jordens omfattning utan att särskilja uppgifterna om skogen, vore det riktigast att bestämma den för jordbruket brukbara jordfonden försiktigare. Efter avdrag av 107,9 milj. desjatiner återstår 287,3 milj. desjatiner — i runt tal 280 milj. desjatiner. Härvid utesluter vi en del av städernas jord (sammanlagt 2 milj. desjatiner) och en del av kronojorden i Vjatka- och Permguvernementen (i båda dessa guvernement omfattar kronojorden 16,3 milj. desjatiner).

Vi får då följande *brutto*-fördelning av den för jordbruket brukbara jordens omfattning i det europeiska Ryssland:

a)	Privatjord	101,7	milj.	desj.
b)	Skiftesjord	138,8	”	”
c)	Krono- och stiftelsejord	39,5	”	”
	Sammanlagt i europeiska Ryssland	280,0	”	”

För att konkret kunna ge en framställning av den miljö, vari böndernas kamp för jord i den ryska revolutionen försiggår, måste vi nu ha uppgifter över de små och stora (särskilt de allra största) egendomarna. Men uppgifterna härom är ofullständiga. Av 138,8 milj. desjatiner skiftesjord är 136,9 milj. desjatiner indelade i grupper efter jordegendomens storlek. Av 101,7 milj. desjatiner utgörs blott 85,9 milj. desjatiner av privatjord, de återstående 15,8 milj. desjatiner tillhör ”bolag och andelslag”. Då vi betraktar denna senare jordkategori, ser vi, att 11,3 milj. desjatiner tillhör bondesammanslutningar och bondeandelslag, alltså utgör den i stort sett mindre jordegendomen, som tyvärr inte är indelad efter sitt omfång. Vidare tillhör 3,6 milj. desjatiner ”handels-, industri-, fabriks- osv.” bolag till ett antal av 1.042. Av dessa äger 272 bolag mer än 1.000 desjatiner var, och alla 272 tillsammans 3,6 milj. desjatiner. Detta är tydligen feodala latifundier. Största delen av denna jord är koncentrerad i Permguvernementet: här tillhör 1.448.902 desjatiner *nio* sådana bolag! Järnverken i Ural äger som bekant tiotusentals desjatiner jord och utgör en direkt kvarleva av högadelns feodala latifundier mitt i det borgerliga Ryssland.

Vi avdelar alltså 3,6 milj. desjatiner av korporationernas och bolagens jord som den allra största jordegendomen. Den övriga är inte grupperad, men utgör i allmänhet små jordbruk.

Av de 39,5 milj. desjatiner krono- o. a. jord uppges endast omfånget av apanagejorden (5,1 milj. desjatiner). Detta är även en halvt medeltida, synnerligen stor jordegendom. Vi får då följande bild av den efter sin storlek grupperade resp. icke grupperade jordegendomen:

		Grupperad efter storlek			Icke grupperad		
a)	Privatjord	89,5[3]	milj.	desj.	12,2	milj.	desj.
b)	Skiftesjord	136,9	”	”	1,9	”	”
c)	Krono- och stiftelsejord	5,1	”	”	34,4	”	”
	Summa	231,5	”	”	48,5	”	”
	Sammanlagt	280,0 milj. desj.					

Vi övergår till fördelningen av skiftesjorden enligt jordegendomarnas storlek. Om vi sammanfattar uppgifterna från vår källskrift till något större grupper, erhåller vi följande bild:

[2] *Agrarfrågan*, utgiven av Dolgorukov och Petrunkevitj, band II. Artikelsamling, Moskva, 1917, sid. 305.
[3] 85,9 milj. desjatiner privatägd jord plus 3,6 milj. desjatiner latifundier, som tillhör fabriks- samt de handelsindustriella korporationerna och bolagen.

Skiftesjord

Gårdarnas gruppering	Antal gårdar	Desj. jord	Genomsn. pr gård
Upp till 5 desj.	2.857.650	9.030.333	3,1
5-8 ”	3.317.601	21.706.550	6,5
Sammanl. upp till 8 desj.	6.175.251	30.736.883	4,9
8-15 desj.	3.932.485	42.182.923	10,7
15-30 ”	1.551.704	31.271.922	20,1
över 30 ”	617.715	32.695.510	52,9
Sammanl. i europ. Ryssland	12.277.355	136.887.238	11,1

Av dessa uppgifter ser man, att mer än hälften av gårdarna (6,2 milj. av 12,3 milj.) äger mindre än 8 desjatiner var, dvs. en jordareal, som i allmänhet är absolut otillräcklig för en familjs underhåll. Upp till 15 desjatiner har 10,1 milj. gårdar (tillsammans har de 72,9 milj. desjatiner), vilket betyder, att mer än fyra femtedelar av gårdarnas hela antal i betraktande av jordbrukstekniken nuvarande nivå står nära svältgränsen. De medelstora och förmögna gårdarna — med hänsyn till den egna jordens omfattning — utgör sammanlagt 2,2 milj. av 12,3 milj. och de äger 63,9 milj. desjatiner av 136,9 milj. desjatiner jord. Rika kan man kalla endast dem som äger mera än 30 desjatiner. Sådana finns det sammanlagt endast 0,6 milj., dvs. en tjugondel av hela antalet gårdar. De äger nästan en fjärdedel av all jord: 32,7 milj. desjatiner av 136,9 milj. För att kunna bedöma, av vilka kategorier bönder denna på jordegendom rika grupp består, hänvisar vi till att kosackerna här intar den främsta platsen. I den grupp, som har mera än 30 desjatiner per gård, äger de 266.929 gårdar med 14.426.403 desjatiner jord, d. v. s. det överväldigande flertalet kosacker (i europeiska Ryssland: 278.650 gårdar med 14.689.498 desjatiner jord, dvs. i medeltal 52,7 desjatiner per gård).

För att kunna bilda oss ett omdöme om hur gårdarna ungefär fördelar sig med hänsyn till hushållens storlek — inte enligt skiftesjordens omfång — har vi för hela Ryssland uppgifter endast om antalet hästar. Enligt den senaste militära hästregistreringen 1888-1891 indelades gårdarna i 48 guvernement av europeiska Ryssland på följande sätt:

Fattiga jordbruk:		
Utan hästar	2.765.970	gårdar
Med 1 häst	2.885.192	”
Medelstora jordbruk:		
Med 2 hästar	2.240.574	”
Med 3 hästar	1.070.250	”
Välbärgade jordbruk:		
Med 4 och flera hästar	1.154.674	”
Sammanlagt	10.116.660	gårdar

I stort sett betyder detta: mer än hälften är fattiga bönder (5,6 milj. av 10,1), ungefär en tredjedel är medel (3,3 milj. med 2-3 hästar) och något mer än en tiondel är rika bönder (1,1 milj. av 10,1).

Låt oss nu betrakta den privata, individuella jordegendomens fördelning. Statistiken är här inte tillräckligt klar i fråga om den minsta jordegendomen men ger i stället de noggrannaste upplysningar om de stora latifundierna.

Den privata, individuella jordegendomen i det europeiska Ryssland

Grupper	Antal egend.	Desj. Jord	Genomsn. pr gård
10 desj. o. mindre	409.864	1.625.226	3,9
10-50 desj.	209.119	4.891.031	23,4
50-500 desj.	106.065	17.326.495	163,3
500-2.000 desj.	21.748	20.590.708	947,0
2.000-10.000 desj.	5.386	20.602.109	3.825,0
över 10.000 desj.	699	20.798.504	20.754,0
Sammanl. över 500 desj	27.833	61.991.321	2.227,0
Sammanl. i europ. Ryssl.	752.881	85.834.073	114,0

Här ser vi för det första, att den stora jordegendomen är kolossalt övervägande: 619.000 små jordägare (med jord upp till 50 desjatiner) äger tillsamman blott 6,5 milj. desjatiner. För det andra ser vi oerhört stora latifundier: 699 jordägare har nära 30.000 desjatiner var! I händerna på 28.000 jordägare är 62 milj. desjatiner koncentrerade, dvs. de har 2.227 desjatiner var. Det överväldigande flertalet av dessa latifundier tillhör adelsmän, nämligen 18.102 egendomar (av 27.833) och 44.471.994 desjatiner jord, d. v. s. mer än 70 procent av latifundiernas hela areal. De feodala godsägarnas medeltida jordegendom träder här fullt åskådligt i dagen.

2. Vad gäller kampen?

Tio miljoner bondgårdar besitter 73 milj. desjatiner jord. 28.000 adliga och ofrälse landlorder[4] äger 62 milj. desjatiner. Detta är den allmänna bakgrunden till den skådeplats, där böndernas kamp för jord utspelas. På denna allmänna bakgrund är teknikens häpnadsväckande efterblivenhet, jordbrukets förfallna tillstånd, bondemassornas förtryck och hjälplöshet samt de oändligt olikartade formerna av feodal, på livegenskapligt dagsverkssystem grundad utsugning oundvikliga. För att inte avvika från vårt tema måste vi inskränka oss till att i största korthet påpeka dessa allmänt kända fakta, vilka blivit noggrant skildrade i den utomordentligt rikhaltiga litteraturen om bondehushållningen. Jordegendomarnas storlek, som vi skisserat, motsvarar på intet sätt hushållens storlek. I de rent ryska guvernementen befinner sig det storkapitalistiska jordbruket utan tvivel på efterkälken. På de stora latifundierna är smådriften övervägande: olika former av feodalt träldomsarrende, på livegenskapliga dagsverken grundad hushållning (förslavande arrendesystem), ”vinterstädsel”,[5] träldom på grund av olovligt bete för de ”avskilda jordlotterna” osv. i det oändliga. Under trycket av den feodala exploateringen ruineras bondemassan och arrenderar delvis själv ut sina jordlotter till ”ordentliga” jordbrukare. En liten minoritet av förmögna bönder kommer sig upp till lantbourgeoisi, arrenderar jord för kapitalistisk hushållning och exploaterar hundratusentals lantarbetare och daglönare.

Med hänsyn till dessa av den ryska ekonomiska vetenskapen till fullo bekräftade fakta, måste vi i frågan om böndernas nuvarande kamp för jord särskilja *fyra huvudgrupper* av jordegendom: 1. massan av bondehushåll, undertryckta av de feodala latifundierna och direkt intresserade av dessas expropriering, som de direkt och mest av alla vinner på, 2. en obetydlig minoritet av medelbönder, vilka äger ett medelstort jordstycke, som tillåter en dräglig hushållning, 3. en obetydlig minoritet välbärgade bönder, som utvecklar sig till bondebourgeoisi och genom en räcka mellanstadier är förbundna med den kapitalistiska jordegendomen, 4. feodala latifundier, som till omfånget vida överträffar de kapitalistiskt drivna egendomarna i

[4] Landlorder kallas i England de godsherrar med arvsrätt, som tillhör det högsta, privilegierade ståndet. Med ”ädla” landlorder menar Lenin de adliga storgodsägarna och med ”ofrälse” storgodsägarna ur köpmannaståndet och lantbourgeoisin (i Ryssland kulakerna). — *Red*.

[5] Städsling för sommararbete redan under vintern. — *Red*.

Ryssland under den nuvarande epoken och vars inkomster framför allt härflyter ur exploateringen av bönderna medelst dagsverken och förslavande.

Det är klart, att man på grund av det statistiska materialet om jordegendomen endast mycket relativt, ungefärligt och schematiskt kan särskilja dessa huvudgrupper. Men vi måste i alla fall särskilja dessa grupper, då man annars inte kan ge en fullständig bild av kampen om jorden i den ryska revolutionen. Och det kan på förhand med full säkerhet sägas, att delvisa rättelser av dessa siffror, delvisa förskjutningar av gränserna mellan de olika grupperna *inte kan* väsentligt förändra den allmänna bilden. Dessa delvisa rättelser har inte så stor betydelse — viktigt är, att motsättningen mellan det efter jord strävande småjordbruket och de feodala latifundierna, som monopoliserar den stora massan av jorden, blir klart framhävd. Det grundläggande bedrägeriet i såväl regeringens (Stolypins) som liberalernas (kadeternas) ekonomi består just däri, att de döljer eller utsuddar denna klara motsättning.

Låt oss antaga följande omfång för de ovan angivna fyra grupperna av jordegendomen: 1. mindre än 15 desjatiner, 2. 15-20 desjatiner, 3. 20-500 desjatiner och 4. över 500 desjatiner pr jordegendom. För att kunna framställa kampen om jorden såsom någonting helt, måste vi naturligtvis inom varje grupp sammanslå skiftesjorden och den privata jordegendomen. Den senare är i vår källskrift uppdelad i följande två grupper: upp till 10 desjatiner och 10-20 desjatiner, så att man blott tillnärmelsevis kan bestämma gruppen: upp till 15 desjatiner. Den bristande noggrannhet, som kan uppstå på grund av denna ungefärliga beräkning och den av oss gjorda avrundningen av siffrorna, är helt obetydlig (läsaren kan själv övertyga sig därom) och kan inte ändra slutsatserna.

Här har vi den nuvarande jordfördelningen i det europeiska Ryssland enligt de av oss uppställda grupperna:

	Antal egendomar (i miljoner)	Antal desjatiner (i miljoner)	Desj. i genomsn. pr egend.
a) Bönder, utarmade genom feodal exploatering	10,5	75,0	7,0
b) Medelbönder	1,0	15,0	15,0
c) Bondebourgeoisi o. kapit. jordegendom	1,5	70,0	46,7
d) Feodala latifundier	0,03	70,0	2.333,0
Summa	13,03	230,0	17,6
Icke uppdelad efter storlek		50,0	
Summa[6]	13,03	280,0	21,4

Detta är de förhållanden, vilka ligger till grund för böndernas kamp för jord. Detta är *utgångspunkten* för böndernas kamp (7-15 desjatiner per gård och därtill förslavande arrende osv.) mot storgodsägarna (2.333 desjatiner per egendom). Vad är den objektiva tendensen för denna

[6] Siffrorna i denna tabell är som sagt avrundade. Här de exakta siffrorna. Skiftesjord: a) 10,1 milj. egendomar och 79,9 milj. desj., b) 874.000 egendomar och 15,0 milj. desj. Privat jordegendom upp till 10 desj. – 410.000 egendomar och 1,6 milj. desj.; 10-20 desj. – 106.000 egendomar och 1,6 milj. desj. Summan av a + b för båda arterna: 11,5 milj. egendomar och 91,2 milj. desj. För grupp c) är den exakta siffran: 1,5 milj. egendomar och 69,5 milj. desj. jord. För grupp d) 27.833 egendomar och 61,99 milj. desj. jord. Till den senare har, såsom ovan påpekats, fogats 5,1 milj. desj. apanagejord och 3,6 milj. desj. tillhörande stora fabriks-, handels- och industribolag. Den exakta siffran för den icke efter storlek uppdelade jorden har vi redan anfört – 48,5 milj. desj. Härav kan läsaren själv se, att alla våra avrundningar och ungefärliga beräkningar förorsakar helt obetydliga förändringar och att de inte ens en hårsmån kan rubba de slutsatser vi dragit.

kamps *slutmål*? Det är klart, att denna tendens består i förintandet av den stora feodala jordegendomen och dess övergång (i en eller annan form) till bönderna. Denna objektiva tendens härleder sig oundvikligen ur det faktum, att det av de feodala latifundierna utsugna *småbruket* är det härskande. För att framställa denna tendens i ett lika åskådligt schema, som vi anförde för att ge en framställning av kampens utgångspunkt, dvs. det nuvarande läget, måste vi föreställa oss det *bästa tänkbara* fallet, dvs. vi måste förutsätta att de feodala latifundernas hela jord och hela den icke uppdelade jorden har övergått i den utarmade bondeklassens ägo. Detta är det bästa fall, som mer eller mindre klart föresvävar alla, vilka deltager i den nutida agrarkampen: även regeringen talar om ”jordtilldelning” åt de ”behövande”, även den liberala ämbetsmannen (kadeten också) talar om extra jordtilldelning åt de jordfattiga, även trudovikbonden talar om utökning av jorden till en ”konsumtions”- eller ”arbets”-norm, och socialdemokraten, som är av annan mening i fråga om formerna för jordens utnyttjande, godkänner i stort sett narodnikernas förslag om jordtilldelning åt de fattigaste bönderna (på andra riksdumans 47:e sammanträde den 8 juni [26 maj] 1907 godkände Tsereteli narodniken Karavajevs siffror: 57 milj. desjatiner jord som skall exproprieras för 6,5 miljarder, varav 2,5 miljarder är avsedda för de fattigaste med mindre än 5 desjatiner. Se sid. 1.221 i det stenografiska protokollet.) Med ett ord, hur olika godsägarna, ämbetsmännen, bourgeoisin, bönderna och proletariatet än må betrakta agrarreformens uppgifter och betingelser, så är tendensen hos alla densamma: godsägarjordens övergång till de mest behövande bönderna. Om de väsentligaste olikheterna i klassernas uppfattningar om omfånget och villkoren för denna övergång kommer vi att tala senare. Nu kompletterar vi vårt schema över kampens utgångspunkt med ett liknande schema över dess eventuella slutpunkt. Vi visade förut, hurudant läget är *nu*. Nu skall vi visa, hurudant det kan bli d å. Vi förutsätter, att 0,03 milj. godsägare behåller 100 desjatiner var, dvs. 3 milj. desjatiner, och att de återstående 67 milj. plus 50 milj. icke grupperad jord fördelas mellan de 10,5 miljonerna fattiga gårdar. Vi får då följande bild:

	Nu			*Då*		
	Antal egend.	Dest. jord. (i milj)	Genomsn. desj. pr egendom.	Antal egend.	Dest. jord. (i milj)	Genomsn. desj. pr egendom.
a) De utarmade småbönderna	10,5	75	70,0	—	—	—
b) Medelbönderna	1,0	1,5	15,0	11,5	207	18,0
c) De rika bönderna o. bourg.	1,5	70	46,7	1,53	73	47,7
d) Feodala godsägare	6,03	70	2.333,0	—	—	—
Summa	13,03	230	17,6	13,03	280	21,4
Ouppdelad jord	—	50	—	—	—	—
Summa	13,03	280	21,4	—	—	—

Detta är den ekonomiska grundvalen för kampen om jorden i den ryska revolutionen. Detta är utgångspunkten för denna kamp och dess tendens, dvs. dess slutpunkt, dess resultat i det från de kämpandes synpunkt bästa fallet.

Innan vi går att analysera denna grundval och dess ideologiska (och ideologisk-politiska) hölje, skall vi uppehålla oss vid möjliga missuppfattningar och invändningar. För det första skulle man kunna säga, att det i min framställning förutsätts en *uppdelning* av jorden, innan jag ännu undersökt frågan om municipalisering, uppdelning, nationalisering och socialisering.

Detta vore en missuppfattning. I min framställning har jordegendomens *betingelser* fullkomligt lämnats åsido, *betingelserna* för jordens övergång till bönderna har alls inte berörts (om

den övergår som egendom eller endast med brukningsrätt i en eller annan form). Jag har endast talat om *jordens övergång* över huvud taget till småbönderna — och denna tendens i vår agrarkamp kan omöjligen betvivlas. Småbönderna kämpar för jordens övergång *i deras* händer. Småbruket (det borgerliga) kämpar mot det (feodala) storbruket.[7] Något bättre resultat än det av mig skisserade kan omvälvningen inte medföra.

För det andra skulle man kunna säga, att jag inte hade rätt att förutsätta, att den konfiskerade jorden (eller exproprierade, ty än så länge har det i min framställning icke varit tal om expropriationsvillkoren) skall övergå till de jordfattigaste bönderna. Man skulle kunna säga, att jorden i kraft av den ekonomiska nödvändigheten *måste* övergå till de rika bönderna. Men en sådan invändning vore ett missförstånd. För att bevisa omvälvningens borgerliga karaktär måste jag ta det från narodnismens synpunkt *bästa* fallet, jag måste *antaga*, att det mål, som de kämpande ställer sig, uppnås. Jag måste ta det moment som ligger närmast det så kallade ”svartskiftet” och inte de längre bort liggande följderna av agraromvälvningen. Om massan segrar i kampen, så kommer den också att bemäktiga sig segerns frukter. En annan fråga är vem som senare kommer att skörda segerns frukter.

För det tredje skulle man kunna säga, att jag kommit till detta för de fattiga bönderna ovanligt gynnsamma resultat (förvandlingen av hela deras massa till medelbönder med jord upp till 18 desjatiner per gård) till följd av *överskattning* av den fria jordfonden. Man kan säga, att det hade varit nödvändigt att draga ifrån *skogen*, som ju inte kan ingå i böndernas skiften. Dylika invändningar från ekonomerna i regeringens och kadeternas läger är möjliga och till och med oundvikliga, men de är oriktiga.

För det första har jag utelämnat *hela* den norra räjongen (Arkangelsk-, Volodga- och Olonetsguvernementen), och även en del av Vjatka- och Permguvernementen, dvs. sådana trakter, där inom den närmaste framtiden ett utnyttjande av den skogbetäckta arealen knappast är tänkbart. För det andra hade en särskild frånräkning av skogsarealen oundvikligen i hög grad komplicerat beräkningen men i ringa mån ändrat resultaten. Kaufmann t. ex., som är kadet och alltså en person, som tillräckligt *försiktigt* handskas med godsägarnas jord, anser att överskottet över de 25 procenten skog kunde användas till täckande av jordbristen, och han erhåller på så sätt en fond på 101,7 milj. desjatiner i 44 guvernement. Jag har beräknat jordfonden för 47 guvernement till ungefär 101 milj. desjatiner, nämligen 67 milj. desjatiner av de 70 milj. feodala latifundierna samt 34 milj. desjatiner kronojord och jord tillhörande olika institutioner. Om man förutsätter, att all jord över 100 milj. desjatiner exproprieras, så förstoras denna fond ytterligare med 9-10 milj. desjatiner.[8]

---

[7] Det som av mig satts inom parentes erkänns icke eller förnekas av narodnismens småborgerliga ideologer. Till detta återkommer vi senare.

[8] Gränsen för exproprieringen — 500 desjatiner — har jag antagit rent godtyckligt. Om vi sätter gränsen till 100 desjatiner, också endast rent godtyckligt, så får vi följande bild av omvälvningen:

Nu

a)	10,5	milj. hushåll		75	milj. desjatiner
b)	1,0	” ”		15	” ”
c)	1,4	” ”		50	” ”
d)	0,13	” ”		90	” ”
	13,03	milj. hushåll		230	milj. desjatiner
				+ 50	” ”

Då

b)	11,5	milj. hush.	217 milj. desj.	= 18,8	desj. pr gård
c)	1,53	” ”	63 ” ”		” ”
	13,03	milj. hush.	280 milj. desj.	= 21,4	desj. pr gård

De viktigaste slutsatserna beträffande omvälvningens karaktär och innebörd blir i båda fallen desamma.

3. Kadetförfattarna döljer kampens väsen

De ovan anförda uppgifterna om storgodsens roll i kampen om jorden i Ryssland måste kompletteras i ett avseende. Ett karakteristiskt kännetecken för vår bourgeoisis och småbourgeoisis agrarprogram är det förhållandet, att frågan om vilken klass, som är böndernas mäktigaste motståndare, vilka jordegendomar, som utgör huvudmassan av den för expropriering ifrågakommande fonden, skyms undan genom resonemanget om ”normer”. Man talar (såväl kadeter som trudoviker) i främsta rummet om hur mycket jord, som erfordras för bönderna enligt den ena eller andra ”normen” — i stället för att tala om den betydligt konkretare och mera levande saken: hur mycket jord det finns, som kan exproprieras. Den första frågeställningen suddar ut klasskampen och döljer sakens innebörd med den gagnlösa strävan efter en ”statlig” synpunkt. Den andra frågeställningen lägger hela frågans tyngdpunkt på klasskampen, på klassintressena hos ett bestämt jordägarskikt, vilket tydligast företräder de feodala tendenserna.

Vi skall senare återkomma till frågan om ”normerna”. Här skall vi endast omnämna ett ”lyckligt” undantag bland trudovikerna och en typisk kadetförfattare.

I andra duman berörde folksocialisten Djelarov frågan om vilket procenttal jordägare som exproprieringen komme att beröra (47:e sammanträdet, den 8 juni [26 maj] 1907). Talaren yttrade sig just om exproprieringen (tvångsexproprieringen) utan att ställa frågan om konfiskering och utgick tydligen från samma exproprieringsnorm, som jag förslagsvis använde i min tabell, nämligen 500 desjatiner. Tyvärr är motsvarande passus i Djelarovs tal vanställt i andra dumans stenografiska referat (sid. 1217), eller också har hr Djelarov själv gjort ett fel. I referatet heter det, att exproprieringen skulle beröra 32 procent av de privata jordegendomarna och 96 procent av hela dess areal, de återstående 68 procent av jordägarna har i sin ägo endast 4 procent av den privata jordegendomen. I verkligheten måste det i stället för 32 procent vara 3,2 procent, ty 27.833 jordägare av 752.881 utgör 3,2 procent, och deras jord utgör 62 milj. desjatiner av 85,8 milj. dvs. 72,3 procent. Det förblir ouppklarat, om det här rör sig om ett misstag i hr Djelarovs tal eller om oriktiga siffror. I varje fall var han, ifall vi inte misstar oss, den enda av de många i duman uppträdande talarna, som berörde frågan om kampens orsak i dess omedelbara och konkreta bemärkelse.

En kadetförfattare, vars ”verk” man inte får underlåta att nämna vid behandlingen av denna fråga, är herr S. Prokopovitj. Han tillhörde egentligen ”bessaglavtserna” och uppträdde — liksom flertalet av medarbetarna i den borgerliga tidningen *Tovarisjtj* — än som kadet än som mensjevistisk socialdemokrat. Han är en typisk representant för den skara konsekventa bernsteinare bland de ryska borgerliga intellektuella, vilka vacklar mellan kadeterna och socialdemokraterna, som (till största delen) inte tillhör något parti och i den liberala pressen systematiskt intager en ståndpunkt, som är något till höger om Plechanov. Vi nämner hr S. Prokopovitj därför, att han var en av de första, som i pressen anförde siffror ur 1905 års statistik över jordegendomen och därvid faktiskt ställde sig på kadeternas agrarreforms grundval. I två artiklar, tryckta i tidningen *Tovarisjtj* (1907, nr 214, av den 26 [13] mars och nr 238 av den 23 [10] april) polemiserar hr Prokopovitj mot författaren till den officiella statistiken, general Solotarjev, som försöker bevisa, att regeringen fullkomligt utan varje tvångsexpropriering skulle kunna genomföra jordreformen och att bonden för upprätthållande av sitt jordbruk hade alldeles tillräckligt med 5 desjatiner per gård! Hr Prokopovitj är liberalare. Han anger 8 desjatiner per gård. Visserligen anmärker han flera gånger, att detta vore ”alldeles otillräckligt”, att en sådan beräkning vore ”ytterst anspråkslös” osv. Men likväl antager han för fastställandet av ”jordbristens omfång” (så lyder rubriken på den första av hr Prokopovitjs två ovannämnda artiklar) just denna siffra. Han förklarar, att han gör så ”för att undvika onödiga tvister” ... förmodligen ”onödiga tvister” med hr Solotarjev o. a.? Då hr Prokopovitj på så vis fastställer antalet ”otvivelaktigt jordfattiga” bondgårdar till hälften av

totalsumman, beräknar han ganska riktigt, att det erfordras 18,6 milj. desjatiner för att öka deras areal till 8 desjatiner, men då regeringen till sitt förfogande har en fond på, såsom man påstår, inalles 9 milj. desjatiner, ”kan man inte komma till rätta utan tvångsexpropriering”.

Både i sina beräkningar och i sina kommentarer har denna mensjevikerna närstående hr kadet eller kadeterna närstående mensjevik på ett utmärkt sätt bragt andan och meningen i det liberala agrarprogrammet till uttryck. Den egentliga frågan om de feodala latifundierna och latifundierna överhuvud taget är fullständigt bortskymd. Hr Prokopovitj anför uppgifter endast om hela den privata jordegendomen på över 50 desjatiner. På så sätt bortskyms det, som egentligen utgör kampens föremål. En handfull — bokstavligen en handfull — landlorders intressen inhöljs i en slöja. I stället för att avslöja dem kommer man med ”den statliga synpunkten”: ”man kommer inte tillrätta” med kronojorden. Kunde man det, så skulle hr Prokopovitj — det framgår av hans framställning — inte ha någonting emot de feodala latifundierna.

Storleken av bondens andel (8 desjatiner) är tilltagen efter svältnorm. Storleken av ”tvångs-exproprieringen” av godsägarna är obetydlig (18 minus 9 = 9 milj. desjatiner av de 62 miljonerna som tillhör egendomar på över 500 desjatiner!). För att genomföra en sådan ”tvångs-expropriering” måste godsägarna tvinga bönderna — så som det skedde år 1861!

Frivilligt eller ofrivilligt, medvetet eller omedvetet har hr Prokopovitj dock gett ett riktigt uttryck för den efter godsägarnas intressen anpassade kärnan i kadeternas agrarprogram! Kadeterna är blott försiktiga och sluga: de föredrar att förtiga, hur mycket jord de egentligen avser att expropriera av godsägarna.

4. Agraromvälvningens ekonomiska väsen och dess ideologiska höljen

Vi har sett, att det väsentliga i den omvälvning, som försiggår, består i förintandet av de feodala latifundierna och skapandet av fria och (i den mån det är möjligt under de givna förhållandena) välbärgade jordbrukande bönder, som inte för en eländig tillvaro och pinar ut sig på sin jordbit, utan som är i stånd att utveckla produktivkrafterna och driva jordbruks-kulturen framåt. Smådriften inom jordbruket, marknadens herravälde över producenten och följaktligen även varuproduktionens herravälde berörs alls inte av denna omvälvning, de kan inte beröras därav, ty kampen för omdelningen av jorden förmår inte förändra produktionsför-hållandena. Men vi har sett, att det säregna i denna kamp är smådriftens kraftiga utveckling på de feodala latifundiernas grund.

Det ideologiska höljet för den pågående kampen är de narodnistiska teorierna. De altryska bonderepresentanternas öppna uppträdande med agrarprogram i den första och andra duman har slutgiltigt bevisat, att narodnikernas teorier och program verkligen utgör det ideologiska höljet för böndernas kamp om jorden.

Vi har påvisat, att de stora feodala godsen utgör den grundläggande och viktigaste beståndsdelen av den jordfond, för vilken bönderna kämpar. Vi antog en mycket hög exproprierings-norm — 500 desjatiner. Man kan dock lätt övertyga sig om, att den slutsats vi dragit förblir giltig, även om denna norm sänks — exempelvis till 1.00 eller 50 desjatiner. Låt oss fördela gruppen 20-500 desjatiner på tre underavdelningar: aa) 20-50 desjatiner, bb) 50-100 desjatiner samt cc) 100-500 desjatiner och låt oss se, vilket omfång skiftesjorden och den privata jordegendomen får enligt denna indelning:

Skiftesjord

Grupper	Antal egend.	Jord i desj.	Desj. pr egend.
20— 50 desjatiner	1.062.504	30.898.147	29,1
50-100	191.898	12.259.171	63,3
100-500	40.658	5.762.276	117,1

Privat jord

Grupper	Antal egend.	Jord i desj.	Desj. pr egend.
20— 50 desjatiner	102.237	3.301.004	32,8
50-100	44.877	3.229.858	71,9
100-500	61.188	14.096.637	230,4

Sammanlagt i europeiska Ryssland

Grupper	Antal egend.	Jord i desj.	Desj. pr egend.
20— 50 desjatiner	1.165.741	34.199.151	29,3
50-100	236.775	15.489.029	65,4
100-500	101.846	19.858.913	194,9

Härav framgår för det första att konfiskeringen av all jord över 100 desjatiner, såsom ovan påpekats, kommer att öka jordfonden med 9-10 milj. desjatiner, och den av deputeraden i första riksduman, Tjisjevski, föreslagna konfiskeringen av all jord över 50 desjatiner skulle öka jordfonden med 18,5 milj. desjatiner. Följaktligen blir också i detta fall de feodala latifundierna jordfondens grundval. De utgör kärnan i den nutida agrarfrågan. Sammanhanget mellan jordegendomen och de översta skikten av byråkratin är även bekant. G. A. Alexinski anförde i andra duman Rubakins statistik om storleken av de högsta ämbetsmännens lantegendomar i Ryssland. För det andra framgår av dessa uppgifter, att också om man bortser från skiftena och lantgodsen på över 100 desjatiner, likväl stora olikheter mellan de stora skiftena och de små lantgodsen återstår. Omvälvningen finner bondeklassen redan differentierad både i fråga om jordegendomens storlek och i ännu högre grad beträffande kapitalets storlek, boskapsmängden, de döda inventariernas kvantitet och kvalitet osv. Att differentieringen är vida större på böndernas — så att säga — icke utskiftade egendom än på skiftesjorden är tillfyllest bevisat i vår ekonomiska litteratur.

Vilken betydelse har då de narodnistiska teorierna, som mer eller mindre noggrant återspeglar böndernas uppfattningar om sin kamp om jorden? Två ”principer” utgör det väsentliga i dessa narodnistiska teorier: ”arbetsprincipen” och ”utjämningen”. Den småborgerliga karaktären hos dessa principer är så klar och har så ofta, så utförligt blivit bevisad i den marxistiska litteraturen, att det är onödigt att ytterligare ingå på detta ämne. Men det är av stor vikt att lägga märke till detta drag hos dessa ”principer”, vilket den ryska socialdemokratin hittills inte uppskattat efter förtjänst. I dimmig form ger dessa principer verkligen uttryck åt någonting, som i nuvarande historiska moment är reellt och progressivt. De ger nämligen uttryck åt den förintande kampen mot de feodala latifundierna. Om vi betraktar det ovan anförda schemat för vårt agrarsystems utveckling från det nuvarande tillståndet till den nuvarande borgerliga omvälvningens ”slutmål”, så ser vi klart, att det framtida ”då” skiljer sig från det nuvarande ”nu” genom en ojämförligt större ”utjämning” av jordegendomen och att den nya jordfördelningen i mycket högre grad motsvarar ”arbetsprincipen”. Detta är ingen tillfällighet. Det kan inte vara annorlunda i ett bondeland, vars borgerliga utveckling befriar det från livegenskapen. Förintandet av de feodala latifundierna är i ett sådant land ovillkorligen ett av den kapitalistiska utvecklingens krav. Ifall smådriften är förhärskande, betyder detta för-

intande oundvikligen en större ”utjämning” av jordegendomen. Kapitalismen slår sönder de medeltida latifundierna och börjar med en mer ”utjämnad” jordegendom samt skapar av den ett nytt storjordbruk på basen av lönarbete, maskiner och hög jordbruksteknik, men inte på basen av dagsverkssystem och förtryck.

Felet hos alla narodniker ligger däri, att de genom att inskränka sig till småbrukarens trånga synkrets inte ser den borgerliga karaktären hos de samhälleliga förhållanden i vilka bonden inträder efter befrielsen från feodalismens bojor. De förvandlar det småborgerliga jordbrukets ”arbetsprincip”, utjämningen, från en paroll för de feodala latifundiernas förstörande till någonting absolut, självtillräckligt, som är utmärkande för en särskild, icke borgerlig ordning.

Några marxister begår det felet, att de i sin kritik av narodnikernas teori förbiser dess historiskt reella och historiskt berättigade innehåll i kampen mot feodalismen. De kritiserar med rätta ”arbetsprincipen” och ”utjämningen” som efterbliven, reaktionär, småborgerlig socialism och glömmer, att dessa teorier är uttryck för en progressiv, revolutionär, småborgerlig demokrati, att de tjänar som fana åt den mest energiska kamp mot det gamla, feodala Ryssland. Jämlikhetens idé är den mest revolutionära idén i kampen mot den gamla absolutistiska ordningen över huvud taget och mot den gamla feodala storgodsegendomen i synnerhet. För den småborgerliga bonden är jämlikhetens idé helt och hållet berättigad och progressiv i den mån den är ett uttryck för kampen mot den feodala olikheten. Idén om jordegendomens ”utjämning” är berättigad och progressiv i den mån den ger uttryck åt strävandena hos de 10 miljoner bönder, vilka är inskränkta till jordlotter på sju desjatiner och drivits till ruin av godsägarna, och vilkas strävan går ut på uppdelning[9] av de feodala latifundierna på 2.300 desjatiner. I nuvarande historiska situation uttrycker denna tanke verkligen en sådan strävan, den strävar i riktning mot en konsekvent borgerlig revolution, varvid den dock felaktigt döljer detta med en dimmig, kvasisocialistisk fraseologi. Och dålig vore väl den marxist, som då han kritiserar de borgerliga parollernas falska socialistiska hölje, icke vore i stånd att uppskatta deras historiskt progressiva betydelse som de mest effektiva borgerliga parollerna i kampen mot feodalismen. Den reella betydelsen av denna omvälvning, i vilken narodniken ser en ”socialisering”, kommer att bestå i den mest konsekventa vägröjning för kapitalismen och i ett effektivt utrotande av feodalismen. Det schema, som jag ovan anfört, visar just maximum av feodalismens avlägsnande och det därvid uppnådda maximum av ”utjämningen”. Narodniken föreställer sig, att denna utjämning upphäver den borgerliga karaktären, medan den i verkligheten är uttryck för de radikalaste borgarskiktens strävanden. Men allt, vad man utöver detta vill se i ”utjämningen”, är ideologisk rök och illusion hos småborgaren.

Den kortsynta och ohistoriska uppskattningen av de narodnistiska idéernas betydelse i den ryska borgerliga revolutionen, som kommer till uttryck hos en del ryska marxister, förklaras därav, att de inte tänkt sig in i den ”konfiskering” av godsägarjorden, som narodnikerna försvarar. Man måste klargöra för sig den ekonomiska grundvalen för en sådan omvälvning under vår jordegendoms nuvarande förhållanden, då skall man också förstå inte blott det illusoriska i narodnismens idéer, utan också den av en bestämd historisk uppgift inskränkta sanningen om kampen, sanningen om kampen mot feodalismen, som utgör det reala innehållet i dessa illusoriska teorier.

5. Den borgerliga agrarutvecklingens två typer

Låt oss gå vidare. Vi påpekade, att de narodnistiska teorierna, som är absurda och reaktionära då det gäller kampen för socialismen och mot bourgeoisin, visar sig vara ”förnuftiga” (i fråga om en särskild historisk uppgift) och progressiva i bourgeoisins kamp mot feodalismen. Nu är

[9] Här rör det sig inte om tilldelning av jord som privategendom utan om tilldelning för ekonomiskt utnyttjande. En sådan uppdelning är möjlig — och när smådriften är övervägande för en viss tid oundviklig — såväl vid municipalisering som vid nationalisering.

frågan den: måste oundvikligheten av feodalismens avdöende i den ryska jordegendomen och inom hela Rysslands samhällsordning samt att den borgerligt demokratiska agraromvälvningen fattas så, att den kan försiggå blott i en bestäm form? Eller är den möjlig i flera olika former?

Denna fråga är av avgörande betydelse för utarbetandet av en riktig uppfattning om vår revolution och om det socialdemokratiska agrarprogrammet. Och frågan måste avgöras med stöd av det material om revolutionens ekonomiska grundval, som anförts i det föregående.

Kampens kärnpunkt är de feodala latifundierna, som utgör den viktigaste uttrycksformen och det starkaste stödet för feodalismens kvarlevor i Ryssland. Varuhushållningens och kapitalismens utveckling gör oundvikligen slut på dessa kvarlevor. I detta hänseende står endast en av den borgerliga utvecklingens vägar öppen för Ryssland.

Men formerna för denna utveckling kan vara av två slag. Feodalismens kvarlevor kan avlägsnas såväl genom en omgestaltning av godsägarjordbruken som genom förintande av de feodala latifundierna, d. v. s. genom reformer eller på revolutionär väg. Den borgerliga utvecklingen kan försiggå på så vis, att storgodsjordbruken går i spetsen, så småningom blir allt mer borgerliga och så småningom ersätter de feodala exploateringsmetoderna med borgerliga metoder. Den kan också försiggå på så vis, att de små bondehushållen går i spetsen, på revolutionär väg avlägsnar de feodala latifundiernas ”utväxter” från samhällsorganismen och sedan, utan dem, utvecklar sig fritt på det kapitalistiska farmarjordbrukets väg.

Dessa två objektivt möjliga vägar för den borgerliga utvecklingen kunde vi kalla den preussiska typen och den amerikanska typen. I det förra fallet växer det feodala storgodsjordbruket långsamt över i ett borgerligt, ett junkerjordbruk, varvid bönderna under årtionden är dömda till den grymmaste exploatering och det värsta förtryck, medan det utbildar sig en liten minoritet storbönder. I det andra fallet förekommer intet storgodsjordbruk eller också slås det sönder av revolutionen, som konfiskerar och uppdelar de feodala godsen. I detta fall är bonden den förhärskande, han blir jordbrukets drivande kraft och utvecklar sig till kapitalistisk farmare. I det första fallet ligger utvecklingens huvudinnehåll däri, att feodalismen växer över i förtryck och kapitalistisk exploatering på feodalherrarnas, godsägarnas, junkrarnas jord. I det andra fallet utgörs den egentliga bakgrunden av den patriarkaliska bondens förvandling till borgerlig farmare.

I Rysslands ekonomiska historia framträder dessa båda utvecklingstyper fullt tydligt. Låt oss ta tiden för livegenskapens upphävande. Det pågick en kamp mellan godsägarna och bönderna beträffande sättet för denna reforms genomförande. Båda parterna försvarade (utan att vara medvetna därom) villkoren för den borgerliga ekonomiska utvecklingen, men godsägarna önskade en sådan utveckling, som betryggade största möjliga bibehållande av storgodsjordbruken, av godsägarnas inkomster och de feodala (förslavande) exploateringsmetoderna. Böndernas intressen låg i en sådan utveckling, som skulle i största möjliga omfång — med hänsyn till bondeklassens dåvarande kulturnivå och ekonomiska läge — kunna säkra förintandet av de feodala latifundierna, av alla feodala och förslavande exploateringsmetoder, samt utvidgandet av bondens fria jordegendom. Det är självklart, att kapitalismens och produktivkrafternas utveckling i det andra fallet skulle försiggå i vidare omfång och snabbare, än om frågan löstes enligt godsägarnas intressen.[10] Endast karikatyrer av marxisterna, så som

[10] I tidskriften *Nautjnoje Obosrenie* (1900, maj—juni) skrev jag i denna fråga: ... ”*ju mera jord bönderna erhöll vid bondebefrielsen och ju billigare de erhöll den, dess vidare, snabbare och friare skulle kapitalismens utveckling i Ryssland försiggå*, dess högre skulle befolkningens levnadsnivå vara, dess vidare den inre marknaden, dess snabbare skulle maskinerna komma till användning i produktionen, dess mer skulle, kort sagt, Rysslands ekonomiska utveckling komma att likna Amerikas ekonomiska utveckling. Jag inskränker mig till att påvisa två omständigheter, som enligt min mening bekräftar detta påstående: 1. till följd av jordbristen och de höga skatterna

de mot marxisterna kämpande narodnikerna försökte utmåla dem, skulle ha kunnat anse den omständigheten, att bönderna 1861 berövades sin jord, som garanti för kapitalismens utveckling. Den skulle tvärtom ha varit — och visade sig i verkligheten vara — en garanti för ett förslavande, dvs. halvfeodalt arrende och en på dagsverkssystem baserad hushållning, dvs. ett slags livegenskap, som i hög grad höll tillbaka kapitalismens utveckling och produktivkrafternas tillväxt i det ryska jordbruket. Kampen mellan böndernas och godsägarnas intressen var inte en ”folkproduktionens” och ”arbetsprincipens” kamp mot bourgeoisin (såsom våra narodniker inbillade sig och fortfarande inbillar sig), utan en kamp för den borgerliga utvecklingens amerikanska typ mot dess preussiska typ.

I de trakter av Ryssland, där det inte funnits någon livegenskap, där jordbruket helt och hållet eller till största delen sköttes av den fria bonden (t. ex. på de efter reformen koloniserade stepperna på andra sidan Volga, i Nya Ryssland[11] och Nordkaukasien) försiggick produktivkrafternas utveckling ojämförligt snabbare än i det av feodalismens kvarlevor betungade centrala området.[12]

Men om Rysslands centrala jordbruksområde och de jordbrukande gränsområdena visar oss så att säga utsträckningen eller den geografiska fördelningen av de områden, i vilka den ena eller andra typen av den agrara utvecklingen är förhärskande, så framträder de båda typerna i sina huvuddrag också på alla de platser, där storgods och bondejordbruk existerar sida vid sida. Ett av grundfelen i narodikernas ekonomiska uppfattning bestod däri, att de ansåg storgodsen som agrarkapitalismens enda ursprung, men betraktade bondejordbruket från ”folkproduktionens” och ”arbetsprincipens” ståndpunkt (detsamma gör trudovikerna, ”folksocialisterna” och socialistrevolutionärerna). Vi vet, att detta inte är riktigt. Godsjordbruket utvecklar sig i kapitalistisk riktning, i det dagsverkssystemet småningom ersätts med ”frivilligt lönarbete”, treskiftesbruket med intensivt jordbruk och de gammalmodiga jordbruksinventarierna med stordriftens fullkomnade redskap. Bondejordbruket utvecklar sig också i kapitalistisk riktning, varvid det frambringar en lantbourgeoisi och ett lantproletariat. Ju bättre ”byalagets” läge är, ju högre böndernas välstånd i allmänhet, dess snabbare försiggår denna differentiering av bönderna i det kapitalistiska jordbrukets antagonistiska klasser. Den agrara utvecklingens två riktningar är följaktligen överallt förhanden. Kampen mellan böndernas och godsägarnas intressen, vilken går som en röd tråd igenom hela Rysslands historia efter reformen år 1861 och bildar den viktigaste ekonomiska grundvalen för vår revolution, är en kamp för antingen den ena eller den andra av dessa två typer av den borgerliga agrarrevolutionen.

Endast genom att klart förstå skillnaden mellan dessa båda typer och deras borgerliga karaktär kan vi på ett riktigt sätt förklara jordfrågan i den ryska revolutionen och förstå klassbetydelsen hos de olika agrarprogram, som uppställts av de olika partierna.[13] Vi upprepar: kampens

---

utvecklade sig i en mycket betydande räjong hos oss dagsverkssystemet i det privata jordbruket, d. v. s. en direkt kvarleva av feodalismen, och alls inte kapitalismen, 2. just i våra gränsräjonger, där livegenskapen antingen inte alls var känd eller svagast utvecklad, där bonden minst lider av jordbrist, dagsverken och tunga skatter, där utvecklade sig kapitalismen i jordbruket starkast.”

[11] Södra delen av Bessarabien till Don. — *Red*.

[12] Om gränsområdenas betydelse som kolonisationsfond under kapitalismens utveckling i Ryssland har jag talat utförligare i *Kapitalismens utveckling i Ryssland*. Deras betydelse för frågan om det socialdemokratiska agrarprogrammet kommer jag att behandla längre fram.

[13] P. Maslovs exempel visar vilken virrighet som ofta härskar i de ryska socialdemokraternas huvuden i fråga om de två vägarna för den borgerliga agrara utvecklingen i Ryssland. I tidskriften *Obrasovanie* (1907, nr 3) utpekar han två vägar: 1. ”den i utveckling stadda kapitalismen”, 2. ”fåfäng kamp mot den ekonomiska utvecklingen”. ”Den första vägen — inte sant? — leder arbetarklassen och hela samhället till socialismen, den andra vägen driver (!) arbetarklassen i bourgeoisins armar (!), i en kamp mellan de stora och de små egendomsägarna, i en kamp, som inte kan bringa arbetarklassen någonting annat än nederlag” (sid. 92). För det första är den ”andra vägen” en tom fras, en drömbild och ingen väg, en falsk ideologi och ingen verklig utvecklingsmöjlighet. För det andra märker inte Maslov, att Stolypin och bourgeoisin också leder bönderna in på den kapitalistiska vägen —

kärnpunkt är de feodala latifundierna. Deras kapitalistiska utveckling kan icke bestridas, men den är möjlig i två former: i form av ett revolutionärt avlägsnande och förintande av dessa latifundier genom farmarna och i form av deras långsamma övergång i junkerjordbruk (med motsvarande förvandling av den förslavade bonden till en förslavad dräng).

6. Agrarprogrammens två linjer i revolutionen

Om vi jämför den ovan skisserade ekonomiska grundvalen med de agrarprogram, vilka framförts av de olika klasserna i revolutionen, så skönjer vi med detsamma två linjer för dessa program, motsvarande de två påvisade typerna av den agrara utvecklingen.

Låt oss taga Stolypins program, vilket omfattas av de högersinnade godsägarna och oktobristerna. Det är ett ohöljt godsägarprogram. Men kan man säga, att det är reaktionärt i ekonomiskt avseende, dvs, att det utesluter eller strävar efter att utesluta en kapitalistisk utveckling, att det icke skulle tillåta den borgerliga agrara utvecklingen? På intet sätt. Tvärtom är Stolypins berömda agrarlagstiftning på grundval av § 87 helt och hållet genomträngd av en rent borgerlig anda. Den följer otvivelaktigt den kapitalistiska utvecklingens linje, underlättar denna utveckling och driver den framåt, påskyndar böndernas expropriering, byalagets sönderfallande och uppkomsten av en bondebourgeoisi. I ekonomiskt vetenskaplig mening är denna lagstiftning otvivelaktigt progressiv.

Betyder då detta, att socialdemokraterna måste ”understödja” den? Nej. Så kunde endast den vulgära marxism resonera, vars frön Plechanov och mensjevikerna a ivrigt utsår, då de i alla tonarter upprepar: man måste understödja bourgeoisin i dess kamp mot den gamla samhällsordningen. Nej. I produktivkrafternas (den samhälleliga processens högsta kriterium) utvecklingsintresse får vi inte understödja den borgerliga utvecklingen av storgodsen utan vi måste understödja den borgerliga utvecklingen av bondehushållen. Den förra innebär största möjliga bibehållande av förtryck och feodalism (omformad på borgerligt sätt), minsta möjliga utveckling av produktivkrafterna och ett fördröjande av kapitalismens utveckling, den betyder omätligt större elände och kval, exploatering och förtryck för böndernas och följaktligen även proletariatets breda massor. Den senare innebär den snabbaste utveckling av produktivkrafterna och bästa levnadsvillkor (som över huvud taget är möjliga under varuproduktionens förhållanden) för bondemassorna. Socialdemokratins taktik i den ryska borgerliga revolutionen bestäms inte — såsom opportunisterna tror — av uppgiften att understödja den liberala bourgeoisin, utan av uppgiften att understödja den kämpande bondeklassen.

Låt oss taga den liberala bourgeoisiens dvs. kadeternas program. Trogna valspråket ”Som det behagas!” (dvs, som herrar godsägare behagar) har de i första duman framlagt ett program och i andra duman ett annat program. Att byta program går lätt och omärkligt för dem liksom för alla principlösa borgerliga karriärjägare i Europa. Vid tiden för första duman föreföll revolutionen att vara stark — det liberala programmet lånade av den ett stycke nationalisering (en ”allmänstatlig jordfond”). Vid tiden för andra duman visade sig kontrarevolutionen vara stark — det liberala programmet kastade då den statliga jordfonden överbord, återvände till den stolypinska idén om den fasta bondeegendomen samt ökade och utvidgade undantagsfallen från den allmänna regeln om tvångsexpropriering av godsägarjorden. Men denna dubbelhet hos liberalerna nämner vi endast i förbigående. Här är det viktigt att lägga märke till en annan

---

alltså försiggår den verkliga kampen inte om kapitalismen utan om typen för den kapitalistiska utvecklingen. För det tredje vore det nonsens att anta, att en utvecklingsväg vore möjlig i Ryssland, vilken inte skulle ”driva” arbetarklassen in under bourgeoisins herravälde. För det fjärde vore det ett liknande nonsens att tänka, att det kunde finnas någon väg utan kamp mellan de små och de stora egendomsägarna. För det femte döljer Maslov med tillhjälp av allmänt europeiska kategorier (små och stora egendomsägare) Rysslands historiska säregenhet, som spelar en så betydande roll i den pågående revolutionen, nämligen kampen mellan de småborgerliga och de stora feodala egendomsägarna.

sak: den principiella grundval, som är gemensam för det liberala agrarprogrammets båda ”ansikten”. Denna för båda gemensamma principiella grundval består i 1. friköp, 2. bibehållande av godsägarjorden, 3. bibehållande av godsägarnas privilegier vid reformens genomförande.

Friköpet är en tribut, som påläggs den samhälleliga utvecklingen till förmån för innehavarna av de feodala latifundierna. Friköpet är ett byråkratiskt, polistryggat säkerställande av de feodala exploateringsmetodernas realisering i form av den borgerliga ”allmänna ekvivalenten”. Vidare ser man i kadeternas båda program ett bibehållande i större eller mindre omfång av godsjordbruken, hur än de borgerliga politikerna försöker dölja detta faktum för folket. Den tredje sidan — godsägarnas privilegier vid reformens genomförande — framträdde fullt utpräglat i kadeternas förhållande till valen av de lokala jordkommittéerna på grundval av allmän, direkt, lika och sluten omröstning. Vi kan inte här ingå på detaljer,[14] vilka hör till en annan avdelning av vår artikel. Här har vi blott att fastställa linjen i kadeternas agrarprogram. Och i detta hänseende bör man observera, att frågan om de lokala jordkommittéernas sammansättning har en grundläggande betydelse. Endast politiska spädbarn kunde låta sig förledas av klangen i kadeternas paroll: ”tvångsexpropriering”. Frågan är, vilka som tvingar de andra: godsägarna bönderna (att betala tredubbelt pris för sandjord) eller bönderna godsägarna. Kadeternas tal om ”lika representation för de sammanstötande intressena” och att ”ensidigt våld icke är önskvärt” påvisar klart och tydligt sakens innebörd, nämligen att vid kadeternas tvångsexpropriering godsägarna tvingar bönderna!

Kadeternas agrarprogram följer den stolypinska linjen — dvs. syftar till en borgerlig progress i storgodsägarnas intresse. Detta är ett faktum. Oförståelsen för detta faktum är det grundläggande felet hos de socialdemokrater, vilka i likhet med många mensjeviker är färdiga att anse kadeternas agrarpolitik för mera progressiv än narodnikernas.

Bortsett från mycken vacklan ser vi hos böndernas representanter i de båda dumorna, dvs. trudovikerna, socialnarodnikerna och delvis socialistrevolutionärerna, en fullt klar försvarslinje för böndernas intressen mot godsägarna. Vacklan förekommer exempelvis i frågan om friköp, vilket medgivits i trudovikernas program, men som för det första icke sällan tolkas som en samhällelig försörjning av de till arbete oförmögna godsägarna,[15] för det andra påträffar man ofta i andra dumans protokoll ytterst karakteristiska bondetal, vilka avböjer fri-

[14] Se protokollet över första dumans 14:e sammanträde den 6 juni (24 maj) 1906, på vilket kadeterna Kokosjin och Kotljarevskij hand i hand med (den dåvarande) oktobristen Heyden med tillhjälp av de nedrigaste sofismer sökte vederlägga idén om de lokala jordkommittéerna. I andra duman: kadetten Saveljevs undanflykter (16:e sammanträdet, den 8 april [26 mars] 1907) och kadetten Tatarinovs öppna kamp mot idén om de lokala kommittéerna (24:e sammanträdet den 22 [9] april 1907, sid. 1783 i det stenografiska referatet). Tidningen *Retj*, nr 82, den 7 juni (25 maj) 1906, innehöll en märklig ledare, vilken avtrycktes av Miljukov. (Ett år av kamp”, nr 117, sid. 457-459). Vi citerar de avgörande satserna i denna förklädda oktobrists artikel: ”Vi antar, att sammanställandet av dessa kommittéer genom en allmän omröstning skulle betyda, att de inte förbereddes för ett fredligt avgörande av jordfrågan på de olika platserna, utan för någonting helt annat. Ledningen av reformens allmänna riktning måste kvarstå i statens händer ... I de lokala kommissionerna måste de parter, vilkas intressen sammanstöter, i möjligaste mån vara lika representerade (sic!), intressen, vilka kan försonas utan överträdelse av den antagna reformens statliga betydelse och utan att förvandla den till en ensidig våldsakt...” (sid. 459). I andra bandet av den av kadeterna utgivna *Agrarfrågan* publicerar herr Kutler sitt lagförslag, vilket tillförsäkrar godsägarna plus ämbetsmännen övervikt över bönderna i alla centrala guvernements- och kretsjordkommissioner och kommittéer (sid. 640-641), och herr A. Tjuprov — ”liberal” — försvarar principiellt denna godsägarnas nedriga plan att bedraga bönderna (sid. 33).

[15] Jämför artikelsamlingen *Isvestia Krestjanskich Deputatov* och *Trudovaja Rossija*, Petersburg 1906 — en samling artiklar av trudovikerna i den första duman, t. ex. artikeln ”Skadeersättning men icke friköp” (sid. 44-49) och många andra.

köpet och proklamerar parollen: all jord åt hela folket![16] Beträffande frågan om de lokala jordkommittéerna — den ytterst viktiga frågan om vem som tvingar den andra — är bondedeputerade upphov till och anhängare av idén om val av dessa kommittéer genom allmän omröstning.

Tills vidare berör vi inte frågan om innehållet i trudovikernas och socialistrevolutionärernas agrarprogram å ena sidan och socialdemokraternas å den andra. Vi måste framför allt konstatera det obestridliga faktum, att alla de partiers och klassers agrarprogram, vilka öppet uppträder i den ryska revolutionen, tydligt uppdelar sig i två huvudtyper, som motsvarar den borgerliga agrarutvecklingens båda typer. Gränslinjen mellan ”högerns” och ”vänsterns” agrarprogram går inte mellan oktobristerna och kadeterna, såsom mensjevikerna ofta fullkomligt felaktigt förutsätter (i det de låter förleda sig av de ”konstitutionellt demokratiska” ordens klang och byter ut klassanalysen mot en analys av partinamnen). Gränslinjen går mellan kadeterna och trudovikerna. Denna gränslinje bestäms av intressena hos det ryska samhällets två huvudklasser, vilka kämpar om jorden: godsägarna och bönderna. Kadeterna bibehåller de stora godsägarnas jordegendom och går in för en kulturell, europeisk men borgerlig jordbruksutveckling i godsägarnas intresse. Trudovikerna (och de socialdemokratiska arbetardeputerade), dvs, böndernas och proletariatets representanter, går in för en borgerlig jordbruksutveckling i böndernas intresse.

Man måste strängt särskilja agrarprogrammens ideologiska hölje, deras olika politiska detaljer o. s. v. från den ekonomiska grundvalen för dessa program. Svårigheten består nu inte i att förstå den borgerliga karaktären i såväl godsägarnas som böndernas jordanspråk och agrarprogram: detta arbete utfördes av marxisterna redan före revolutionen, och revolutionen har bekräftat det. Svårigheten ligger i att fullständigt klargöra för sig grundvalen för de två klassernas kamp på det borgerliga samhällets och den borgerliga utvecklingens bas. Denna kamp kan man inte uppfatta som en lagbunden samhällelig företeelse, om man inte hänför den till de objektiva tendenserna hos det kapitalistiska Rysslands ekonomiska utveckling.

Nu, då vi påvisat sammanhanget mellan de två typerna för agrarprogrammen i den ryska revolutionen och de två typerna för den borgerliga agrarutvecklingen, måste vi övergå till en ny, ytterst viktig sida av frågan.

7. Rysslands jordareal. Koloniseringsfrågan

I det föregående har vi påpekat, att den ekonomiska analysen tvingar oss att i frågan om kapitalismen i Ryssland särskilja ett jordbrukscentrum med talrika kvarlevor av feodalismen från gränsområdena, där dessa kvarlevor saknas eller är svagt representerade, och vilka visar drag av en kapitalistisk utveckling av fria bönder.

Vad menas då med ”gränsområden”? Påtagligen obefolkade eller glest befolkade och ej helt i jordbrukskulturen indragna områden. Och vi måste nu övergå från det europeiska Ryssland till hela det ryska imperiet, för att skaffa oss en noggrann föreställning om vilka dessa gränsområden är och vilken ekonomisk betydelse de äger.

I herrarna Prokopovitjs och Mertvagos broschyr ”Hur mycket jord finns det i Ryssland, och hur utnyttjar vi den?” (Moskva, 1907) gör den senare av de nämnda författarna ett försök att sammanfatta alla de i litteraturen förefintliga statistiska uppgifterna om jordarealen i hela Ryssland och om den ekonomiska brukningen av den jord, som vi känner till. Vi anför för

[16] Jfr i andra duman högerbonden Petrotjenkos tal (22:a sammantr., 18 [5] april 1907): Kutler föreslog ju bra villkor ... ”han, som är rik, nämner självfallet ett högt pris, men vi fattiga bönder kan inte betala så mycket” (sid. 616). Högerbonden är radikalare än den borgerliga politikern, som spelar liberal. Jfr också den partilöse bonden Semjonovs tal (25 [12] april 1907), som ger uttryck åt böndernas spontant revolutionära kamp osv. osv.

åskådlighetens skull i tabellform herr Mertvagos sammanställning och kompletterar den med uppgifterna om befolkningen enligt 1897 års folkräkning (se tabellen å nästa sida).

Dessa siffror visar åskådligt vilken omätlig jordareal det finns i Ryssland och hur litet vi ännu vet om gränsområdenas jord och om deras ekonomiska betydelse. Naturligtvis vore det i grunden felaktigt att beteckna denna jord i närvarande tid och i dess nuvarande tillstånd som användbar för att tillfredsställa den ryska bondeklassens jordhunger. Alla beräkningar av liknande art, vilka ej sällan görs av reaktionära skriftställare,[17] saknar varje vetenskapligt värde.

I detta avseende har herr A. A. Kaufmann, som hånar sökandet efter fri jord för kolonisering på grundval av uppgifterna om antalet kvadratverst, fullkomligt rätt. Han har otvivelaktigt fullkomligt rätt. Han har otvivelaktigt fullkomligt rätt, då han påvisar, hur litet för omflyttning lämplig jord det för närvarande finns i Rysslands gränsområden och hur oriktig den uppfattningen är, att man genom omflyttning skulle kunna råda bot på den ryska bondeklassens jordfattigdom.[18]

Hela Rysslands jordareal									Befolkning enl. 1897 års tolkräkning	
	Hela jordarealen		Av denna areal		Av denna areal användbar					
	Tusen kvadratverst	Miljoner desj.	Jord om vilken det inte finns uppgifter	Registrerad jord	Åker	Ängsmark	Skog	Summa	Summa (i tusen)	På 1 kvadratverst
			Miljoner desjatiner		Miljoner desjatiner					
10 guvernem. Polska tsardömet	111,6	11,6		11,6	7,4	0,9	2,5	10,8	9 402,2	84,3
38 guvernem. väster om Volga	1 755,6	183.0		183,0	93,6	18,7	34,0	146,3		
12 guv, norr o. öster om Volga	2 474,9	258,0		258,0	22,3	7,1	132,0	161,4		
Sammanlagt 50 guv. i Europ. Ryssland	4 230,5	441,0		441,0	123,3	26,7	168,5	318,5	93 442,9	22,1
Kaukasien	411,7	42,9	22.1	20,8	6,5	2,2	2,5	11,2	9 289,4	22,6
Sibirien	10 966,1	1 142,6	639,7	502,9	4,3	3,9	121,0	129,2	5 758 8	0,5
Centralasien	3 141,6	327,3	157,4	169,9	0,9	1,6	8,0	10,5	7 746,7	2,5
Sammanlagt i Asiat. Ryssland	14 519,4	1 512,8	819,2	693,6	11,7	7,7	131,5	150,9		
Hela Ryska imp. (utom Finland)	18 861,5	1 965,4	819,2	1 146,2	135,0	34,4	300,0	469,4	125 640,0	6,7

Men denna riktiga framställning av den liberala herr Kaufmann innehåller icke dess mindre ett ytterst väsentligt fel. Herr Kaufmann resonerar på följande sätt: ”Vid det nuvarande urvalet av kolonister och med hänsyn till deras nuvarande ekonomiska och kulturella nivå” (sid. 129)

[17] Även av de reaktionära deputerade. I andra duman anförde oktobristen Teterevenkov siffror ur Sjtjerbins undersökningar av 65 milj. desjatiner jord i steppområdet och uppgifter om jordarealen i Altai — 39 milj. desjatiner — som bevis för att tvångsexpropriering i europeiska Ryssland inte vore nödvändig. Han är förebilden för en borgare, som anpassar sig efter den feodala godsägaren för gemensam ”progress” i stolypinsk anda (stenogr. referat av andra dumans 39:e sammanträde, den 29 [16] maj 1907, sid. 568-661).

[18] *Agrarfrågan*, utgiven av Dolgorukov och Petrunkevitj, band II, A. A. Kaufmanns artikel: ”Omflyttningen och dess roll i agrarprogrammet”. Jfr även samma författares bok: *Omflyttning och kolonisering*, Petersburg 1905.

är den jord som finns absolut otillräcklig för att genom omflyttning tillfredsställa de ryska böndernas jordhunger. Följaktligen — slutar han sitt försvar för kadeternas agrarprogram — är en tvångsexpropriering av den privata jordegendomen i det europeiska Ryssland nödvändig.

Detta är det vanliga liberala och liberalt narodnistiska resonemanget hos våra ekonomister. Det är så formulerat, att man därav kan draga slutsatsen: om det fanns en tillräcklig areal för omflyttning lämplig jord, vore det även möjligt att låta de feodala latifundierna förbli orörda! Herrar kadeter och politikerna av deras slag, vilka helt och hållet står på den välvilliga byråkratens ståndpunkt, har pretentioner på att stå över klasserna, att höja sig över klasskampen. Det är inte nödvändigt att avskaffa de feodala latifundierna därför, att de betyder feodal exploatering och förslavande av miljoner av den inhemska befolkningen och bromsande av produktivkrafternas utveckling, utan därför, att man för närvarande icke har möjlighet att flytta över miljoner av familjer någonstädes till Sibirien eller Turkestan! Tyngdpunkten förläggs inte på de ryska latifundiernas feodala klasskaraktär, utan på möjligheten att försona klasserna, att tillfredsställa bonden utan att förorätta godsägaren, med ett ord, på möjligheten av ”social fred”.

Denna argumentering av Kaufmann och hans talrika meningsfränder bland de intellektuella i Ryssland måste vändas upp och ned för att den skall bli riktig: emedan den ryska bonden förtrycks av de feodala latifundierna fördröjs i otrolig grad såväl befolkningens fria omflyttning inom Rysslands territorium, som också det rationella ekonomiska utnyttjandet av stora landsträckor i Rysslands gränsområden. Emedan de feodala latifundierna håller den ryska bondeklassen kvar i ett tillstånd av förtryck och genom dagsverkssystem och förslavande förevigar de mest efterblivna jordbruksmetoder, försvåras såväl det tekniska framåtskridandet som bondemassans intellektuella utveckling, höjandet av dess självverksamhet, bildning och initiativförmåga, vilket är nödvändigt för det ekonomiska utnyttjandet av en ojämförligt större massa av den ryska jordreserven, än den som för närvarande utnyttjas av oss. Ty de feodala latifundierna och det inom jordbruket härskande förtrycket motsvaras av en politisk överbyggnad, den reaktionära godsägarens herravälde i staten, befolkningens rättslöshet, de gurkolidvallska metodernas utbredning i förvaltningen osv., osv.

Det är allmänt känt, att de feodala latifundierna i Rysslands jordbrukscentrum utövar det fördärvligaste inflytande på hela den sociala ordningen, hela den samhälleliga utvecklingen, på jordbrukets hela tillstånd och på bondemassans levnadsnivå. Det är nog med att jag här hänvisar till den mycket omfattande ryska ekonomiska litteratur, som påvisat herraväldet av dagsverkssystemet, träldomen, det förslavande arrendesystemet, ”vinterstädslingen” och andra medeltida härligheter i Central-Ryssland.[19]

Livegenskapens upphävande skapade sådana förhållanden, (se den utförliga framställningen i *Kapitalismens utveckling i Ryssland*) att befolkningen flydde åt alla håll från denna stamort för de feodala avkomlingarna. Från det centrala jordbruksområdet flydde befolkningen både till industriguvernementen, till huvudstäderna och till det europeiska Rysslands södra och östra gränsområden och slog sig ned i hittills obebodda trakter. Herr Mertvago anmärker bl. a. mycket riktigt i den av mig nämnda broschyren, att föreställningarna om den för jordbruket otjänliga jorden är ägnade att snabbt förändras.

> ”De tauriska stepperna”, skriver han, ”kommer på grund av sitt klimat och sin vattenbrist alltid att tillhöra de fattigaste och för uppodling olämpligaste trakterna. Så talade år 1845 så ansedda naturforskare som akademikerna Beer och Helmersen. På den tiden var Tauriska guvernementet

[19] Lenin, *Kapitalismens utveckling i Ryssland*.

> hälften så tätt bebyggt som nu och producerade 1,8 milj. tjetvert[20] säd av olika slag ... Sedan dess har 60 år förgått, och den fördubblade befolkningen producerar 1903 17,6 milj. tjetvert, dvs. nästan tio gånger så mycket.” (Sid. 24.)

Detta gäller inte blott för Tauriska guvernementet, utan även för en hel rad guvernement i europeiska Rysslands södra och östra gränsområden. De södra steppguvernementen och även guvernementen på andra sidan Volga, vilka på 60- och 70-talet beträffande sädesproduktionens omfång var underlägsna de mellersta svartjordsguvernementen, överträffade dessa guvernement på 1880-talet (*Kapitalismens utveckling i Ryssland*, sid. 186). Hela det europeiska Rysslands befolkning ökades under åren 1863-1897 med 53 procent, därav lantbefolkningen med 48 procent och stadsbefolkningen med 97 procent, medan befolkningen i Novorossiskguvernementet samt guvernementen vid nedre Volga och i öster under samma tid ökades med 92 procent, därav lantbefolkningen med 87 procent och stadsbefolkningen med 134 procent (samma verk, sid. 446).

> ”Vi tvivlar inte på”, fortsätter herr Mertvago, ”att också, den nuvarande byråkratiska värderingen av våra jord-förråds ekonomiska betydelse inte är mindre felaktig än Beers och Helmersens värdering av Tauriska guvernementet 1845” (samma verk).

Detta är riktigt. Men herr Mertvago märker inte ursprunget till Beers fel, till felet hos alla byråkratiska värderingar. Källan till dessa fel ligger däri, att man väl tar i betraktande den tekniska och kulturella nivån, men icke denna nivås utveckling. Beer och Helmersen förutsåg icke den förändring i tekniken, som blev möjlig efter livegenskapens fall. Och för närvarande kan det inte råda minsta tvivel om, att följden av de feodala latifundiernas upphävande i europeiska Ryssland oundvikligen skulle bli ett väldigt uppsving av produktivkrafterna och en mycket betydande höjning av den tekniska och kulturella nivån.

Denna sida av Saken lämnar många oriktigt nog ur sikte, då de bedömer agrarfrågan i Ryssland. Förutsättningen för att Rysslands väldiga kolonisationsfond kan utnyttjas i stort omfång är, att en verkligt fri, från de feodala förhållandenas tryck helt och hållet befriad bondeklass i det europeiska Ryssland skapas. Denna fond är för närvarande till största delen obrukbar, inte så mycket till följd av det ena eller andra gränsområdets naturliga beskaffenhet som till följd av hushållningens samhälleliga egenskaper i det egentliga Ryssland, vilka dömer tekniken till stillestånd samt befolkningen till rättslöshet, förtryck, okunnighet och hjälplöshet.

Just denna ytterst viktiga sida av saken lämnar Kaufmann ur sikte, då han förklarar:

> ”Jag säger på förhand, att jag vet inte, om man kan överflytta en miljon, tre eller tio miljoner” (ovannämnda verk, sid. 128).

Han påpekar det relativa i begreppet jordens obrukbarhet.

> ”Saltstepperna är ej blott inte obetingat hopplösa, utan kan vid användandet av vissa tekniska metoder göras mycket bördiga” (sid. 129).

I Turkestan, som har en folktäthet på 3 personer per kvadratverst, ”förblir oändliga vidder obebodda” (sid. 137).

> ”Jordmånen i många av Turkestans 'hungeröknar' utgörs av den berömda centralasiatiska lössjorden, som vid tillräcklig bevattning utmärker sig för stor bördighet ... Det är inte ens nödvändigt att framkasta frågan om det finns jord som är lämplig för bevattning: det är tillräckligt att korsa området i vilken riktning som helst, så får man se ruinerna efter en mängd för hundratals år sedan övergivna boplatser och städer, vilka ej sällan på en yta av tiotals kvadratverst omges av ett nät av stora och små bevattningskanaler, som en gång fungerat. Den samlade arealen av lössstepperna, som väntar på konstgjord bevattning, kan utan tvivel uppskattas till många miljoner desjatiner.” (Sid. 137 av den utv. upplagan.)

[20] Tjetvert — ryskt sädesmått — 2,1 hl. — *Red*.

Dessa många miljoner desjatiner såväl i Turkestan som i många andra områden av Ryssland ”väntar” inte blott på bevattning och alla slags bevattningsanläggningar, de ”väntar” också på den ryska jordbruksbefolkningens befrielse från livegenskapens kvarlevor, från de adliga latifundiernas förtryck och svartsotnjediktaturen i staten.

Det tjänar ingenting till att förutsäga, vilken bestämd jordareal i Ryssland som kan förvandlas från ”obrukbar” till brukbar. Men det är nödvändigt att klart inse ett faktum, vilket bevisas av hela Rysslands ekonomiska historia och i mycket hög grad är kännetecknande för den ryska borgerliga omvälvningen. Ryssland förfogar över en gigantisk kolonisationsfond, som kommer att bli åtkomlig för befolkningen och tillgänglig för kulturen inte blott med varje framsteg, som jordbrukskulturen över huvud taget gör, utan även med varje framsteg i kampen för den ryska bondeklassens befrielse från det feodala förtrycket,

Denna omständighet utgör den ekonomiska grundvalen för det ryska jordbrukets borgerliga utveckling efter amerikanskt mönster. I de västeuropeiska staterna, vilka våra marxister så ofta använder till absurda, schablonmässiga jämförelser, var vid tiden för den borgerligt demokratiska omvälvningen all jord redan upptagen. Det nya, som varje framsteg i jordbruks-tekniken medförde, bestod endast däri, att det skapades möjlighet att nedlägga nytt arbete och nya kapital i jorden. I Ryssland försiggår den borgerligt demokratiska omvälvningen under sådana förhållanden, att varje framsteg inom jordbrukstekniken och varje steg i utvecklingen av befolkningens verkliga frihet inte endast skapar möjlighet för nedläggande av mera arbete och kapital i den gamla jorden utan även för utnyttjande av ”oerhörda” arealer angränsande obrukad jord.

8. Sammanfattning av de ekonomiska slutsatserna i kapitel I

Låt oss sammanfatta de ekonomiska slutsatser, som bör inleda den förnyade behandlingen av socialdemokratins agrarprogram.

Vi har sett, att de feodala latifundierna utgör agrarkampens ”kärna” i vår revolution. Böndernas kamp om jorden är framför allt och till största delen en kamp för dessa latifundiers förintande. Förintandet av dessa och deras fullständiga övergång i böndernas händer står otvivelaktigt i överensstämmelse med det ryska lantbrukets kapitalistiska utveckling. Denna utvecklingsväg skulle betyda kapitalismens snabbaste möjliga utveckling och de fria böndernas förvandling till farmare. Men även en annan väg för den borgerliga utvecklingen av jordbruket är möjlig: storgodsen och latifundierna bibehålls och genomgår en långsam utveckling från feodalt förslavande till junkerjordbruk. Just dessa två typer för en möjlig borgerlig evolution ligger till grund för de två olika slags agrarprogram, vilka uppställdes av de olika klasserna i den ryska revolutionen. Det för Ryssland säregna förhållandet, att en oerhörd kolonisationsfond förefinns, utgör en av de ekonomiska grundvalarna för den ”amerikanska” utvecklingsmöjligheten. Denna fond, som inte kan utnyttjas för den ryska bondens befrielse från det feodala förtrycket i det europeiska Ryssland, kommer att bli dess större och åtkomligare, ju friare bondeklassen i det egentliga Ryssland blir och ju mera obehindrat produktivkrafterna kan utveckla sig.

II. RSDAP:s agrarprogram och deras prövning genom revolutionen

Låt oss nu övergå till att granska det socialdemokratiska agrarprogrammet. De viktigaste momenten i den historiska utvecklingen av de olika socialdemokratiska uppfattningarna i agrarfrågan har jag redan påpekat i § 1 i broschyren *Revision av arbetarpartiets agrarprogram*. Vi måste något utförligare uppehålla oss vid klarläggandet av felet i de ryska socialdemokraternas tidigare agrarprogram, dvs, programmen från 1885 och 1903.

1. Vari består felet i den ryska socialdemokratins tidigare agrarprogram?

I det förslag av gruppen ”Arbetets frigörelse”, som publicerades 1885, har agrarprogrammet fått följande avfattning:

> ”En radikal revision av våra agrarförhållanden, dvs. av betingelserna för friköp av jorden och dess överlåtelse åt byalagen. Rätt att avstå från skiftesjord och utträda ur byalaget för de bönder, som finner detta fördelaktigare för sig” osv.

Detta är allt. Felet i detta program ligger inte i eventuellt oriktiga principer eller oriktiga delkrav. Nej. Dess principer är riktiga, och det enda däri upptagna delkravet (rätten att avstå från skiftesjord) är så obestridligt, att det för närvarande t. o. m. blivit uppfyllt av den egenartade stolypinska lagstiftningen. Det oriktiga hos detta program är, att det är abstrakt och saknar varje konkret behandling av ämnet. Det är egentligen intet program, utan en marxistisk deklaration i största allmänhet. Det vore naturligtvis absurt att beskylla programmets författare, vilka framlade bestämda principer långt innan arbetarpartiet bildades, för denna brist. Tvärtom, det måste särskilt framhållas, att i detta program ofrånkomligheten av en ”radikal revidering” av bondereformen påpekades redan tjugo år före den ryska revolutionen.

Utvecklingen av detta program borde teoretiskt sett ha bestått i ett klargörande av vad som utgör de ekonomiska grundvalarna för vårt agrarprogram, vad kravet på en radikal revidering till åtskillnad från en icke radikal, reformistisk revidering kan och måste baseras på, samt i ett bestämt fastställande av innehållet i denna revidering ur proletariatets synpunkt (som väsentligt skiljer sig från den radikala synpunkten i allmänhet). Praktiskt borde programmet ha tagit hänsyn till erfarenheterna från bonderörelsen. Utan erfarenheten från böndernas massrörelse, ja, än mer: från bonderörelsen i hela det ryska riket, kunde inte det socialdemokratiska partiets program bli konkret, ty frågan om i vilken mån våra bönder redan differentierats i kapitalistisk riktning, i vilken mån de är beredda till en revolutionär demokratisk omvälvning, kan svårligen eller omöjligen avgöras på grund av enbart teoretiska skäl.

År 1903, då vårt partis andra kongress antog RSDAP:s första agrarprogram, hade vi inte heller en sådan erfarenhet beträffande bonderörelsens karaktär, omfattning och djup. Bondeuppроren i södra Ryssland våren 1902 förblev ett isolerat utbrott. Det är därför förståeligt, varför socialdemokraterna iakttog en sådan återhållsamhet vid utarbetandet av agrarprogrammet: det är inte alls proletariatets sak att ”författa” ett sådant program för det borgerliga samhället. Och i vilken mån böndernas rörelse mot feodalismens kvarlevor — en rörelse, som förtjänar att understödjas av proletariatet — skulle kunna utveckla sig, det var ännu oklart.

1903 års program gör ett försök att konkret bestämma innehållet och betingelserna för en sådan ”revidering”, som socialdemokraterna 1885 i allmänna drag talade om. Detta försök grundade sig — i programmets huvudpunkt om de ”avskilda jordlotterna” — på ett ungefärligt åtskiljande mellan den jord, som tjänade en feodalt förslavande exploatering av bönderna (”den 1861 från böndernas jord avskilda jorden”), och den kapitalistiskt brukade jorden. Denna ungefärliga uppdelning var fullkomligt felaktig, ty i praktiken kunde böndernas massrörelse inte rikta sig mot särskilda kategorier av godsägarjord, utan blott mot godsägarnas jordegen-

dom i allmänhet. 1903 års program rullar upp en fråga, som ännu inte uppställts år 1885, nämligen frågan om kampen mellan böndernas och godsägarnas intressen i det moment, då den revidering av agrarförhållandena, som alla socialdemokrater erkände som oundviklig, äger rum. Men 1903 års program avgör denna fråga oriktigt, ty i stället för att mot varandra ställa den konsekventa bondemetoden och den konsekventa junkermetoden för den borgerliga omvälvningens genomförande, konstruerar programmet på ett konstlat sätt någonting mitt emellan. Visserligen måste man också här ta i betraktande, att frånvaron av en öppen massrörelse vid denna tid icke tillät, att frågan löstes på grundval av bestämda fakta och inte på grundval av fraser, fromma önskningar och kälkborgerliga utopier, såsom socialistrevolutionärerna löste den. Ingen kunde med visshet på förhand säga, hur långt bondeklassens differentiering under inflytandet av godsägarnas delvisa övergång från dagsverkssystemet till lönarbete fortgått. Ingen kunde beräkna, hur stort det lantarbetarskikt var, som bildats efter reformen 1861, och i vilken mån dess intressen skilde sig från den utarmade bondemassans intressen.

Grundfelet i 1903 års agrarprogram var i alla fall bristen på en klar föreställning om på vilken grundval agrarkampen kan och måste utvecklas under förloppet av den borgerliga revolutionen i Ryssland — och alla de typer av den kapitalistiska agrarrevolutionen, som är objektivt möjliga vid den ena eller andra samhälleliga kraftens seger i denna kamp.

2. RSDAP:s nuvarande agrarprogram

Det socialdemokratiska partiets nuvarande agrarprogram, som antogs på Stockholms-kongressen, betecknar i jämförelse med det föregående programmet ett stort steg framåt i en viktig fråga. Genom att erkänna konfiskeringen av godsägarjorden[1] har det socialdemokratiska partiet nämligen avgjort inställt sig på ett erkännande av böndernas agrarrevolution. Programmets ord: ”i det att partiet understödjer böndernas revolutionära aktioner ända till konfiskering av godsägarjorden” ger ett fullt bestämt uttryck åt denna tanke. I diskussionen på Stockholmskongressen talade en av referenterna, Plechanov, som tillsammans med John[2] genomdrev antagandet av detta program, direkt om nödvändigheten att göra slut på fruktan för ”böndernas agrarrevolution” (se Plechanovs referat i *Stockholms-kongressens protokoll*, Moskva, 1907, sid. 42).

Detta erkännande av att vår borgerliga revolution på agrarförhållandenas område bör betraktas som en ”böndernas agrarrevolution” borde, tycker man, ha upphävt de största meningsskiljaktigheterna bland socialdemokraterna i fråga om agrarprogrammet. I verkligheten framträdde emellertid meningsskiljaktigheter i frågan om huruvida socialdemokraterna borde understödja uppdelningen av godsägarjorden och dess överlåtelse som privategendom åt bönderna eller om de borde kämpa för jordens municipalisering eller för nationalisering av all jord. Vi måste därför framför allt understryka det av socialdemokraterna märkvärdigt ofta förbisedda sakförhållandet, att alla dessa frågor kan lösas riktigt endast med hänsyn till böndernas agrarrevolution i Ryssland. Det är naturligtvis inte fråga om att socialdemokratin borde avstå från att självständigt fastställa de intressen, vilka proletariatet som särskild klass företräder i denna bonderevolution. Nej. Det gäller här att göra sig en klar föreställning om karaktären och betydelsen av böndernas agrarrevolution själv som en av formerna för den borgerliga revolutionen över huvud taget. Vi kan inte ”tänka ut” något särskilt reform-”förslag”. Vi måste undersöka de objektiva betingelserna för böndernas agraromvälvning i Ryssland, som utvecklar sig kapitalistiskt, och på grundval av denna objektiva analys särskilja olika klassers felaktiga ideologi från de ekonomiska förändringarnas reella innehåll och fastställa vad produktiv-

[1] I programmets text (§ 4) talas om den privata jorden. I den till programmet bifogade resolutionen (agrarprogrammets 2:a del) talas om godsägarjordens konfiskering.
[2] John — pseudonym för P. Maslov.

krafternas utvecklingsintressen och proletariatets klasskampsintressen kräver på grundval av dessa reella ekonomiska förändringar.

I RSDAP:s nuvarande agrarprogram erkänns (i särskild form) den samhälleliga äganderätten till den konfiskerade jorden (nationalisering av skogarna, vattendragen och kolonisationsfonden samt municipalisering av den privata jorden) — åtminstone i händelse av en ”segerrik utveckling av revolutionen”. I händelse av ”ogynnsamma omständigheter” *erkänns den fördelade godsägarjorden som böndernas egendom*. I varje fall är i allmänhet böndernas och de små jordägarnas äganderätt till sin nuvarande jord erkänd. Följaktligen förutses i programmet två olika former för jordegendomen i det nya, borgerliga Ryssland: privat jordegendom och (åtminstone i händelse av en segerrik utveckling av revolutionen) samhällelig egendom i form av munipalisering och nationalisering.

Hur förklarar programmets författare denna dubbelform? Först och främst med hänsyn till bondeklassens intressen och krav — fruktan för att bryta med bondeklassen, att göra den fientligt stämd mot proletariatet och mot revolutionen. Genom att framföra dylika argument ställde sig programmets författare och anhängare på grundvalen av ett erkännande av böndernas agrarrevolution, proletariatets understödjande av bestämda krav från böndernas sida. Och dessa argument framfördes just av programmets mest inflytelserika anhängare med kamrat John i spetsen! För att övertyga sig härom är det tillräckligt att ögna igenom Stockholms-kongressens protokoll.

I sitt referat framhöll kamrat John detta argument öppet och bestämt. Han sade:

> ”Om revolutionen skulle leda till ett försök att nationalisera böndernas skiftesjord eller att nationalisera den konfiskerade godsägarjorden, såsom kamrat Lenin föreslår, så skulle en sådan åtgärd framkalla en kontrarevolutionär rörelse inte blott i gränsområdena utan även i centrum. Vi skulle inte endast få ett Vende utan ett allmänt bondeuppror mot statens försök till inblandning i böndernas förfoganderätt över sin *egen* (kursiverat av John) skiftesjord, mot försöken att nationalisera den” (sid. 40 i ”Stockholms-kongressens protokoll”).

Tydligt sagt, inte sant? Nationaliseringen av böndernas egen jord skulle leda till ett allmänt bondeuppror! Se där orsaken till att det ursprungliga municipaliseringprojektet av X, som föreslog att till zemstvoinstitutionerna överlämna inte blott den privata utan ”om möjligt” all jord (citerat ovan i broschyren *Revision av arbetarpartiets agrarprogram*), byttes ut mot Maslovs municipaliseringsförslag, vilket utesluter bondejorden. Hur kunde man i själva verket undgå att räkna med det efter 1903 upptäckta faktum, att ett bondeuppror mot försöken till fullständig nationalisering är oundvikligt! Skulle man då inte ansluta sig till en annan framträdande mensjeviks, kamrat Kostrovs[3] synpunkt, när han på Stockholms-kongressen utropade:

> ”Att uppträda inför bönderna med denna (nationaliseringen) betyder att stöta dem ifrån sig. Bonderörelsen kommer att gå förbi oss eller mot oss, och vi kommer att kastas över bord av revolutionen. Nationaliseringen försvagar socialdemokratin, skiljer den från bondeklassen och försvagar på så sätt även revolutionen”. (Sid. 88.)

Det är omöjligt att förneka, att denna argumentering verkar övertygande. Att i böndernas agrarrevolution försöka sig på att nationalisera böndernas egen jord mot deras vilja! Det är inte underligt, att Stockholmskongressen förkastade denna idé, då den nu en gång satte tro till John och Kostrov.

Men var det inte fel att tro på dem?

---

[3] Kostrov, pseudonym för den bekanta mensjeviken N. Jordania, senare ledare för den mensjevistiska regeringen i Georgien. — *Red*.

Med hänsyn till den betydelse frågan om ett allryskt Vendée mot nationaliseringen äger, skadar det inte att göra en liten historisk återblick.

3. Municipaliseringsanhängarnas huvudargument i verklighetens skärseld

Johns och Kostrovs av mig anförda, bestämda förklaringar hänför sig till april 1906, d. v. s. till tiden strax före den första dumans sammanträdande. Jag anförde bevis för (se ovan broschyren *Revision*) att bönderna är för nationalisering. Man invände, att besluten på Bondeförbundets kongress icke är beviskraftiga, att de är påverkade av socialistrevolutionärernas ideologer och att bondemassan aldrig kommer att ansluta sig till dylika krav.

Sedan dess har första och andra duman dokumentariskt löst denna fråga. Representanter för bönderna från alla delar av Ryssland har uppträtt i första och särskilt i andra duman. Endast litteratörerna i *Rossija*[4] eller *Novoje Vremja* skulle kunna förneka, att bondemassornas politiska och ekonomiska krav kommit till uttryck i dessa båda dumor. Skulle man inte tycka, att idén om bondejordens nationalisering nu, efter bondedeputerades självständiga uppträdande inför de andra partierna, slutgiltigt borde vara begravd. Skulle man inte tycka, att det borde varit lätt för Johns och Kostrovs anhängare att få bondedeputerade att i duman höja klagotjut över nationaliseringens otillåtlighet. Skulle man inte tycka, att den av mensjevikerna ledda socialdemokratin borde varit tvungen att från revolutionen faktiskt ”avskilja” anhängarna av nationaliseringen, vilka reser ett kontrarevolutionärt allryskt Vendée?

I verkligheten gick det till på annat vis. I den första duman var det Stisjinski och Gurko, som visade omsorg om böndernas *egen* (kursiverat av John) jord. I båda riksdumorna försvarade ytterste högern tillsamman med regeringens representanter den privata jordegendomen och avvisade varje form av samhällelig jordegendom, både municipalisering, nationalisering och socialisering. I båda dumorna uttalade sig bondedeputerade från alla delar av Ryssland för nationalisering.

Kamrat Maslov skrev år 1905:

> ”Nationaliseringen av jorden som ett medel att lösa(?) agrarfrågan kan för närvarande inte erkännas i Ryssland framför allt (lägg märke till detta ”framför allt”) därför, att den är hopplöst utopisk. Jordens nationalisering förutsätter, att all jord överlämnas i statens händer. Men kan man väl tänka sig att bönderna — i synnerhet de självägande — kommer att samtycka till att frivilligt överlämna sin jord till någon?” (P. Maslov: *Kritik av agrarprogrammen*, Moskva 1905, sid. 20.)

Nationaliseringen var alltså 1905 ”framför allt” hopplös därför, att bönderna inte kommer att samtycka till den.

År 1907, i mars, skrev samma Maslov följande:

> ”Alla narodnistiska grupper (trudoviker, folksocialister och socialistrevolutionärer) uttalar sig för jordens nationalisering i en eller annan form” (*Obrasovanie*, 1907, nr 3, sid 100.)

Där har ni det nya Vendée Där har ni det hela ryska riket omfattande bondeupproret mot nationaliseringen!

Men i stället för att tänka på det löjliga läge, vari de människor råkat, som efter de erfarenheter, vilka vunnits genom två dumor, talade och skrev om ett bonde-Vendée mot nationaliseringen — i stället för att söka förklaringen till de fel han begick 1905, uppträdde Maslov som om han ingenting vetat. Han föredrog att glömma såväl de av mig citerade orden som talen på Stockholms-kongressen! Och inte nog därmed. Med samma lätthet, varmed han 1905 påstod, att bönderna icke kommer att samtycka, påstår han nu motsatsen.

Lyssna:

---

[4] *Rossija* var en boulevardtidning, som år 1906 förvandlades till regeringens officiella tidning. *Red*.

> ”Narodnikerna, som ger uttryck för de mindre egendomsägarnas (hör!) intressen och förhoppningar, var tvungna att uttala sig för nationalisering” (*Obrasovanie*, samma ställe).

Här har man ett prov på våra municipalisters vetenskapliga samvetsgrannhet! Då de hade att avgöra den svåra frågan före det politiska uppträdandet av de av bondeklassen i hela Ryssland valda representanterna, försäkrade de under åberopande av de små egendomsägarna ett — och efter deras uppträdande i de båda dumorna försäkrar de under åberopande av samma ”små egendomsägare” det rakt motsatta.

Som en särskild kuriositet må nämnas, att Maslov förklarar denna de ryska böndernas böjelse för nationaliseringen inte på grund av de särskilda betingelserna för böndernas agrarrevolution, utan på grund av säregenheterna hos de små egendomsägarna i det kapitalistiska samhället. Otroligt, men sant.

”De små egendomsägarna — förkunnar Maslov fruktar framför allt de stora egendomsägarnas konkurrens och herravälde, kapitalets herravälde” ... Ni misstar er, kamrat Maslov! Att jämställa den stora (feodala) jordägaren och kapitalets ägare innebär att upprepa kälkborgarnas fördomar. Bonden kämpar så energiskt mot de feodala latifundierna just därför, att han i det nuvarande historiska ögonblicket är representant för jordbrukets fria kapitalistiska utveckling.

> ”... Då de inte är i stånd att kämpa mot kapitalismen på det ekonomiska området sätter de små egendomsägarna sitt hopp till regeringsmakten, vilken måste komma de små egendomsägarna till hjälp mot de stora ... Om den ryska bonden under loppet av århundraden hoppats på den centrala maktens försvar mot godsägare och byråkrater, om Napoleon i Frankrike med böndernas understöd kvävde republiken, så gjorde han detta tack vare böndernas förhoppningar på understöd av den centrala makten” (*Obrasovanie*, sid. 100).

Peter Maslov resonerar glänsande! För det första, om den ryska bonden i det nuvarande historiska momentet ådagalägger samma egenskaper som den franska bonden under Napoleon — vad har detta med jordens nationalisering att göra? Den franska bonden var under Napoleon aldrig för nationalisering och kunde inte vara det. Det står dåligt till med sammanhanget, kamrat Maslov!

För det andra, vad har detta med kampen mot kapitalet att göra? Det är fråga om en jämförelse mellan bondens äganderätt till jorden och nationaliseringen av all jord, bondejorden inberäknad. Den franska bonden höll under Napoleon fanatiskt fast vid småegendomen, såg i den ett värn mot kapitalet, men den ryska ... Än en gång, var är sammanhanget mellan början och slutet, min ärade?

För det tredje, då Maslov talar om hoppet till regeringsmakten, framställer han saken så, som om bönderna inte förstode byråkratins skadlighet och självstyrelsens betydelse, medan han, den framskridne Peter Maslov, uppskattar den. Detta är en alltför förenklad kritik av narodnikerna! Man behöver blott taga del av trudovikernas bekanta jordförslag (de 104:s förslag), vilka framfördes både i första och andra duman, för att se det felaktiga i Maslovs utläggning (eller antydan?). Fakta visar tvärtom, att självstyrelseprincipen och fiendskapen till en byråkratisk lösning av jordfrågan är klarare uttryckta i trudovikernas förslag än i socialdemokraternas program, som är skrivet efter Maslovs recept! Just i vårt program talas det endast om de ”demokratiska principerna” för valen till de lokala organen, men i trudovikernas förslag (§ 16) talas det tydligt och klart om valen till de lokala självstyrelserna medelst allmän, lika, direkt och sluten omröstning. Men inte nog därmed. I samma förslag framförs de lokala jordkommitterna, vilka som bekant understödjs av socialdemokraterna. Dessa skulle väljas på samma sätt (§§ 17-20) och ha till uppgift att organisera och förbereda jordreformens behandling. Det byråkratiska sättet att genomföra jordreformen försvarades av kadeterna men inte av trudovikerna, av den liberala bourgeoisin men inte av bönderna. Varför behövde då Maslov förvränga dessa allmänt kända fakta?

För det fjärde understryker Maslov i sin utmärkta ”förklaring” om, varför de små egendomsägarna ”måste uttala sig för nationaliseringen”, bondens förhoppning på den centrala maktens försvar. Här ligger skillnaden mellan municipalisering och nationalisering — i det ena fallet den lokala makten, i det andra fallet den centrala makten. Detta är Maslovs lilla älsklingsidé, vars ekonomiska och politiska väsen vi senare kommer att utförligt behandla. Här vill vi endast anmärka, att Maslov undviker den fråga, som vår revolutions historia ställt honom, nämligen frågan om, varför bönderna inte fruktar nationaliseringen av sin jord. Här ligger frågans kärna!

Men detta är inte allt. Särskilt pikant i detta maslovska försök att förklara den trudovistiska nationaliseringens klassrötter är följande omständighet. Maslov döljer för läsaren, att narodnikerna också löste frågan om det omedelbara förfogandet över jorden till förmån för de lokala självförvaltningarna! Maslovs utläggningar över temat om bondens ”förtröstan” på den centrala makten är helt enkelt skvaller om bonden från de intellektuellas sida. Läs § 16 av trudovikernas jordförslag, som framfördes i de båda dumorna. Den lyder på följande sätt:

> ”Förvaltningen av den allmänna jordfonden måste åläggas de lokala självförvaltningarna, vilka valts genom allmän, lika, direkt och sluten omröstning och som inom gränserna för de gällande lagarna handlar självständigt.”

Jämför härmed motsvarande krav i vårt program:

> ”...RSDAP kräver ... 4. konfiskering av den privata jorden med undantag av de små jordbruken, varvid den förra ställs till de på demokratiska grunder valda stora lokala självförvaltningsorganens (vilka förenar — se punkt 3 — stads-. och landsbygdskretsar) förfogande” ...

Vad är här skillnaden med hänsyn till den centrala och den lokala maktens rättigheter? Vari skiljer sig ”förvaltning” från ”förfogande”?

Varför måste Maslov, då han talade om trudovikernas förhållande till nationaliseringen, dölja för läsaren och kanske även för sig själv? — innehållet i denna § 16? Därför att den helt och hållet slår sönder hans orimliga ”municipalisering”.

Låt oss betrakta Maslovs argument till förmån för denna municipalisering före Stockholmskongressen, läs protokollet från denna kongress — och ni finner en massa hänvisningar till omöjligheten att förtrycka nationaliteterna, att underkuva gränsområdena, förbise olikheten i de lokala intressena osv. Redan före Stockholms-kongressen påvisade jag för Maslov (se *Revision*, sid 18), att alla argument av liknande slag är en ”komplett missuppfattning”, emedan vårt program redan erkänt både nationernas självbestämningsrätt och en bred orts- och distriktssjälvförvaltning. Följaktligen behöver och kan man från denna sida inte tänka ut några extra ”garantier” mot en överdriven centralisering, byråkratisering och reglementering, ty detta vore antingen meningslöst eller kunde det tolkas i antiproletär, federalistisk anda.

Trudovikerna har bevisat för anhängarna av municipaliseringen, att jag hade rätt.

Maslov måste nu erkänna, att alla grupper, vilka bringar bondeklassens ståndpunkt och intressen till uttryck, uttalade sig för nationalisering i en sådan form, som tillvaratager de lokala självförvaltningarnas rätt och maktbefogenhet minst lika mycket som Maslov! Lagen om gränserna för de lokala självförvaltningarnas rättigheter måste utges av det centrala parlamentet detta säger inte Maslov, men här hjälper det inte att sticka huvudet under vingen, ty någon annan ordning kan man inte föreställa sig.

Orden: ”ställs till förfogande” förorsakar den största förvirring. Ingen vet, vem som egentligen är ägare[5] till den konfiskerade godsägarjorden! Men om detta är obekant, kan endast staten gälla som ägare. Vari detta ”förfogande” måste bestå och hurudana dess gränser, former och betingelser blir, måste återigen det centrala parlamentet fastställa. Detta är självklart, men i vårt partis program framhävs dessutom särskilt både ”skog, som har allmänt statlig betydelse” och ”kolonisationsfonden”. Det är klart, att endast den centrala statsmakten är i stånd att från den allmänna skogsmassan frånskilja ”skog, som har allmänt statlig betydelse” och från den allmänna jordmassan ”koloniseringsfonden”.

Med ett ord, det maslovska programmet, som nu i särskilt förvrängd form blivit vårt partis program, är alldeles absurt vid jämförelse med trudovikernas program. Det är inte underligt, att Maslov med anledning av nationaliseringen t. o. m. var tvungen att tala om den napoleonska bonden, bara för att inför publiken dölja i vilket absurt läge vi genom den virriga ”municipaliseringen” ställt oss inför den borgerliga demokratins representanter!

Den enda skillnaden, som är fullt reell och obetingad, är förhållandet till böndernas skiftesjord. Denna jord avskilde Maslov blott därför, att han fruktade ett ”Vendée”. Och det visade sig, att både de till första och andra duman sända bondedeputerade bragte de socialdemokratiska svanspolitikernas skräck på skam och uttalade sig för sin jords nationalisering!

Municipalisterna måste nu gå emot trudovikbönderna och bevisa för dem, att de inte bör nationalisera sin jord. Historiens ironi har låtit Maslovs, Johns samt Kostrovs & Co:s argument ramla ned över deras egna huvuden.

4. Böndernas agrarprogram

Låt oss försöka orientera oss i den fråga, inför vilken P. Maslov så hjälplöst vred sig, nämligen varför alla politiska grupper, som ger uttryck för de små egendomsägarnas intressen och förhoppningar, måste uttala sig för nationalisering.

Låt oss framför allt undersöka, i vad mån de 104:s dvs. trudovikernas i första och andra duman jordprojekt verkligen ger uttryck åt böndernas i hela Ryssland krav. Härom vittnar representationens karaktär i de båda dumorna och karaktären av den politiska kamp, som utvecklade sig på den ”parlamentariska” arenan i jordfrågan mellan talesmännen för de olika klassernas intressen. Idén om jordegendomen i allmänhet och böndernas egendom i synnerhet blev ej blott på intet sätt trängd i bakgrunden i duman, utan den blev tvärtom av vissa partier ständigt ställd i förgrunden. Och regeringen, representerad av herrarna Stisjinskij, Gurko, alla ministrarna och hela regeringspressen, försvarade denna idé, i det de vände sig speciellt till bondedeputerade. Även de politiska högerpartierna (man behöver endast erinra sig den ”berömda” Svjatopolk-Mirski i andra duman) inskärpte ständigt hos bönderna fördelarna av böndernas äganderätt till jorden. Den faktiska kraftfördelningen i denna fråga framträdde i så breda drag, att det inte finns några möjligheter att tvivla på dess riktighet (från klassintressenas synpunkt). Då liberalerna räknade det revolutionära folket för en makt och började kurtisera det, drevs också kadeternas parti i första duman av den allmänna strömmen över till anhängarna av jordens nationalisering. Som bekant figurerar i kadeternas jordförslag i första duman ”den statliga jordreserven”, i vilken all exproprierad jord ingår, och ur vilken den utlämnas för långfristig brukningsrätt. Kadeterna framställde naturligtvis inte detta krav i första duman på grund av någon princip — det vore löjligt att tala om kadetpartiets principfasthet — nej, detta krav framträdde hos liberalerna som ett svagt eko av bondemassans krav. Bondedeputerade började redan från början i första duman att sammansluta sig till en särskild

[5] Mensjevikerna avböjde på Stockholms-kongressen ett förslag om att ändra orden ”till förfogande” till ”blir egendom” (sid. 152 i protokollet). Endast i den taktiska resolutionen sägs det: ”i besittning” i händelse av ”revolutionens segerrika utveckling”, vilken överhuvud taget inte förklaras på ett bestämdare sätt.

politisk grupp, och de 104:s jordförslag var den huvudsakliga och grundläggande plattformen för alla Rysslands bönder, vilka nu uppträdde som en medveten samhällelig kraft. Bondedeputerades tal i första och andra duman och artiklarna i trudoviktidningarna (*Isvestija Krestjanskich Deputatov* och *Trudovaja Rossija*) visade, att de 104:s förslag gav ett riktigt uttryck för böndernas intressen och förhoppningar. Vi måste därför uppehålla oss något utförligare vid detta förslag.

Det är bland annat intressant att lägga märke till den politiska sammansättningen av de deputerade, vilka satt sitt namn under förslaget. I första duman var det 70 trudoviker, 17 partilösa, 8 bönder, vilka inte lämnade några uppgifter om sin politiska inställning, fem kadeter,[6] tre socialdemokrater[7] och en litauisk autonomist. I andra duman fanns det under de 104:s förslag 99 underskrifter — om man drar från upprepningarna, så kvarstår 91. Av dessa var 79 trudoviker, 4 folksocialister, 2 socialistrevolutionärer, 2 medlemmar av kosackgruppen, 2 partilösa, 1 till vänster om kadeterna stående (Peterson) och 1 kadet (Odnokosov, bonde). Bönderna är alltså övervägande (inte mindre än 54 av de 91 underskrifterna i andra duman och inte mindre än 52 av 104 i första duman). Intressant är den omständigheten, att P. Maslovs särskilda förväntningar beträffande bönderna (se citatet ovan[8]), vilka inte kunde samtycka till nationaliseringen, även helt och hållet vederlagts av böndernas representation i de båda dumorna. I guvernementet Podolsk var exempelvis nästan alla bönder självägande (år 1905 utgjorde de självägande böndernas gårdar 457.134, och antalet bönder med skiftesjord var 1.630). De 104:s jordförslag undertecknades av 13 deputerade från Podolien (till största delen självägande bönder) i första duman och av 10 i andra duman! Av de andra guvernementen med övervägande självägande bönder framhäver vi Vilna, Kovno, Kiev, Poltava, Bessarabien och Volhynien, från vilka de deputerade undertecknade de 104:s förslag. Skillnaden mellan medlemmarna av byalaget och de självägande bönderna ifråga om nationaliseringen kan förefalla viktig och väsentlig endast för anhängarna av de narodnistiska fördomarna — och dessa fördomar fick för övrigt ett kraftigt slag, då bonderepresentanterna från hela Ryssland uppträdde med ett jordprogram. I verkligheten har kravet på jordens nationalisering inte alls framkallats av någon särskild form för jordegendomen eller av böndernas ”genom byalaget skapade vanor och instinkter”, utan av de allmänna betingelserna för småböndernas jordegendom (såväl byalagets som de självägande böndernas), som förtrycks av de feodala latifundierna.

Bland de deputerade i första och andra duman, som undertecknat de 104:s förslag, ser vi representanter från alla trakter av Ryssland, inte blott från jordbrukscentra och de industriguvernement, som inte tillhör svartmylleområdet, inte blott från de norra (Arkangelsk, Vologda i andra duman), de östra och de södra områdena (guvernementet och områdena Astrakan, Bessarabien, Don, Jekaterinoslav, Kuban, Taurien och Stavropol), utan även från de lillryska, sydvästra, nordvästra, polska (guvernementet Suvalki) och sibiriska (Tobolsk) guvernementet. Det är klart, att småbondens förtryckande genom de feodala godsägarnas jordegendom, vilket omedelbart och kraftigast kommer till uttryck i de rent ryska jordbrukscentra, ger sig tillkänna i hela Ryssland och överallt leder till att småbrukarna ansluter sig till kampen för jordens nationalisering.

Denna kamps karaktär bär uppenbara drag av småborgerlig individualism. I detta hänseende är det nödvändigt att särskilt understryka det faktum, som alltför ofta ignoreras i vår socialistiska press, nämligen att socialistrevolutionärernas ”socialism” led ett svårt nederlag vid böndernas första uppträdande på den öppna allryska politiska arenan med ett självständigt

[6] G. Subtjenko, T. Volkov, I. Gerasimov — alla tre bönder läkaren S. Losjkin och prästen Afanasev.
[7] Antonov, arbetare från guvernementet Perm, Jersjov, arbetare från guvernementet Kasan, och V. Tjurjukov, arbetare från guvernementet Moskva.
[8] I början av avsnitt 3. — *Red*.

jordprogram. För socialistrevolutionärernas förslag om jordens socialisering (de 33:s förslag i den första duman) uttalade sig minoriteten av de framstegsvänliga bondedeputeradena. Det stora flertalet visade sig stå på de 104:s sida och understödde folksocialisternas förslag, vilkas program socialistrevolutionärerna själva kallar individualistiskt.

I socialistrevolutionärernas ”Artikelsamling” (förlaget Nasja Mysl, Petersburg 1907, nr 1) finner vi t. ex. en artikel av P. Vichljajev: ”Det folksocialistiska partiet och agrarfrågan”. Författaren kritiserar folksocialisten Pesjechonov och anför själv hans ord, att ”de 104:s förslag återspeglar vår (folksocialisternas) uppfattning om, på vilken väg man kan övertaga jorden” (sid. 81 i nämnda samling). Socialistrevolutionärerna säger direkt, att de 104:s förslag ”leder till förnekande av grundprincipen om jordens brukning av byalaget” — på samma sätt (sic!) som Stolypins agrarlagstiftning, som lagen av den 22 (9) november 1906 (samma verk, sid. 86). Vi kommer i fortsättningen att visa, hur socialistrevolutionärernas fördomar hindrade dem från att se den reala ekonomiska olikheten mellan de två vägarna: den stolypinska och den av trudovikerna representerade. Socialistrevolutionärerna varsnar i Pesjechonovs programmatiska åsikter ”uttryck för en egennyttig individualism” (sid. 89), ”ett förorenande av den breda ideologiska strömmen genom individualistiskt slam” (sid. 91) och ”ett befrämjande av den individualistiska och egoistiska strömningen bland folkmassorna” (sid. 93).

Allt detta är riktigt. Socialistrevolutionärerna hoppas blott förgäves att med ”starka” ord kunna stryka över det faktum, att sakens kärna alls inte ligger i Pesjechonov & Co:s opportunism utan i småbrukens individualism, inte däri, att Pesjechonov förorenar socialistrevolutionärernas ideologiska ström utan däri, att majoriteten av de framskridna bonderepresentanterna påvisat narodnismens sanna ekonomiska innehåll, småbrukarnas verkliga strävanden. Den socialistrevolutionära politikens sammanbrott inför en omfattande, verkligt allrysk representation av bondemassorna — det är vad de 104:s jordförslag i första och andra duman visat oss.[9]

Då trudovikerna uttalade sig för jordens nationalisering, gav de i sitt förslag ett mycket klart uttryck för småbrukarens ”egoistiska och individualistiska” strävanden. De lämnade kvar skiftesjorden och den privata småbrukarjorden i de nuvarande ägarnas händer (§ 3 i de 104:s förslag) och fordrade endast, att lagstiftningsåtgärder skulle vidtagas för att trygga deras ”gradvisa övergång till allmän folkegendom”. Översatt till de verkliga ekonomiska förhållandenas språk betyder detta: vi utgår från de verkliga ägarnas, de verkliga och inte enbart nominella jordbrukarnas intressen, men vi vill, att deras ekonomiska verksamhet skall utveckla sig fullt fritt på den nationaliserade[10] jorden. Paragraf 9 i förslaget, som säger, att ”beträffande ordningsföljden har den lokala befolkningen företrädesrätt före den inflyttade befolkningen och den jordbrukande före den icke jordbrukande”, påvisar ytterligare, att

[9] Av andra dumans stenografiska referat ser man, att socialistrevolutionären Musjenko framlagt ett jordförslag, undertecknat av 105 deputerade. Tyvärr har jag inte lyckats få tag i detta förslag. Jag har inte haft annat dumamaterial till mitt förfogande än det i andra duman framlagda förslaget från de 104 trudovikerna. Med hänsyn till, att det redan fanns två av trudovikerna framlagda förslag (i den första och andra duman), är det socialistrevolutionära förslaget av de 105 blott ett uttryck för några bönders vacklan mellan folksocialisterna och socialistrevolutionärerna, men det vederlägger inte det jag sagt i texten.

[10] Kamrat Finn-Jenotajevski bestred, att Bondeförbundets och överhuvud taget böndernas nationaliseringssträvanden var allvarligt menade och målmedvetna. Han citerade härvid bl. a. V. Gromans uttalande, att bondekongressens delegater ”inte tänker på någon betalning för jorden” och inte föreställer sig, att differentialräntan bör tillfalla det kollektiva hela (A. Finn: ”Agrarfrågan och socialdemokratin”, sid. 69). Paragraferna 7 och 14 i de 104:s förslag visar, att denna åsikt är felaktig. I dessa paragrafer talar trudovikerna även om betalning för jorden (skatt på jorden, som ökar samtidigt med jordskiftets omfång) och differentialräntans övergång till staten (”inskränkning av rätten till ökning av jordvärdet”, ”i den mån det inte är beroende av deras, jordägarnas arbete och kapital — märk väl! Trudovikerna är inte emot kapitalet! — utan av de samhälleliga betingelserna”). Visserligen sägs det i § 13 beträffande städernas och annan jord: ”till dess denna egendom övergår till allmän folkegendom” måste ägarnas rättigheter osv. inskränkas. Men detta är troligen en felsägning: annars skulle det betyda, att trudovikerna fråntager ägarna räntan men återlämnar den till arrendatorerna av den jord, som tillhör hela folket.

trudovikerna ställer småbrukarnas intressen i förgrunden. ”Lika rätt till jorden” är endast en fras, statslån och hjälp åt ”personer, som inte har tillräckligt med medel för anskaffning av allt, som är nödvändigt för jordbruket” (§ 15 av de 104:s förslag) är intet annat än fromma önskningar. I verkligheten vinner ofrånkomligt och oundvikligt den, som genast är i stånd att bli en god jordbrukare och förvandla sig från en förslavad bonde till en fri och välbärgad. Naturligtvis kräver proletariatets intressen, att sådana åtgärder understödjes, som i största möjliga omfång befrämjar jordbrukets i Ryssland övergång från de feodala godsägarnas och de förslavade och av okunnighet, nöd och traditioner förtryckta böndernas händer i farmarnas händer. De 104:s förslag är ingenting annat än en kampplattform för förvandlingen av den välbärgade delen av den förtryckta bondeklassen till en fri farmarklass.

5. Medeltida jordegendom och borgerlig revolution

Nu uppstår följande fråga: finns det i de ekonomiska betingelserna för den ryska, borgerligt demokratiska agraromvälvningen materiella orsaker, som tvingar småbönderna att kräva jordens nationalisering, eller är detta krav också blott en fras, blott en from önskan av den enkle bonden, ett tomt svärmeri av den patriarkaliske jordbrukaren?

För att besvara denna fråga måste vi först konkret föreställa oss villkoren för varje borgerligt demokratisk omvälvning inom jordbruket och sedan jämföra dessa villkor med de två vägar för den kapitalistiska agrarutvecklingen, vilka som vi ovan visade, är möjliga i Ryssland.

Om villkoren för den borgerliga omvälvningen inom jordbruket med hänsyn till jordegendomsförhållandena yttrar sig Marx mycket tydligt i sista delen av ”Teorier om mervärdet” (*Theorien über den Mehrwert*, band II, 2:a delen, Stuttgart 1905).

Sedan han analyserat Rodbertus uppfattning och visat hela inskränktheten i denne pommerske godsägares teori (band II, 1:a delen, sid 256-258), övergår Marx till Ricardos jordränteteori (band II, 2:a delen, § 3, ”De historiska villkoren för Ricardos teori”) och säger om Ricardo och Anderson följande:

> ”Båda utgår dock från den åsikten, som verkar så egendomlig på kontinenten, nämligen att 1. det inte existerar någon jordegendom, som skulle utgöra hinder för vilka som helst kapitalanläggningar i jordbruket, 2. att en försämring av jordmånen fortgår. Hos Ricardo är denna förutsättning absolut — med undantag av de avbrott som förorsakas av vetenskapens och industrins återverkan — hos Anderson relativ, i den mening, att den sämre jorden på nytt förvandlas till bättre, 3. att det alltid förefinns kapital, tillräckligt med kapital att användas för jordbruket.
>
> Vad första och andra punkten beträffar, så måste det förefalla människorna på kontinenten mycket märkvärdigt, att i det land, där enligt deras uppfattning den feodala jordegendomen har bibehållit sig starkast, ekonomerna utgår från den föreställningen, att ingen jordegendom existerar. Anderson såväl som Ricardo. Detta har sin förklaring i följande:
>
> för det första av egenheten hos den engelska ”Law of enclosures” (lagen om inhägnaderna, dvs. inhägnaderna av skiftes-jorden), som absolut inte utgör någon motsvarighet till den kontinentala uppdelningen av den gemensamma jorden,
>
> för det andra har den kapitalistiska produktionen ingenstädes i världen, sedan Henrik VII, så hänsynslöst behandlat de traditionella jordbruksförhållandena och gestaltat dess betingelser så adekvata för sig samt i en sådan grad underlagt sig dessa förhållanden. England är i detta hänseende det mest revolutionära landet i världen. Alla historiskt nedärvda förhållanden, inte blott landsbyarnas läge utan byarna själva, inte blott landsbefolkningens boplatser utan själva denna befolkning, inte blott de ursprungliga centra för hushållning utan denna hushållning själv har hänsynslöst sopats bort, i de fall där de stod i motsats till eller inte motsvarade de kapitalistiska produktionsvillkoren. Tysken t. ex. finner de ekonomiska förhållandena bestämda av de traditionella jordförhållandena, läget av de ekonomiska centra, bestämda anhopningar av befolkningen. Engelsmännen finner de historiska betingelserna för jordbruket progressivt skapade av kapitalet från slutet av det femtonde

> århundradet. Det i det Förenade konungariket vanliga tekniska uttrycket ”clearing of estates” möter man inte i något kontinentalt land. Vad betyder då denna ”clearing of estates” (jordrensning, utrensning av lantegendomar)? Den betyder, att man utan hänsyn till den bofasta befolkningen, som jagas bort, till existerande landsbyar, som raseras, till ekonomibyggnader, som rives, jordbruksgrenar, som med ett slag förvandlas, t. ex. från åkerjord till betesjord — icke accepterade alla produktionsförhållanden i deras traditionella form, utan historiskt gestaltade dem i en sådan form, att de i varje givet fall motsvarade kraven för den fördelaktigaste användningen av kapitalet. Så till vida existerar alltså ingen jordegendom; kapitalet — arrendatorn har fria händer, det hela går ut på att skaffa penninginkomster. En pommersk godsägare, i vars huvud endast den traditionella allmänningen, ekonomiska centra, jordbrukskollegium osv. existerar, kan därför bli förskräckt över Ricardos ”ohistoriska” uppfattning om jordbruksförhållandenas utveckling. Därmed visar han blott, att han naivt förväxlar pommerska och engelska förhållanden. Man kan dock inte säga, att Ricardo, som härvid utgår från engelska förhållanden, är lika inskränkt som den pommerske godsägaren, vars tankar rör sig inom de pommerska förhållandenas ram. De engelska förhållandena är de enda, i vilka den moderna jordegendomen, dvs. den av den kapitalistiska produktionen modifierade jordegendomen utvecklat sig adekvat. Den engelska uppfattningen är i denna punkt klassisk för det moderna, det kapitalistiska produktionssättet. Den pommerska uppfattningen däremot bedömer de utvecklade förhållandena efter en historiskt lägre, ännu inte fullt adekvat form.” (Sid. 6-7.)

Detta är Marx ytterst djuptänkta förklaring. Har våra ”municipalister” någonsin tänkt över den?

Marx påvisade redan i *Kapitalet*, tredje delen, att den form av jordegendom, som det kapitalistiska produktionssättet i början av sin utveckling finner i historien, inte motsvarar kapitalismen. Kapitalismen skapar sig själv ur de gamla agrarförhållandena — de feodala storgodsen, böndernas byalag, klanens jordegendom osv. — former, som är anpassade efter de kapitalistiska förhållandena. I det ovan anförda stycket jämför Marx olika metoder, med vilkas tillhjälp kapitalet skapar sig motsvarande former av jordegendomen. I Tyskland försiggick omgestaltningen av de medeltida formerna för jordegendomen så att säga på reformatoriskt sätt, den anpassade sig efter rutinen, traditionerna, de feodala lantgodsen, som långsamt förvandlade sig till junkerjordbruk, efter de tröga böndernas[11] traditionella parceller, som genomlever den svåra övergången från livegen till dräng och till storbonde. I England försiggick denna omgestaltning på revolutionär, våldsam väg, men våldet kom godsägarna till godo, våldet riktades mot bondemassorna, som utarmades genom skatteutskrivningar, drevs ut ur byarna, flyttade bort, dog ut, emigrerade. I Amerika skedde denna omgestaltning våldsamt gentemot sydstaternas slavägarhushållning. Här riktades våldet mot de feodala godsägarna. Deras jord styckades, jordegendomen började förvandlas från stor feodal egendom till småborgerlig egendom.[12] Beträffande massan av ”fri” amerikansk jord var det det ”amerikanska svartskiftet”, rörelsen emot jordräntan på 1840-talet, lagstiftningen om homesteads osv., som övertog denna roll vid skapandet av nya jordförhållanden för det nya produktionssättet (dvs. för kapitalismen). Då den tyska kommunisten Kriege 1846 propagerade en utjämnande jordfördelning i Amerika, hånade Marx de socialistrevolutionära fördomarna och den kälkborgerliga teorin hos denna kvasisocialism, men uppskattade den historiska betydelsen av den amerikanska rörelsen mot jordegendomen[13] såsom en rörelse, vilken progressivt ger uttryck för produktivkrafternas utvecklingsintressen, kapitalismens intressen i Amerika.

---

[11] Se Marx, *Theorien über den Mehrwert*, band II, 1:a delen, sid. 280: Betingelserna för det kapitalistiska produktionssättet inom jordbruket — ”den tröga bondens ersättande med affärsmannen”.

[12] Se Kautsky, *Agrarfrage* (sid. 132 o. f. i det tyska orig.) om småfarmernas ökning i södra USA till följd av slaveriets upphävande.

[13] Vi erkänner helt — skrev Marx 1846 — de amerikanska nationalreformisternas rörelse i dess historiska rättmätighet. Vi vet, att denna rörelse strävar efter ett sådant resultat, som visserligen för ögonblicket skulle befrämja det moderna borgerliga samhällets industrialism, men vilket — som resultat av en proletär rörelse, som ett angrepp mot jordegendomen överhuvud taget och särskilt under de i Amerika existerande förhållandena — på

6. Varför måste småbönderna i Ryssland uttala sig för nationaliseringen?

Låt oss från denna synpunkt betrakta agrarutvecklingen i Ryssland från andra hälften av 1800-talet.

Vad är egentligen vår ”stora” bondereform — avskiljandet av en del av böndernas jord, böndernas överflyttning till ”sandjorden”, införandet av nya jordförhållanden med tillhjälp av krigsmakt, arkebuseringar och exekutioner? Detta är det första massvåldet mot bönderna i den inom jordbruket uppstående kapitalismens intresse. Det är en godsägarnas ”jordrensning” för kapitalismens räkning.

Vad är egentligen den stolypinska agrara lagstiftningen enligt artikel 87, detta befrämjande av kulakernas utplundring av byalaget, denna upplösning av de gamla jordförhållandena till förmån för en handfull välbärgade bönder och på bekostnad av massans snabba utarmning? Det är det andra stora steget i massvåldet mot bondeklassen i kapitalismens intresse. Det är en godsägarnas andra ”jordrensning” för kapitalismens räkning.

Men var är då den trudovistiska nationaliseringen av jorden i den ryska revolutionen?

Den är en böndernas ”jordrensning” för kapitalismens räkning.

Huvudkällan till våra municipalisters alla dumheter ligger just däri, att de inte förstår den ekonomiska grundvalen för den borgerliga agraromvälvningen i Ryssland, vilken kan försiggå i två olika former — godsägarnas borgerliga och böndernas borgerliga omvälvning. Utan ”utrensning” av de medeltida, delvis feodala, delvis asiatiska jordförhållandena och jordordningarna kan den borgerliga omvälvningen i jordbruket inte försiggå, ty kapitalet måste — ”måste” i betydelsen av ekonomisk nödvändighet — skapa sig nya jordförhållanden, anpassade efter det för den fria marknaden producerande jordbrukets nya villkor. Denna ”utrensning” av det medeltida skräpet på agrarförhållandenas område i allmänhet och den gamla jordegendomens i första rummet måste huvudsakligen beröra godsägarjorden och böndernas skiftesjord, ty den förra såväl som den senare jordegendomen är i sin nuvarande form anpassad efter dagsverkssystemet, kvarlevorna från livegenskapen, ekonomiskt förslavande, men inte till den fria, i kapitalistisk utveckling stadda hushållningen. Den stolypinska ”rensningen” är otvivelaktigt inriktad på en progressiv kapitalistisk utveckling i Ryssland, men denna rensning är blott helt och hållet anpassad efter godsägarnas intressen: om blott de rika bönderna betalar ”bondebanken” (läs: godsägarebanken) tredubbla priser, så ger vi dem i gengäld fria händer att utplundra byalaget, med våld expropriera massan, avrunda sina egna jordlotter, driva bort de fattiga bönderna, undergräva grundvalarna för hela byars existens och till varje pris, utan varje hänsyn, trampande hur många som helst ”urtida” skiftesjordbrukares hushåll och existens under fötterna, skapa nya avskilda parceller, en ny grundval för det nya kapitalistiska jordbruket. Denna linje har otvivelaktigt en ekonomisk mening, den ger ett riktigt uttryck för utvecklingens verkliga gång, sådan den måste vara under godsägarnas herravälde, då de befinner sig under utveckling till junkrar.

Hurudan är då den andra linjen — bondelinjen? Den är antingen ekonomiskt omöjlig, och då är allt prat om böndernas konfiskering av godsägarjorden, om böndernas agrarrevolution osv., bedrägeri eller tomt svärmeri. Eller också är den ekonomiskt möjlig under den förutsättningen, att det ena av det borgerliga samhällets element segrar över det andra — och då måste vi själva ha en klar föreställning av och klart visa folket de konkreta villkoren för denna utveckling, villkoren för böndernas omdaning av de gamla jordegendomsförhållandena på ett nytt sätt — det kapitalistiska.

---

grund av sina egna konsekvenser måste föra vidare till kommunismen. Kriege, som tillsammans med de tyska kommunisterna i New York anslutit sig till rörelsen mot jordräntan, döljer detta enkla faktum under uppblåsta fraser, utan att alls inlåta sig på rörelsens innehåll. (Mehrings upplaga av Marx och Engels *Samlade verk*, bd II.)

Här uppstår naturligtvis den tanken: denna bondelinje är just uppdelning av godsägarjorden som böndernas egendom. Utmärkt. Men för att denna uppdelning skulle motsvara de verkligt nya, kapitalistiska jordbruksförhållandena, måste denna uppdelning ske på ett nytt sätt och inte på det gamla sättet. Grundvalen för uppdelningen får inte utgöras av den gamla skiftesjorden, som fördelades bland bönderna för hundra år sedan efter de feodala fogdarnas godtycke och efter vad den asiatiska despotins ämbetsmän fann för gott. Grundvalen måste utgöras av de krav, som ett fritt, kommersiellt jordbruk ställer. För att tillfredsställa kapitalismens krav måste uppdelningen vara en uppdelning mellan farmare och inte mellan ”de tröga bönderna”, av vilka det övervägande flertalet inrättar sin hushållning slentrianmässigt, traditionsenligt, i överensstämmelse med patriarkaliska och inte med kapitalistiska förhållanden. Uppdelningen enligt de gamla normerna, dvs. i överensstämmelse med den gamla skiftesjordegendomen blir inte en utrensning av den gamla jordegendomen utan ett förevigande av den, den röjer inte väg för kapitalismen utan belastar den i stället med massor av olämpliga och oanpassbara ”drönare”, som inte kan bli farmare. För att bli progressiv måste uppdelningen grunda sig på en ny differentiering av bönderna, varvid farmarna avskiljs från de odugliga elementen. Men denna nya differentiering innebär just jordens nationalisering, dvs. fullständigt upphävande av den privata jordegendomen, full frihet för jordbruket och frihet att skapa farmare av de gamla bönderna.

Föreställ er det moderna jordbruket och skiftesjordens, dvs, den gamla bondejordegendomens karaktär.

> ”Bönderna, som genom byalaget är förenade i små, administrativt fiskala och jordägarförbund, är splittrade därigenom, att de är uppdelade i en massa olika grupper, i kategorier efter jordlotternas eller utskyldernas storlek osv. Låt oss t. ex. taga zemstvostatistiken för guvernementet Saratov. Bönderna indelas här i följande kategorier: donationsbönder, jordägare, fullt självständiga jordägare, statsbönder, statsbönder med skiftesjord, statsbönder med fjärdingsjord, statsbönder som förut varit godsbönder, apanagebönder, arrendatorer av kronojord, jordlösa, jordägare f. d. apanage-bönder, inflyttade jordägare, kolonister, donationsbönder f. d. godsbönder, jordägare f. d. statsbönder, frigivna, arrendefria, fria spannmålsodlare, tidsarbetspliktiga, f. d. fabrikslivegna osv. och därtill ännu nyinförda, invandrade bönder osv. Alla dessa skiljer sig från varandra genom agrarförhållandenas historia, genom jordlotternas och avgifternas storlek osv., osv. Även inom de enskilda kategorierna har vi en mängd olikheter av samma art: ibland är t. o. m. bönderna inom en och samma by uppdelade i två helt olika kategorier: 'herr N. N:s f. d. bönder' och 'fru N. N:s f. d. bönder'. All denna brokighet var under medeltiden en naturlig och nödvändig företeelse.”[14]

Om den nya uppdelningen av godsägarjorden skulle försiggå i överensstämmelse med denna feodala jordegendom — antingen i form av ett tillägg upp till en enhetlig norm, dvs. jämn fördelning, eller i form av något slags proportionellt förhållande mellan det gamla och det nya, eller i någon annan form — så skulle denna fördelning ej blott icke garantera, att de fördelade jordlotterna motsvarade den kapitalistiska agrikulturens fordringar, utan den skulle tvärtom befästa det uppenbara missförhållandet. En sådan uppdelning skulle försvåra den samhälleliga utvecklingen och fastbinda det nya vid det gamla i stället för att befria det nya från det gamla. En verklig befrielse medför endast jordens nationalisering, som tillåter farmarna att arbeta sig upp och farmarjordbruk att uppstå oberoende av det gamla, utan varje sammanhang med den medeltida skiftesjordegendomen.

Den kapitalistiska utvecklingen på bondeklassens medeltida skiftesjord försiggick i Ryssland efter jordreformen på så sätt, att de progressiva ekonomiska elementen frigjorde sig från skiftessystemets bestämmande inflytande. Å ena sidan frigjorde sig proletärerna i det de övergav skiftesjorden, lämnade den åt sitt öde och lät jorden stå obrukad. Å andra sidan gjorde sig

---

[14] *Kapitalismens utveckling i Ryssland*, kap. V och IX: ”Några anmärkningar om vår landsbygds förkapitalistiska ekonomi”, 1:a uppl., sid. 293 (ryska uppl. — *Red.*)

jordbrukarna fria genom att inköpa eller arrendera jord, bilda nya bondehushåll av olika stycken från den gamla medeltida jordegendomen. Den jord, på vilken den nutida, i någon mån välsituerade ryske bonden hushållar — dvs. en bonde, som vid en gynnsam utgång av revolutionen verkligen förmår förvandla sig till en fri farmare — denna jord består delvis av hans egen skiftesjordlott, delvis av jord, som han arrenderat av grannarna i byalaget, delvis möjligen av långfristiga arrenden från kronan, av årsarrenden från godsägaren, av jord som han köpt av en bank osv. Kapitalismen fordrar, att alla dessa olikheter skall bortfalla, att varje jordbruk skall skötas uteslutande i överensstämmelse med marknadens nya betingelser och krav, med agrikulturens krav. Nationaliseringen av jorden uppfyller detta krav medelst en revolutionär bondemetod och befriar folket med ett slag från de medeltida jordegendomsformernas murkna trasor. Varken storgodsegendom eller skiftesjordegendom, utan blott en ny, fri jordegendom — detta är den radikala bondens paroll. Och denna paroll uttrycker på det riktigaste, konsekventaste och mest avgörande sätt kapitalismens intressen (för vilken kapitalism den radikale bonden i sin naivitet söker bevara sig med hjälp av korstecknet), det som är till fördel för den högsta möjliga utveckling av jordens produktionskrafter under varuproduktionens system.

Härav kan man bilda sig ett omdöme om Peter Maslovs inskränkthet, då han menar, att hela skillnaden mellan agrarprogrammet och trudovikernas bondeprogram skulle bestå däri, att det förra bevarar den gamla medeltida skiftesjordegendomen! Böndernas skiftesjord är ett ghetto, i vilket bondeklassen kvävs och från vilket den söker en utväg till fri jord.[15] Men Peter Maslov vill tvärtemot böndernas krav på fri, dvs. nationaliserad jord, föreviga detta ghetto, bevara det gamla och underkasta den bästa jorden, som konfiskerats av godsägaren och ställts till byalagets förfogande, de gamla jordegendomsförhållandena och de gamla hushållsreformerna. Trudovikbonden är i verkligheten den mest resoluta borgerliga revolutionär, men i ord en kälkborgerlig utopist, som inbillar sig, att ”svartskiftet” och inte det kapitalistiska farmarjordbruket är harmonins och broderskapets utgångspunkt.[16] Peter Maslov är i verkligheten en reaktionär, som av skräck för en kommande kontrarevolutions Vendée bevarar den gamla jordgendomens nuvarande antirevolutionära element och förevigar bondeghettot, men samtidigt för ogenomtänkta, meningslöst inlärda fraser om borgerligt framsteg på tungan. De verkliga betingelserna för verkligt fritt, borgerligt framsteg för det ryska jordbruket, men inte borgerligt framsteg av Stolypins art, har Maslov & Co absolut inte förstått.

Skillnaden mellan. Peter Maslovs vulgära marxism och de undersökningsmetoder, som Marx i verkligheten använde, framträder tydligast i förhållandet till narodnikernas (bland dem också socialistrevolutionärernas) småborgerliga utopier. 1846 avslöjade Marx skoningslöst den amerikanske socialistrevolutionären Herman Krieges småborgerlighet, när Kriege förslog ett verkligt svartskifte för Amerika och kallade det ”kommunism”. Marx' dialektiska och revolutionära kritik avlägsnade den småborgerliga doktrinens skal och blottade den friska kärnan i ”angreppet på jordegendomen” och ”rörelsen mot jordräntan”.[17] Men våra vulgära marxister, som kritiserar den ”utjämnande omdelningen”, ”socialiseringen av jorden” och ”lika rätt till jorden”, inskränker sig till att vederlägga doktrinerna och avslöjar därmed sin egen inskränkta doktrinism, som inte ser bonderevolutionens levande liv bakom den narodnistiska teorins

[15] Socialistrevolutionären Musjenko, som i andra duman fullständigast klarlade sitt partis ståndpunkt, förklarade rent ut: ”Vi höjer jordbefrielsens fana” (47:de sammanträdet, 8 juni (26 maj) 1907, sid. 1174). Man måste vara slagen av blindhet för att inte se, ej blott denna kvasi”socialistiska” fanas verkliga kapitalistiska karaktär (det ser också Peter Maslov), utan även det ekonomiskt progressiva i jämförelse med Stolypins och kadeternas reform (detta ser inte Peter Maslov).

[16] Jämför härmed det naiva uttrycket för denna borgerligt revolutionära ståndpunkt i ”folksocialisten” Volk-Karatjevskis tal om ”frihet, jämlikhet, broderskap” (Andra riksduman 16:de sammanträdet, 8 april [26 mars] 1907. Sid. 1077-1080) (ryska uppl. — *Red*.)

[17] Se Lenin, *Marx om det amerikanska ”svartskiftet”* (1905). — *Red*.

döda doktrin. Maslov och mensjevikerna har bragt det så långt i sin jämmerliga doktrinism — vilken i vårt ”municipaliserings”-program kom till uttryck i bevarandet av den mest efterblivna medeltida jordegendomen — att man i det socialdemokratiska partiets namn i andra duman kunde uttala följande obetänksamma ord:

> ”Om vi (socialdemokrater) i fråga om sättet för jordens expropriering står betydligt närmare dessa (narodnikernas) fraktioner än kadeternas fraktion, så står vi i fråga om formerna för jordens utnyttjande längre ifrån dem” (47:de sammanträdet, 8 juni [26 maj] 1907, sid 1230 i det stenogr. referatet).

I själva verket står mensjevikerna i den agrara bonderevolutionen mera fjärran från böndernas revolutionära nationalisering och närmare det liberalt feodala bevarandet av skiftesjordegendomen (och inte blott denna form). Skiftesjordegendomens bibehållande innebär bibehållandet av förtryck, efterblivenhet och slaveri. Det är naturligt, att den liberale godsägaren, som svärmar för friköp, håller fast vid skiftesjordegendomen[18] ... samtidigt som en god del av storgodsegendomen bibehålles! Men en socialdemokrat, som förbryllats av ”municipalisatörerna”, förstår inte, att ordens klang försvinner men saken själv blir kvar. Klangen av orden om utjämning, socialisering osv, försvinner, ty i varuproduktionen kan ingen utjämning förekomma. Men saken blir kvar, dvs. den största under kapitalismen tänkbara brytning med det feodala förflutna, med den medeltida skiftesjordegendomen och med allehanda sedvanor och traditioner. Då man säger: ”En utjämnande omdelning ger intet resultat”, så måste marxisten förstå, att detta ”intet resultat” hänför sig uteslutande till de socialistiska uppgifterna, endast avser, att kapitalismen därigenom inte avlägsnas. Men av försöken till en sådan omdelning, t. o. m. endast av idén därom, kommer mångt och mycket till fördel för den borgerligt demokratiska omvälvningen.

Ty denna omvälvning kan försiggå antingen på så vis, att godsägarna har övertaget över bönderna — och detta förutsätter, att den gamla egendomen bibehålls och att dess stolypinska reformering genomförs uteslutande med rubelns hjälp. Eller också på så vis, att bönderna segrar över godsägarna — men detta är på grund av den kapitalistiska ekonomins objektiva betingelser omöjligt utan att all medeltida jordegendom, såväl godsägarnas som böndernas, upphäves. Antingen en stolypinsk agrarreform eller en bonderevolutionär nationalisering. Blott dessa lösningar är ekonomiskt möjliga. Alla kompromissförslag, börjande med den mensjevistiska municipaliseringen och slutande med de av kadeterna föreslagna friköpen, är ingenting annat än småborgerlig trångsynthet, dumt vanställande av doktrinen och dåligt påhitt.

7. Böndernas och narodnikernas ställning till skiftesjordens nationalisering

Att upphävandet av äganderätten till skiftesjorden är ett villkor för bildandet av en fri bondehushållning, som motsvarar de nya, kapitalistiska förhållandena, har bönderna själva alldeles klart för sig. Herr Gromann, som utförligt och noga skildrar debatterna på bondekongresserna,[19] anför följande anmärkningsvärda uttalande av en bonde:

> ”Vid behandlingen av frågan om friköp sade en delegat utan att möta några väsentliga invändningar: 'Det sades, att utan friköp skulle många bönder, vilka köpt jord för sina med arbete för-

[18] Mensjevikerna (bland dem Tsereteli, vars tal jag citerat) gör för övrigt ett stort misstag, då de tror, att kadeterna i någon mån konsekvent försvarar böndernas fria egendom. Detta är inte sant. I kadettpartiets namn uttalade sig Kutler i 2:a duman för egendomen (till skillnad från kadeternas lagförslag i 1:a duman om den statliga jordreserven) men sade samtidigt: ”Partiet' har för avsikt att inskränka deras (böndernas) rätt endast (!) i fråga om expropriations- och inteckningsrätten, dvs. för framtiden förebygga en omfattande utveckling av jordköp och jordförsäljning” (12:te sammanträdet 1 april [19 mars] 1907, sid. 740 i det stenogr. referatet). Detta är ett ärkereaktionärt program av en byråkrat, som uppträder under liberal förklädnad.

[19] *Material till bondefrågan* (referat av Allryska bondeförbundets delegeradekongress, 19-23 [6-10] november 1905. Inledningsartikeln av V. Gromann, Förl. Novy Mir, Petersburg 1905, sid. 12).

> värvade pengar, bli lidande. Men antalet dylika bönder är inte stort, de har inte mycket jord, och vid den jämna uppdelningen skulle de i varje fall erhålla jord'. Här har vi källan till beredvilligheten att avstå från äganderätten till såväl skiftesjorden som den köpta jorden."

Och litet längre fram (sid. 20) upprepar herr Gromann detsamma och anför det som böndernas allmänna uppfattning.

"Vid uppdelningen kommer de i alla fall att erhålla jord!" Är det inte klart, vilken ekonomisk nödvändighet, som dikterat detta argument? Den nya, jämna uppdelningen av all jord, såväl godsägarnas som skiftesjorden, kan inte minska jordegendomen för nio tiondelar (riktigare 99 procent) av bondeklassen — de har ingenting att frukta. Men den är nödvändig, därför att den ger de skötsamma, duktiga jordbrukarna möjlighet att gestalta sitt jordbruk i överensstämmelse med de nya betingelser, som motsvarar kapitalismens krav ("marknadens bud" för de enskilda producenterna) utan att underkasta sig de medeltida förhållanden, vilka bestämde just skiftes-jordegendomens storlek, läge och fördelning.

Pesjechonov, som är en praktisk och nykter "folksocialist" (läs: socialkadet) och, som vi såg, förstod att anpassa sig efter kraven hos småbrukarmassorna i hela Ryssland, ger denna ståndpunkt ett ännu bestämdare uttryck.

> "Skiftesjorden — skriver han — denna i produktionshänseende mycket viktiga del av territoriet, är fastlåst vid ett visst stånd, ja, än värre: vid små grupper härav, vid enskilda gårdar och byar. Till följd härav har bondeklassen som helhet betraktad inte ens inom ramarna för skiftsjordarealen frihet att byta boplats ... Oriktig fördelning av befolkningen, som inte motsvarar marknadens (märk detta!) krav ... Man måste upphäva förbudet för kronojorden, man måste befria skiftesjorden från egendomens bojor, riva ned inhägnaden om den privata jorden. Man måste återlämna jorden till det ryska folket, och då kommer det att fördela sig på jorden, så som dess ekonomiska behov kräver" (A. V. Pesjechonov, *Agrarproblemet i samband med bonderörelsen*. Petersburg 1906. sid. 83, 86, 88-89).

Är det inte klart, att genom denna "folksocialists" mun talar farmaren, som vill ställa sig på egna ben? Är det inte klart, att han verkligen behöver "skiftesjordens befrielse från egendomens bojor" för nyfördelningen, för en nybildning av jordparceller, vilka "motsvarar marknadens krav", dvs. det kapitalistiska jordbrukets krav? Ty herr Pesjechonov är — påpekar vi än en gång — så nykter, att han avböjer varje socialisering, varje anpassning efter byalagets rättstillstånd — inte utan orsak dömer socialistrevolutionärerna honom som individualist! — och varje förbud mot lönarbete inom jordbruket.

Inför dylika nationaliseringssträvanden från böndernas sida blir det uppenbart, att understödjandet av bondeskiftesegendomen är en reaktionär åtgärd. A. Finn, som i sin broschyr anför några av oss citerade yttranden av Pesjechonov, kritiserar honom som narodnik och bevisar för honom, att kapitalismens utveckling ur bondehushållningen och inom bondehushållningen är oundviklig (sid. 14 o. följ. i den citerade broschyren). Denna kritik är inte tillfredsställande, ty A. Finn har låtit den allmänna frågan om kapitalismens utveckling undanskymma den konkreta frågan om betingelserna för en friare utveckling av det kapitalistiska jordbruket på skiftes-jorden! A. Finn inskränker sig blott till att uppställa frågan om kapitalismen i allmänhet och vinner så en lätt seger över den för länge sedan besegrade narodnismen. Men här gäller det dock en mycket konkretare[20] fråga: om "nedrivandet av inhägnaderna"

[20] Varthän kan sist och slutligen denna pesjechonovska arbetshushållning leda?" — frågar A. Finn och svarar alldeles riktigt: "Till kapitalismen" (sid 19 i nämnda broschyr). Från denna otvivelaktiga sanning, som det verkligen var nödvändigt att förklara för narodniken, borde författaren ha gått vidare och förklarat de särskilda formerna för de kapitalistiska kravens framträdande i böndernas agrarrevolution. Men i stället har A. Finn gått tillbaka: "Man frågar sig skriver han — varför vi skulle vända om, slå, in på några egenartade vägar för att sist och slutligen åter komma ut på den väg, där vi redan går. Gagnlös möda, herr Pesjechonov!" (Samma broschyr). Nej, det är ingen gagnlös möda, som "sist och slutligen" leder till kapitalismen, utan en som rakast, friast och

(Pesjechonovs uttryck) och jordens ”rensning” för kapitalismens räkning skall ske efter bondens eller godsägarens metod.

I andra duman uttryckte det socialistrevolutionära partiets officiella talare, Musjenko, som höll slutanförandet i agrardebatten, med samma bestämdhet som Pesjechonov den kapitalistiska innebörden i den nationalisering av jorden, som de småborgerliga socialisterna älskar att kalla ”socialisering”, upprättandet av ”lika rätt för alla” osv.

> ”En riktig fördelning av befolkningen — sade Musjenko — är möjlig endast när alla inhägnader, alla skrankor, vilka upprättats på grund av principen om den privata jordegendomen, avlägsnas.” (47:de sammanträdet, 8 juni [26 maj] 1907, sid. 1172 i det stenogr. referatet.)

Just så! En ”riktig” fördelning av befolkningen är just den, som marknaden, kapitalismen fordrar. Både godsegendomen och skiftesjordegendomen står i vägen för den ”riktiga” fördelningen av de ”riktiga” jordbrukarna.

Ännu en iakttagelse beträffande uttalanden, som gjorts av Bondeförbundets delegater, förtjänar uppmärksamhet. Herr Gromann skriver i sin ovannämnda broschyr följande:

> ”Den beryktade frågan om 'byalaget' — denna den gamla och nya narodnismens hörnsten — togs inte alls upp utan avgjordes i tysthet i negativ riktning: nyttjanderätten till jorden måste ligga i enskildas och kooperativa sammanslutningars händer — heter det i de resolutioner, som antogs såväl av första som andra kongressen” (sid. 12).

Sålunda har bönderna klart och bestämt uttalat sig mot det gamla byalaget, för fria kooperativer och för jordens brukning av enskilda personer. Att detta verkligen är hela bondeklassens röst, kan det inte råda något tvivel om, ty i trudovikgruppens förslag (de 104:s förslag) sägs heller ingenting om byalaget. Och byalaget är ett förbund för besittning av skiftesjorden!

Stolypin tillintetgör byalaget med våld till fördel för en hop rika bönder. Bönderna vill förinta det och ersätta det med fria kooperativa sammanslutningar och ”enskilda personers” jordbruk på den nationaliserade jorden. Men Maslov & Co. går i det borgerliga framstegets namn emot just detta framstegs viktigaste krav och försvarar den medeltida jordegendomen. Må gud befria oss från en dylik ”marxism”!

8. Vilket fel begår M. Sjanin och andra anhängare av uppdelningen?

Kamrat M. Sjanin, som i sin broschyr[21] griper sig an med den av oss behandlade frågan från en annan sida, har mot sin vilja gett ännu ett bevis till förmån för den av honom så hatade nationaliseringen. Då han anför Irlands exempel, analyserar betingelserna för den borgerliga reformeringen på jordbrukets område, bevisar Sjanin endast en sak, nämligen det omöjliga i att förena jordegendomens grundprinciper med samhällelig eller statlig jordbesittning (denna oförenlighet måste dock bevisas även med en allmän teoretisk analys, vilket Sjanin inte ens tänkt på att göra), dessutom har han kanske också bevisat nödvändigheten av att erkänna egendomen för varje statlig reformatorisk verksamhet på det i kapitalistisk utveckling befintliga jordbruket. Men alla dessa Sjanins bevis förfelar helt och hållet målet: i den borgerliga reformeringens förhållanden är naturligtvis endast den privata jordegendomen tänkbar, bibehållandet av huvudmassan av det Förenade konungarikets jord såsom privat har inte lämnat någon annan väg för en del därav än privategendomen. Men vad har detta med ”böndernas agrarrevolution” i Ryssland att göra? Kamrat M. Sjanin har, om man så vill, visat en riktig väg, men inte för böndernas agrarrevolution, utan för den stolypinska agrarreformen. M. Sjanin har inte en aning av förståelse för skillnaden mellan dessa båda — men utan att

---

snabbast följer kapitalismens väg. A. Finn har inte tänkt igenom de säregenheter, som skiljer den stolypinskt kapitalistiska och den bonderevolutionärt kapitalistiska utvecklingen av jordbruket i Ryssland.

[21] M. Sjanin, *Municipalisering eller uppdelning med ägorätt*, Vilna 1907.

förklara denna skillnad är det löjligt att tala om ett socialdemokratiskt agrarprogram i den ryska revolutionen[22]. Och då M. Sjanin — naturligtvis endast i bästa avsikt — försvarar konfiskeringen emot friköpandet, så går varje historiskt perspektiv förlorat. Han glömmer, att i ett borgerligt samhälle konfiskeringen, dvs. expropriering utan ersättning, är lika oförenlig med reformeringssträvandena som nationaliseringen av all jord. Att tala om konfiskering och samtidigt om en reformistisk, icke-revolutionär lösning av agrarfrågan, är ungefär detsamma som att till Stolypin inlämna en anhållan om upphävande av godsägarnas jordegendom.

En annan sida av Sjanins broschyr är det eftertryckliga betonandet av vår jordbrukskris' agrikulturella karaktär, den obetingade nödvändigheten att övergå till högre hushållningsformer, till höjandet av den i Ryssland otroligt lågt stående jordbrukstekniken osv. Dessa i och för sig riktiga satser har Sjanin med så otrolig ensidighet utvecklat, han har till den grad med tystnad kringgått frågan om förintandet av de feodala latifundierna och förändringen av jordegendomsförhållandena som förutsättning för denna tekniska omvälvning, att ett fullständigt oriktigt perspektiv uppstått. Ty också den stolypinska agrarreformen leder till ett tekniskt och från godsägarintressenas ståndpunkt riktigt uppsving av jordbruket. Den våldsamma upplösningen av byalaget genom lagarna av den 22 (9) november 1906 osv., skapandet av farmer och subventionering av jordbruk, som brutit sig ut ur byalaget, allt detta är ingen fantasi, som den demokratiska journalistikens lättsinniga pratmakare ibland påstår, utan ett reellt resultat av det ekonomiska framsteget på grundval av godsägarmaktens och godsägarintressenas bevarande. Denna väg är ytterst långsam och ytterst plågsam för de bredaste bondemassorna och proletariatet, men det är den enda möjliga vägen för det kapitalistiska Ryssland, om icke böndernas agrarrevolution segrar.

Låt oss betrakta den av Sjanin framställda frågan från synpunkten av en sådan revolution. Den nya jordbrukstekniken kräver omdaning av alla betingelser för den gammaldags stelnade, primitiva, okunniga, eländiga bondehushållningen på skiftesjorden. Både treskiftet, de primitiva arbetsredskapen, böndernas patriarkaliska hushållning utan pengar, de föråldrade formerna för boskapsskötseln och den naiva, primitiva okunnigheten om marknadens betingelser och krav måste kastas överbord. Nåväl? Är detta revolutionerande av hushållningen möjligt om jordegendomen bibehålles? Men en uppdelning mellan de nuvarande skiftesägarna betyder att till hälften[23] bibehålla den medeltida jordegendomen. En uppdelning kunde vara progressiv, om den befäste den nya hushållningen, den nya agrikulturen och kastade den gamla över bord. Men den kan inte tjäna som impuls till den nya agrikulturen, om den baserar sig på den gamla skiftesjorden. Kamrat Borisov, som är anhängare av uppdelningen, sade i Stockholm:

> ”Vårt agrarprogram är ett program för den i utveckling stadda revolutionens period, för sönderbrytandet av den gamla ordningen och organisering av en ny socialpolitisk ordning. Häri består dess grundtanke. Socialdemokratin får inte binda sig av beslut, som förpliktar den till att understödja en viss hushållningsform. I denna de nya samhällskrafternas kamp mot den gamla ord-

[22] Även Sjanins hänvisning till Irlands exempel, vilket visar privategendomens överlägsenhet över arrendet (men inte gentemot' nationaliseringen av all jord), är inte ny. Alldeles på samma sätt argumenterar den ”liberala” professor A. I. Tjuprov med hjälp av Irlands exempel till förmån för böndernas jordegendom (*Agrarfrågan*, band II, sid. 11). Men denna ”liberals” och t. o. m. ”konstitutionella demokrats” verkliga natur träder i dagen på sid. 33 i hans bok. Med otrolig, endast i Ryssland möjlig liberal fräckhet föreslår Tjuprov, att i alla jordfördelningskommissioner underordna bönderna under en majoritet av godsägare!! Fem representanter för bönderna, fem för godsägarna, och ordföranden skall ”tillsättas av zemstvorepresentationen”, dvs. av godsägarnas representation. I den första duman åberopade sig den högersinnade furst Drutskij-Ljubetskij på Irlands exempel som bevis för nödvändigheten av den privata jordegendomen och som argument mot kadeternas förslag (sammanträdet den 6 juni [24 maj] 1906, sid. 626 i det stenogr. ref.).

[23] I det föregående har jag visat, att av 280 milj. desjatiner av det europeiska Rysslands jordfond 138,8 milj., dvs. hälften, utgöres av skiftesjordegendom.

> ningens grundvalar måste den tilltrasslade knuten lösas med ett avgörande hugg” (sid. 125 i protokollen).

Detta är alldeles riktigt och förträffligt uttryckt. Och allt detta talar till förmån för nationaliseringen, ty endast den ”krossar” verkligen hela den gamla medeltida jordegendomen, blott den hugger verkligen av den tilltrasslade knuten därigenom att den tillförsäkrar de nya jordbruken full frihet att utbilda sig på den nationaliserade jorden.

Nu frågas det, var är kriteriet för, att det nya jordbruket redan utbildat sig så långt, att man kan anpassa jordens uppdelning härefter, utan att de gamla hindren för det nya jordbruket härigenom befästes? Det kan här finnas blott ett kriterium — praktiken. Ingen statistik i världen kan räkna ut, huruvida bondebourgeoisins element i ett visst land ”format” sig tillräckligt fast för att äganderätten skall kunna anpassas efter jordbruket. Detta kan endast massan av jordbrukarna själva avgöra. Och att en sådan beräkning i nuvarande ögonblick är omöjlig, det bevisas därav, att bondemassan uppträder i vår revolution med ett nationaliseringsprogram. I så hög grad sammanväxer småbrukaren alltid och överallt i världen med sitt jordbruk (om det blott är hans jordbruk och inte ett stycke av godsägarens på dagsverk baserade jordbruk, såsom fallet ofta är i Ryssland), att hans ”fanatiska” fasthållande vid jordegendomen är oundviklig under en viss historisk period och för en viss tid. Om under nuvarande epok i de ryska böndernas massa kravet på jordens nationalisering utbretts och befäst sig i stället för egendomsägarens fanatism, vilken inympas i massorna av alla regerande klasser och alla liberalt borgerliga politiker, så vore det barnslighet eller dumt pedanteri att förklara detta såsom en följd av det inflytande publicisterna i Russkoje Bogatstvo eller herr Tjernovs broschyrer utövar. Förklaringen ligger däri, att småbrukarens, småbondens reella levnadsvillkor inte ställer honom den ekonomiska uppgiften att befästa en redan utbildad ny agrikultur genom att jorden uppdelas och överlämnas i böndernas ägo, utan uppgiften att rödja väg för bildandet (på grundval av de existerande elementen) av en ny agrikultur på ”fri” dvs. nationaliserad jord. Egendomsfanatism kan och måste på sin tid framträda som ett krav av den ur sina bojor lösta farmaren på garanti för hans jordbruk. Jordens nationalisering måste i den ryska revolutionen bli ett bondemassornas krav, en paroll just för farmarna, vilka vill krossa det medeltida oket. Därför är socialdemokraternas propaganda för uppdelningen, som riktas till den av nationaliseringstanken besjälade bondemassan, vilken just börjat inträda i den slutgiltiga differentieringens förhållanden, varur farmare som kan skapa en kapitalistisk agrikultur skall framgå, en historisk taktlöshet, oförmåga att beräkna det konkreta momentet.

Våra socialdemokratiska ”uppdelare”, kamraterna Finn, Borisov och Sjanin, är fria från den teoretiska dualism, i vilken ”municipalisterna” sjunkit ned ända till vulgär kritik av Marx' jordränteteori (härom senare), men de begår ett annat fel, nämligen i fråga om det historiska perspektivet. Teoretiskt står de på en riktig allmän ståndpunkt (häri skiljer de sig från ”municipalisterna”), men de upprepar felet i vårt jordprogram av år 1903 i fråga om de ”avskilda jordlotterna”. Källan till detta fel låg däri, att vi visserligen riktigt bestämde utvecklingens riktning, men däremot momentet för utvecklingen oriktigt. Vi antog, att det kapitalistiska jordbrukets element redan vore fullt utbildade i Ryssland, såväl i godsägarhushållningen (med undantag av de ”avskilda jordlotterna”, vilka förslavade bönderna — därav kraven beträffande dessa jordlotter) som i bondehushållningen, vilken tycktes frambringa en stark bondebourgeoisi och därför vara oförmögen till en ”böndernas agrarrevolution”. Det oriktiga programmet har inte uppstått på grund av ”fruktan” för böndernas agrarrevolution, utan på grund av överskattande av det ryska jordbrukets kapitalistiska utvecklingsgrad. Livegenskapens kvarlevor föreföll oss då som obetydliga detaljer, men den kapitalistiska hushållningen på skiftesjorden och på godsägarjorden som en fullt mognad och utbildad företeelse.

Revolutionen avslöjade detta fel. Den har bekräftat den av oss förutsedda utvecklingsriktningen. Den marxistiska analysen av det ryska samhällets klasser har på ett så glänsande sätt

bekräftats av händelsernas gång i allmänhet och särskilt genom de båda första riksdumorna, att den icke-marxistiska socialismen slutgiltigt förlorat sin auktoritet. Men feodalismens kvarlevor på landet har visat sig vara vida starkare än vi trodde, de har framkallat en allmän nationell bonderörelse och denna rörelse har gjorts till prövosten för hela den borgerliga revolutionen. Rollen av hegemon i den borgerliga frihetsrörelsen, vilken den revolutionära socialdemokratin alltid avsåg för proletariatet, har måst fastställas exaktare som ledarens roll, vilken tager ledningen av bönderna. Och varthän? Till den borgerliga revolutionen i dess mest konsekventa och avgörande form. Rättelsen av felet bestod i att vi i stället för den partiella uppgiften att bekämpa resterna av det gamla i agrarsystemet måste ställa oss uppgiften att kämpa mot hela den gamla agrarordningen. I stället för rensningen av godsjordbruket ställde vi förintandet av detta jordbruk.

Men denna rättelse, som gjorts under inflytande av händelsernas imponerande förlopp, kunde inte förmå många av oss att konsekvent genomtänka vår nya definition av det ryska jordbrukets kapitalistiska utvecklingsgrad. Om kravet på konfiskering av all godsägarjord visat sig vara historiskt riktig — och så var otvivelaktigt fallet — så betydde detta, att en bred utveckling av kapitalismen fordrar nya jordegendomsförhållanden, att ansatserna till kapitalism inom godsägarjordbruket kan och måste offras till förmån för en bred och fri utveckling av kapitalismen på grundval av det nygestaltade småbruket. Att godkänna kravet på konfiskering av godsägarjorden betyder att erkänna möjligheten och nödvändigheten av att återuppliva smådriften i jordbruket under kapitalismen.

Men är detta tillåtligt? Är det inte äventyrligt att understödja smådriften under kapitalismen? Är inte denna nybildning av småbruket ett tomt svärmeri? Är det inte ett demagogiskt bondfångeri? Så tänkte otvivelaktigt en del kamrater. Men de misstog sig. En omgestaltning av småbruket är möjlig även under kapitalismen, om den historiska uppgiften består i kamp mot den förkapitalistiska ordningen. Så omgestaltades småbruket i Amerika, efter det slavägarnas latifundier på revolutionär väg upplösts och förutsättningarna för den snabbaste och friaste utveckling av kapitalismen skapats. I den ryska revolutionen är kampen för jorden ingenting annat än en kamp för den kapitalistiska utvecklingens nybanade väg. Den konsekventa parollen för denna nydaning är ”jordens nationalisering”. Att utesluta skiftesjorden från nationaliserinen är oekonomiskt reaktionärt (det politiskt reaktionära i ett sådant uteslutande kommer vi att behandla särskilt). ”Uppdelarna” hoppar över den ifrågavarande revolutionens historiska uppgift och betraktar som redan avgjort det som först nu börjat bli föremål för böndernas masskamp. I stället för att driva nygestaltningsprocessen framåt, i stället för att för bönderna klargöra förutsättningarna för den konsekventa omdaningen, klipper de redan till en nattrock åt den tillfredsställda, nybakade farmaren.[24]

”Varje frukt har sin tid.” Socialdemokratin kan inte avsvära sig understödjandet av uppdelningen. I en annan historisk situation och på ett annat stadium av agrarrevolutionen kan uppdelningen visa sig vara oundviklig. Men uppgifterna för den borgerligt demokratiska revolutionen i Ryssland 1907 får i uppdelningen ett alldeles oriktigt uttryck.

[24] Anhängarna av uppdelningen citerar ofta Marx' ord: ”Den självhushållande bondens fria egendom är uppenbart jordegendomens mest normala form för den lilla driften ... Äganderätten till jord är för den fullständiga utvecklingen av detta driftssätt lika nödvändig som ägandet av verktyget för hantverksdriftens fria utveckling.” (*Kapitalet*, tredje delen, Sid. 761.) Härav framgår blott, att den fria bondehushållningens fullständiga triumf kan påfordra privategendomen. Men den nuvarande smådriften är ofri. Kronojorden är ”snarare ett verktyg i godsägarens händer än i bondens, mera ett verktyg för utpressning av dagsverken än ett medel till fritt arbete för bönderna”. Förintande av alla den feodala jordegendomens former och fri omflyttning är nödvändiga för bildandet av ett nytt småbruk.

III. Nationaliseringens och municipaliseringens teoretiska grundvalar.

Den stora bristfälligheten i nästan hela den socialdemokratiska pressen i fråga om agrarprogrammet i allmänhet och under diskussionen på kongressen i Stockholm[1]. I synnerhet består i att de praktiska synpunkterna dominerar över de teoretiska och de politiska över de ekonomiska[2]. Som en ursäkt för de flesta av oss gäller naturligtvis de förhållanden med intensivt partiarbete, under vilka vi behandlade agrarfrågan under revolutionen: först efter 22 (9) januari 1905 (”den blodiga söndagen”), några månader före revolutionsutbrottet, på Ryska Socialdemokratiska Arbetarpartiets tredje kongress i London på våren 1905 och samtidigt minoritetens konferens i Genève, och därefter på kongressen i Stockholm dagen efter decemberupproret och omedelbart före första stats-dumans inkallande. Men denna brist måste i vart fall bli avhjälpt nu och särskilt nödvändigt är det med en analys av rationaliseringens och municipaliseringens teoretiska sida.

1. Vad betyder nationalisering av jorden?

Vi har ovan anfört den gängse formuleringen för det nu allmänt erkända läget: ”Alla narodnikernas grupper har uttalat sig för nationalisering av jorden”. Men i själva verket är denna gängse formulering mycket inexakt och det ”allmänt erkända” i den är mycket litet, om man tar hänsyn till den faktiska enhetligheten i föreställningen om denna ”nationalisering” hos representanterna för de olika politiska riktningarna. Bondemassorna kräver jord spontant, emedan de är förtryckta av de feodala latifundierna (storgodsen), och detta krav är inte förbundet med någon som helst bestämd ekonomisk föreställning i samband med jordens överlämnande till folket. Bonden har endast detta mogna, genom lidande uppkomna, så att säga, under många år av förtryck stärkta krav på pånyttfödelse, förstärkande, befästande och utbredning av småjordbruket, göra det förhärskande, och bara det. För bondens fantasi existerar bara godsägarjordens överförande i hans händer; bonden kläder sin oklara idé, om enhet mellan alla bönder som en massa i denna kamp, i orden om folkets äganderätt till jorden. Bonden leds av sin instinkt som självägare, vilken hindras av den ändlösa sönder-splittringen av de nuvarande formerna för medeltida jordäganderätt och av omöjligheten att organisera åkerbruket i full motsvarighet till ”självägar”-instinkten, om hela denna brokiga medeltida jordäganderätt bibehålles. Den ekonomiska nödvändigheten att förstöra godsägarnas välde över jorden, och även göra slut på skiftesjordbrukets ”hinder” — det är de negativa begrepp som tillsammans utgör bondens idé om nationaliseringen. Vilka former av jordäganderätten som sedan visar sig vara nödvändiga för det förnyade småbruket, vilket så att säga assimilerat storgodsen, det tänker inte bonden på.

Även i narodnikernas ideologi, som återspeglar böndernas krav och önskningar, dominerar otvivelaktigt negativa sidor (eller den oklara idén) om nationaliseringen. Undanröjande av

---

[1] Ryska socialdemokratiska arbetarpartiets fjärde kongress hölls i Stockholm den 23 april-8 maj 1906. — *Red*.

[2] I min broschyr *En granskning av arbetarpartiets agrarreform*, vilken jag försvarade på Stockholmskongressen, finns fullt bestämda (men bara korta, eftersom broschyren är liten) klarlägganden av de teoretiska förutsättningarna för ett marxistiskt agrarprogram. Jag påvisade där, att ett ”blankt avvisande av nationaliseringen” skulle betyda ”ett teoretiskt vanställande av marxismen” (broschyrens sida 41). ”Och från strikt vetenskaplig synpunkt, från synpunkten om kapitalismens allmänna utvecklingsbetingelser, måste vi ovillkorligen säga, såvida vi inte vill komma i motsättning till tredje bandet av 'Kapitalet', att nationaliseringen av jorden är möjlig i det borgerliga samhället, att den medverkar till den ekonomiska utvecklingen, underlättar konkurrensen och tillströmningen av kapital till jordbruket, sänkning av spannmålspriserna o. dyl.” I ett föredrag på Stockholmskongressen yttrade jag: ”Tvärtemot sitt löfte fortsätter den (socialdemokratins högra flygel) inte till det 'logiska' slutet av den borgerligt-demokratiska omvälvningen inom jordbruket, ty ett sådant 'logiskt' (och ekonomiskt) slut kan under kapitalismen endast vara nationaliseringen av jorden, vilket betyder avskaffande av den absoluta jordräntan.”

gamla hinder, bort med godsägaren, ”uppdelning” av jorden, upphävande av skiftesjordfördelningens bojor, ”jämlikhet, broderskap och frihet” i stället för ”ojämlikheten” (storgodsen) — detta är till nio tiondedelar narodnikernas ideologi. Samma rätt till jord och lika mycket jord, socialisering — allt detta är bara skilda former som återspeglar samma idé och allt detta är företrädesvis negativa begrepp, ty narodnikerna har ingen föreställning om ett bestämt system av sociala och ekonomiska förhållanden. För en narodnik utgör den pågående agraromvälvningen en övergång från livegenskapen, ojämlikheten, förtryck överhuvudtaget till jämlikhet och frihet och bara det. Detta är den borgerliga revolutionärens typiska begränsning, han ser inte de kapitalistiska säregenheterna i det av honom skapade nya samhället.

Marxismen utforskar, i motsats till narodnikernas naiva synpunkter, den under utformning varande samhällsstrukturen. Med fullständig frihet för bondebruken, med den största tänkbara jämlikhet för småbönderna, där jorden är folkets eller ingens, eller guds egendom — har vi framför oss i alla fall varuproduktionens system. Småproducenten är förbunden med och underordnad marknaden. Ur utbytet av produkter uppstår pengarnas makt, efter jordbruksprodukternas förvandling till pengar följer arbetskraftens förvandling till pengar. Varuproduktion blir kapitalistisk produktion. Och denna teori är ingen dogm, utan en enkel beskrivning, generalisering av det som försiggår även inom det ryska jordbruket. Desto friare detta jordbruk är från jordknapphet, från godsägarförtryck, från medeltida förhållandens ok, från godtycke och slaveri, desto kraftigare utvecklas de kapitalistiska relationerna inom själva bondehushållet. Detta är ett faktum, om vars fullständiga obestridlighet hela den ryska historien efter livegenskapens upphävande vittnar.

Begreppet jordens nationalisering utgör följaktligen, om man överflyttar den på de ekonomiska realiteternas grund, en kategori av det kapitalistiska varusamhället. Det reella i detta begrepp är inte det som bönderna tror och narodnikerna påstår, utan det som härleder sig ur det förhandenvarande samhällets ekonomiska förhållanden. Nationalisering av jorden betyder under kapitalistiska förhållanden att man överlämnar räntan till staten, varken mer eller mindre. Men vad är räntan i det kapitalistiska samhället? Den är ingalunda en inkomst från jorden överhuvudtaget. Den utgör den del av mervärdet, som blir över när man dragit ifrån genomsnittliga profiten på kapitalet. Det betyder att jordräntan förutsätter lejd arbetskraft i jordbruket, jordbrukarens förvandling till farmare, företagare. Nationaliseringen (i renodlad form) förutsätter, att staten får jordräntan av jordbruksföretagarna, vilka utbetalar lön till sina anställda arbetare och erhåller genomsnittsprofit på sitt kapital, genomsnittsprofit för alla företag inom och utom jordbruket i det givna landet eller gruppen av länder.

På så sätt står den teoretiska uppfattningen om nationalisering av jorden i oupplösligt samband med jordräntan (den kapitalistiska jordräntan) som en särskild slags inkomst för en viss klass (jordägarna) i det kapitalistiska samhället.

Marx' teori skiljer på två slags jordränta: differentialräntan och den absoluta räntan. Den förra är resultatet av jordarealens begränsning, att den är upptagen av kapitalistiska jordbruk, helt oberoende av om huruvida det existerar äganderätt till jorden eller vilken form jordägande-rätten har. Mellan skilda jordbruk råder ofrånkomliga skillnader på grund av jordens olika bördighet, jordens belägenhet med hänsyn till marknaden och produktiviteten av ökad kapitalinsats i jorden. För korthetens skull kan man summera dessa skillnader (men glöm inte olikheten i orsakerna till den ena och den andra skillnaden) som en skillnad mellan bättre eller sämre jord. Vidare. Produktionspriset på jordbruksprodukterna bestäms inte av genomsnittsjorden utan av den sämsta jorden, emedan produkterna från den bästa jorden inte räcker till för att täcka efterfrågan. Skillnaden mellan det individuella produktionspriset och det högsta produktionspriset bildar differentialräntan. (Vi erinrar om att produktionspriset kallar Marx de kapitalutlägg som utges för produktionen av produkten plus genomsnittlig profit på kapitalet).

Differentialräntan uppstår ofrånkomligen i det kapitalistiska jordbruket, även om den privata äganderätten till jorden är helt avskaffad. Där den privata jordäganderätten existerar går denna ränta till jordägaren, ty konkurrensen mellan kapitalet tvingar farmaren (arrendatorn) att nöja sig med genomsnittsprofit på kapitalet. När man avskaffar den privata jordäganderätten går räntan till staten. Att avskaffa denna ränta är omöjligt så länge det kapitalistiska produktionssättet består.

Den absoluta jordräntan uppstår ur den privata äganderätten till jorden. I denna ränta finns det element av monopol och element av monopolpriser.[3] Privatäganderätten till jorden hindrar den fria konkurrensen, hindrar en utjämning av profiten, uppkomsten av genomsnittsprofit inom jordbruks- och andra företag. I samma mån som tekniken är mindre utvecklad inom jordbruket och kapitalets sammansättning utmärker sig genom en större andel variabelt kapital i förhållande till det konstanta kapitalet än inom industrin så stiger den individuella kostnaden för jordbruksprodukten över genomsnittet. Därför ger den privata äganderätten till jorden, som förhindrar en fri utjämning av jordbruksföretagens profit jämfört med andra företag, möjlighet att sälja jord bruksprodukterna inte till det högsta produktionspriset utan till de ännu högre individuella produktionskostnaderna för produkten (ty produktionspriset bestäms av genomsnittsprofiten på kapitalet, medan den absoluta räntan inte tillåter att det bildas något genomsnitt, utan fastställer monopolistiskt ett mycket högre individuellt värde än det genomsnittliga).

Differentialräntan är sålunda ett ofrånkomligt karaktärsdrag hos alla slag av kapitalistiskt jordbruk. Den absoluta räntan finns inte hos alla slag av kapitalistiskt jordbruk, utan endast om privat äganderätt till jorden existerar, endast om det råder en historiskt[4] uppkommen efterblivenhet hos jordbruket, en efterblivenhet som är befäst genom monopol.

Kautsky ställer de båda slagen av jordränta mot varandra, bland annat speciellt i deras förhållande till nationaliseringen av jorden, i följande citat:

> ”Om jordräntan är differentialränta uppstår den ur konkurrensen. Om den är absolut ränta uppstår den ur monopolet . . . I praktiken uppträder inte jordräntan för oss uppdelad i dessa delar: man kan inte klara ut vilken del som är differentialränta och vilken del som är absolut ränta. Dessutom är den i regel sammanblandad med procent på det kapital, som utgör jordägarens utgifter. I de fall då jordägaren samtidigt också är jordens brukare, är jordräntan sammanblandad med vinsten på jordbruket.
>
> Inte desto mindre är det av största betydelse att skilja på dessa två slags jordränta.
>
> Differentialräntan uppstår ur produktionens kapitalistiska karaktär och inte ur privatäganderätten till jorden.
>
> Denna ränta skulle existera även efter den nationalisering av jorden som jordreformens anhängare (i Tyskland) kräver, vilka vill bibehålla det kapitalistiska produktionssättet inom jordbruket. Det skulle bara bli den skillnaden att denna ränta då inte ginge till privatpersoner utan till staten.
>
> Den absoluta jordräntan uppkommer ur privatäganderätten till jorden, ur jordägarens motsatta intresse till det övriga samhället. *Nationaliseringen av jorden skulle ge möjlighet att avskaffa denna ränta och sänka priserna på jordbruksprodukterna med motsvarande summa* (kurs. av oss).

---

[3] I andra avdelningen i andra bandet av *Teorin om mervärdet* behandlar Marx ”innehållet i olika teorier om jordräntan”: teorin om monopolpriser på jordbruksprodukter och teorin om differentialräntan. Han påvisar att det finns en del sanning både i den ena och den andra av dem, emedan det finns monopolistiska element i den absoluta jordräntan och anför med anledning av Adam Smiths teori: ”det är fullkomligt riktigt”, att jordräntan betyder monopolpriser i samma mån som den privata jordäganderätten hindrar en utjämning av profiterna och säkerställer en högre profit än genomsnittet.

[4] Jämför *Teorin om mervärdet*, andra bandet, första delen: Inom jordbruket är handarbetet fortfarande förhärskande, men säreget för det borgerliga produktionssättet är att industrin utvecklas snabbare än jordbruket. Detta är för övrigt en *historisk* skillnad som kan försvinna.”

> Den andra skillnaden mellan differentialräntan och den absoluta jordräntan består vidare däri, att den förra inte som en bestående del inverkar på jordbruksprodukternas priser, vilket emellertid den senare gör. Den förra uppkommer ur produktionspriset, den senare ur den summa, med vilken marknadspriset överstiger produktionspriset. Den förra härflyter ur överskottet, extraprofiten, som bildas genom arbetets högre produktivitet på bättre jord eller på den gynnsammare belägna egendomen. Den senare härflyter inte ur merinkomster av vissa slag av jordbruksarbete: den är möjlig endast genom avdrag från den föreliggande mängden av värden till förmån för jordägaren, avdrag från mervärdet — alltså antingen genom minskning av profiten eller avdrag på arbetslönen. Om spannmålspriserna stiger och även arbetslönerna stiger, så minskar profiten på kapitalet. Om spannmålspriserna stiger utan att arbetslönerna stiger, då får arbetarna sitta emellan. Slutligen kan det inträffa — och det bör till och med betraktas som den allmänna regeln — att den förlust som den absoluta jordräntan förorsakar måste bäras av arbetarna och kapitalisterna gemensamt."[5]

Frågan om nationaliseringen av jorden i det kapitalistiska samhället sönderfaller sålunda i två, varandra väsentligt skiljaktiga delar: i frågan om differentialräntan och om den absoluta räntan. Nationaliseringen byter ägare till den förra och undergräver själva möjligheten för den senare. Nationaliseringen utgör följaktligen å ena sidan en delreform inom kapitalismens gränser (en del av mervärdet byter ägare) och å andra sidan slår den sönder monopolet, som hindrar kapitalismens utveckling överhuvudtaget.

Om man inte skiljer på dessa två sidor, d. v. s. nationaliseringen av differentialräntan och den absoluta räntan, kan man omöjligen förstå den ekonomiska betydelsen ifråga om nationaliseringen i Ryssland. Här stöter vi emellertid på P. Maslovs bestridande av teorin om den absoluta jordräntan.

2. Peter Maslov korrigerar Karl Marx' skisser.

Redan år 1901 hade jag tillfälle att i den i utlandet utkommande tidningen *Sarja* påvisa Maslovs oriktiga uppfattning om jordränteteorin med anledning av hans artikel i tidningen *Zjizn*.[6]

Debatterna före och på stockholmskongressen koncentrerades, som jag redan påvisat, i alltför hög grad på frågans politiska sida. Men efter stockholmskongressen har M. Oljonov i en artikel under rubriken "Om de teoretiska grundvalarna för jordens municipalisering" (i nr 1 1907 av tidskriften *Obrasovanje*) behandlat Maslovs bok i agrarfrågan och särskilt understrukit det oriktiga i Maslovs ekonomiska teori, när han förnekar den absoluta jordräntan överhuvudtaget. Maslov svarade Oljonov i artiklar i n:ris 2 och 3 av *Obrasovanje*. Han beskyllde sin antagonist för att vara "hänsynslös", "listiga utfall", "övermaga ton" etc. I verkligheten är just Peter Maslov den hänsynslösaste och mest dumdryge stråtrövaren på de marxistiska teoriernas område, ty det är svårt att föreställa sig något mera okunnigt än Maslovs självbelåtna "kritik" av Marx och fasthållande vid sina gamla fel.

> "Motsättningen mellan teorin om den absoluta jordräntan och teorin om fördelningen i tredje bandet" (av Kapitalet), skriver kamrat Maslov, "är så skarpt iögonfallande att den endast kan förklaras med att tredje bandet är ett posthumt arbete, där även författarens första utkast och teser finns med". (Fotnot i tredje upplagan av *Agrarnyi vopros*.)

Att skriva något dylikt förmår endast en människa som ingenting förstått av Marx' teori om jordräntan. Peter Maslovs nedlåtande ringaktning gentemot författaren till råutkastet är sannerligen oförliknelig! Denne "marxist" är för högdragen för att, innan han undervisar andra, anse det nödvändigt att bekanta sig med Marx, att studera till exempel den år 1905 utkomna *Teorin om mervärdet*, där ränteteorin är omständligt förklarad även, så att säga, för folk av Maslovs typ.

---

[5] K Kautsky, *Agrarfrage*, tyska originalupplagan, sid. 70-80. — *Red.*

[6] Se artikeln *Agrarfrågan och "marxkritikerna"*.

Så här låter Maslovs argument mot Marx:

> ”Den absoluta jordräntan påstås uppkomma ur jordbrukskapitalets lägre sammansättning . . . Då kapitalets sammansättning varken påverkar produktens pris eller profitkvoten eller överhuvudtaget fördelningen av mervärdet mellan företagarna, så kan den inte heller bilda något slag av ränta. Om jordbrukskapitalets sammansättning är lägre än industrikapitalets, så uppstår differentialräntan ur mervärdet inom jordbruket, men detta har ingen betydelse för räntans *bildande*. Om kapitalets 'sammansättning' skulle förändras så skulle det följaktligen inte på något sätt inverka på jordräntan. Jordräntans storlek bestäms inte det minsta av karaktären hos räntans ursprung, utan endast av differenserna i arbetets produktivitet under olika betingelser.” (Sammastädes, sid. 108-109, kursiveringarna av Maslov.)

Det skulle vara intressant att veta om någonsin någon borgerlig ”marxkritiker” förfallit till ett dylikt lättsinne i argumenteringen? Våran duktige Maslov trasslar ständigt in sig, blandar ihop det hela till och med när han refererar Marx (apropå, denna manöver gör också hr Bulgakov och alla andra av marxismens vedersakare, men de är hederligare än Maslov i så måtto att de inte kallar sig för marxister). Det är inte sant att den absoluta jordräntan enligt Marx skulle uppstå på grund av jordbrukskapitalets lägre sammansättning. Den absoluta jordräntan uppstår på grund av privatäganderätten till jorden. Denna privata äganderätt har ingenting att göra med det kapitalistiska produktionssättet, vilket också kan fortleva på municipaliserad eller nationaliserad jord.[7]

Den privata jordäganderättens icke-kapitalistiska monopol hindrar en utjämning av vinsterna i de produktionsgrenar, vilka är indragna under detta monopol. För att ”kapitalets sammansättning inte skall påverka profitkvoten” (man bör tillfoga: sammansättningen av det individuella kapitalet eller kapitalet inom en enskild industrigren; Maslov trasslar även här till sina utläggningar om Marx), — för att en genomsnittlig profitkvot skall utkristalliseras måste en utjämning av vinsterna äga rum inom alla enskilda företag och alla olika industrigrenar. Utjämningen sker genom den fria konkurrensen, genom friheten att investera kapital i alla produktionsgrenar utan åtskillnad. Kan månne denna frihet existera där det finns ett icke-kapitalistiskt monopol? Nej, det kan den inte. Den privata jordäganderättens monopol lägger hinder i vägen för fri investering av kapital, för den fria konkurrensen samt för utjämningen av oproportionerligt höga (till följd av jordbrukskapitalets låga sammansättning) jordbruksprofiter. Maslovs invändning är rena tankeoredan och denna tankeoreda framträder särdeles åskådligt om vi läser två sidor av hans hänvisning till produktionen av tegel (sid. 111), där tekniken också är efterbliven och kapitalets organiska sammansättning är lägre än genomsnittet, liksom i jordbruket, men ingen jordränta existerar!

Och det kan heller inte bli någon jordränta i tegelproduktionen, ärade ”teoretiker”, ty den absoluta räntan härleder sig inte ur jordbrukskapitalets låga sammansättning, utan ur den privata jordäganderättens monopol, som hindrar konkurrensen att utjämna profiten med kapital som har ”låg sammansättning”. Att förneka den absoluta jordräntan betyder att förneka den ekonomiska betydelsen av privatäganderätten till jorden.

Så tar vi Maslovs andra invändning mot Marx:

> ”Räntan på det 'sist' investerade kapitalet, Rodbertus' ränta och Marx' absoluta ränta försvinner, emedan arrendatorn alltid kan förvandla det 'sista' kapitalet till det 'näst sista' ifall han levererar något utöver den vanliga profiten.” (Sid. 112.)

Peter Maslov trasslar till och trasslar in sig ”hänsynslöst”.

---

[7] Jämför *Teorin om mervärdet*, andra bandet, del I, sid. 208, där Marx förklarar att jordägaren är en fullkomligt överflödig figur för den kapitalistiska produktionen och att den senare ”fullt ut når” sitt mål, även om jorden tillhör staten.

För det första innebär jämförelsen mellan Rodbertus och Marx i fråga om jordräntan rena okunnigheten. Rodbertus' teori är byggd på den förutsättningen att den pommerska godsägarens felaktiga avräkning (han ”räknade inte” med råvarorna inom jordbruket) också gäller för den kapitalistiska farmaren. I Rodbertus' teori finns inte ett grand historism, inte ett dugg historisk realitet, ty han tar jordbruket över huvud taget, oberoende av tid och rum, från vilket land som helst och från vilken epok som helst. Marx tar en bestämd historisk epok, när kapitalismen utvecklade tekniken snabbare inom industrin än inom jordbruket. Marx tar det kapitalistiska jordbruket, som förtrycks genom den icke-kapitalistiska privatäganderätten till jorden.

För det andra visar hänvisningen till arrendatorn, som ”alltid kan” förvandla det sista kapitalet till det näst sista, att den utomordentlige Peter Maslov ingenting förstått vare sig av den absoluta eller differentialräntan hos Marx! Det låter otroligt, men är ett faktum. Under arrendetiden ”kan” arrendatorn ”alltid” tillägna sig och tillägnar sig alltid all ränta, ifall han ”förvandlar det sista kapitalet till det näst sista”, om han — för att tala enklare och (som vi strax skall se) korrektare — investerar nytt kapital i jorden. Under den kontrakterade arrendeperioden existerar ingen privat äganderätt till jorden för arrendatorn: han har genom att betala arrende ”friköpt” sig från detta monopol och det kan inte hindra honom längre.[8] När arrendatorn därför investerar nytt kapital på sin jordareal och får ny profit, ny ränta på det, så tillfaller denna ränta inte jordägaren, utan arrendatorn. Jordägaren blir i tillfälle att erhålla denna ränta först sedan arrendekontraktet gått ut, sedan nytt arrende blivit kontrakterat. Vad är det för mekanism som för över räntan från arrendatorns ficka till jordägarens? Den fria konkurrensens mekanism, ty arrendatorn erhåller inte endast genomsnittsprofit utan även extra profit (= jordräntan) och detta förhållande drar kapital till detta ovanligt lukrativa företag. Härav förstår man å ena sidan, varför arrendatorerna under i övrigt oförändrade betingelser har fördel av långa arrendetider, medan jordägaren drar fördel av korta. Härav förstår man å andra sidan, varför exempelvis de engelska jordägarna efter upphävandet av spannmålslagarna i England i kontrakten ålade farmarna att investera inte mindre än tolv pund sterling per acre av arrendejorden i stället för tidigare åtta pund. Jordägarna räknade sålunda med den samhälleligt nödvändiga jordbrukstekniken, som gjorde framsteg till följd av att spannmålslagarna upphävts.

Nu frågar man sig, vad för slags ny ränta tillägnar sig arrendatorn under den tid arrendekontraktet är i kraft? Är det bara absolut jordränta eller differentialräntan? Både den ena och den andra. Ty om Peter Maslov mera ansträngde sig för att förstå Marx än att ”kritisera råutkasten”, så skulle Maslov veta, att differentialräntan härleds inte endast ur olika jordegendomar utan också ur olika kapitalinvesteringar på samma jord.[9]

För det tredje (vi ber om ursäkt för att vi så länge tröttar läsaren med att uppräkna Maslovs misstag som återfinns i varje mening hos honom, men vad skall man göra när man har att göra med ett så ”produktivt” Konfusionsrath, ”virrig rådgivare”, som tyskarna säger) – för det tredje är Maslovs argument om det sista och näst sista kapitalet baserat på ”lagen om jordens avtagande fruktbarhet”. I likhet med de borgerliga ekonomerna erkänner Maslov denna lag (och för att göra sig viktig kallar han detta dumma påfund för ett faktum). I likhet med de

[8] Om Maslov läst ”råutkastet” i *Kapitalets* tredje del med någon uppmärksamhet, så kan han inte ha undgått att märka hur ofta Marx klarat ut denna fråga.

[9] Differentialräntan som uppstår genom skillnaden mellan olika jord kallar Marx differentialräntans första form (differentialränta I) och den som uppstår genom den olika produktiviteten hos nyinvesteringarna för differentialräntans andra form (differentialränta II). I ”råutkasten”, i Kapitalets tredje del är denna differentiering genomförd med skrupulös noggrannhet, (Kapitalets tredje del, sjätte avdelning, trettionionde till fyrtiotredje kapitlet, sid. 616-695 i svenska upplagan) och man måste vara en ”marxkritiker” av Bulgakovarnas typ för att ”inte lägga märke” till detta.

borgerliga ekonomerna förbinder Maslov denna lag med teorin om jordräntan och förklarar med den i teorin fullkomligt obevandrades dumdristighet:

> ”Om inte det faktum vore förhanden, att produktiviteten på det sist investerade kapitalet minskades, så skulle det inte existera någon jordränta (sid. 114).

Vi hänvisar läsaren till den kritik av denna vulgära borgerliga ”lag om jordens avtagande fruktbarhet”, som framfördes av mig 1901 mot hr Bulgakov. I denna fråga finns ingen verklig skillnad mellan Bulgakov och Maslov.

Som komplettering till den av mig framförda kritiken mot Bulgakov skall vi anföra ytterligare ett citat ur ”råutkastet” i *Kapitalets* tredje del[10], där det storvulna i den maslov-bulgakovska kritiken avslöjas särdeles åskådligt:

> ”I stället för att gå tillbaka till de verkliga naturliga orsakerna till jordens utsugning, vilka för övrigt var obekanta för samtliga ekonomer, som skrivit om differentialräntan på grund av agrikulturkemins tillstånd på deras tid, har den förflackade uppfattningen tagits till hjälp, att man icke kan anlägga vilken kapitalmassa som helst på ett i rummet begränsat fält; såsom t. ex. *Westminster Review* förehöll Richard Jones, att man inte kan utfodra hela England genom att odla Soho Square”.

Denna invändning är det enda argument, som Maslov och övriga försvarare av ”lagen om jordens avtagande fruktbarhet” använder: om denna lag inte funnes, om det sista tillskottskapitalet kunde vara lika produktivt som det tidigare, då skulle man ju inte behöva utvidga den odlade arealen, då skulle man kunna erhålla så mycket jordbruksprodukter som helst på minsta möjliga jordareal genom att öka kapitalinvesteringarna på denna jordbit, det vill säga, man skulle kunna ”utfodra hela England enbart med Soho Square” eller man skulle kunna ”begränsa hela jordklotets jordbruk till en desjatin”[11] o. s. v. Marx tar följaktligen och analyserar huvudargumentet till förmån för ”lagen” om den avtagande fruktbarheten och fortsätter:

> ”Om detta skall anses som en särskild nackdel för agrikulturen, så är just det motsatta sant. Här kan successiva kapitalanläggningar anläggas fruktbringande, emedan jorden själv verkar som produktionsinstrument, vilket i fråga om en fabrik, där den blott fungerar som underlag, som plats, som rymlig operationsbas icke eller blott inom mycket trånga gränser är fallet. Man kan visserligen — och det gör storindustrin — i ett jämfört med det parcellerade hantverket litet rum koncentrera en stor produktionsanläggning. Men är produktivkraftens utvecklingsstadium givet, så är alltid ett visst rum erforderligt och byggandet i höjden har också sina bestämda praktiska gränser. Utöver dessa erfordrar produktionens utvidgning också utvidgning av markutrymmet. Det i maskiner o. s. v. anlagda fixa kapitalet förbättras icke genom bruket utan försliter tvärtom. I följd av nya uppfinningar kan även här enskilda förbättringar anbringas, men förutsätts produktivkraftens utveckling som given, kan maskinen blott försämras. Vid raskare utveckling av produktiv-kraften måste hela det gamla maskineriet ersättas genom fördelaktigare, alltså gå förlorat. Jorden däremot förbättrar sig beständigt, om den behandlas riktigt. Företrädet hos jorden, att successiva kapitalanläggningar kan bringa fördel utan att de tidigare går förlorade, innesluter tillika möjligheten till en avkastningsdifferens mellan dessa successiva kapitalanläggningar” (sammastädes, sid. 317).

Maslov föredrar att repetera den saga han lärt sig av den borgerliga ekonomin beträffande lagen om den avtagande fruktbarheten framför att studera Marx' kritik av densamma. Och Maslov har därtill fräckheten att i samma fråga vanställa Marx och gör anspråk på att förklara marxismen.

---

[10] Se *Kapitalet* (svenska upplagan), tredje delen, sid. 736. *Red.*

[11] Se *Agrarfrågan och ”marxkritikerna”* beträffande lagen om jordens avtagande fruktbarhet. Man finner samma dumhet hos Maslov: ”Företagaren kommer att investera det sista av sitt kapital på t. ex. en desjatin, om nya investeringar ger lika stor avkastning” (sid. 117) o. s. v.

I vilken utsträckning Maslov från sin rent borgerliga synpunkt på ”naturlagen” om jordens avtagande fruktbarhet lyckas vanställa teorin om jordräntan, kan man också se av följande tirad, som Maslov själv har kursiverat:

> ”Om de successiva kapitalinvesteringarna på en och samma jordareal för en intensifiering av jordbruket vore lika produktiva, så skulle konkurrensen om nya jordområden med ett slag upphöra, ty transportkostnaderna fördyrar spannmålspriset utöver produktionskostnaderna” (sid. 107).

Konkurrensen från andra sidan oceanen kan sålunda förklaras endast genom lagen om den avtagande fruktbarheten! Precis som hos de borgerliga ekonomerna! Men om Maslov inte haft möjlighet att läsa eller inte haft förmågan att förstå Kapitalets tredje del, så borde han ha kunnat göra bekantskap med Kautskys bok *Agrarfrage* eller Parvus' broschyr om jordbruks-krisen. Maslov skulle kanske med hjälp av dessa marxisters populära utläggningar kunna bli i stånd att förstå, att kapitalismen förökar jordräntan genom ökningen av industribefolkningen. Och markpriserna (= den kapitaliserade jordräntan) håller jordräntan uppe vid en höjning. Detta berör också differentialräntan, så vi kan här för andra gången se att Maslov ingenting förstått hos Marx ens vad det gäller detta lättbegripliga slag av jordräntan.

Den borgerliga ekonomin förklarar ”konkurrensen om nya markområden” med ”lagen om den avtagande fruktbarheten”, ty bourgeoisin ignorerar med eller mot sin vilja sakens socialt-historiska sida. Den socialistiska ekonomin (d. v. s. marxismen) förklarar den transoceana konkurrensen därmed, att den mark som inte betalar ränta undergräver de ytterst höga spannmålspriser, som kapitalismen upprätthåller i de gamla europeiska länderna, varigenom jordräntan kan hållas på en otroligt hög nivå. Den borgerlige ekonomen förstår inte (eller döljer det för sig själv och andra) att jordräntans storlek, som uppkommer genom den privata jordäganderätten till jorden, verkar som ett hinder för jordbrukets utveckling och skjuter skulden på det ”naturliga” hindret, den avtagande fruktbarhetens ”faktum”.

3. Är det nödvändigt att vederlägga Marx för att vederlägga narodnikerna?

Enligt Peter Maslovs mening är det nödvändigt. Han ”utvecklar” sin dumma ”teori” vidare och lär oss i *Obrasovanje*:

> ”Om man inte hade det 'faktum' att produktiviteten hos den succesiva arbetsinsatsen på en och samma jordbit minskar, så skulle man kanske kunna förverkliga den idyll, som socialistrevolutionärerna och social-narodnikerna skisserar: varje bonde utnyttjar den honom tillhöriga jordlappen och investerar så mycket arbete han vill på den, och marken för varje ny arbetsinsats 'ger ifrån sig' motsvarande kvantum produkter”.

Om sålunda Marx inte blivit vederlagd av Peter Maslov, så skulle narodnikerna kanske haft rätt! Här ser man vilka pärlor vår ”teoretiker” kan resonera sig fram till. Men vi har hittills på vårt enkla marxistiska sätt trott, att förevigandet av småproduktionen inte skulle omöjliggöras genom den borgerligt stupida ”lagen om den avtagande produktivkraften”, utan genom det faktum, att man har varuproduktion, marknadens herravälde, det kapitalistiska storjordbrukets företräden framför småbruket o. s. v. Maslov vänder upp och ned på alltihop! Maslov har upptäckt, att om inte den av Marx vederlagda borgerliga naturlagen funnits, så skulle narodnikerna haft rätt!

Men inte bara det. Också revisionisterna skulle haft rätt. Här ytterligare ett argument av vår hembakade ekonom:

> ”Om jag inte tar fel, så kom jag (Peter Maslov) att bli den förste (där ser man vad vi duger till), att med särskild skärpa understryka skillnaden mellan betydelsen av jordkulturen och det tekniska framåtskridandet för hushållningens utveckling och i synnerhet för kampen mellan storbruket och småbruket. Om intensifieringen av jordbruket, fortgående insatser av arbete och kapital, i samma grad minskar i produktivitet i storbruket som i småbruket, så ger de tekniska framstegen, som ökar

> jordbruksarbetets produktivitet på samma sätt som i industrin, storbruket ett väldigt och uteslutande företräde. Denna fördel beror nästan uteslutande på de tekniska betingelserna".

Ni trasslar in er, käre vän: storproduktionens fördelar är av stor betydelse i kommersiellt hänseende ...

> "Tvärtom kan jordkulturen vanligtvis tillämpas likadant i stora som i små jordbruk ..."

Jordkultur "kan" tillämpas.

Den djuptänkande Maslov känner tydligen till jordbruk, där man inte kan tillämpa jordkultur

> "Till exempel treskiftesbrukets utbyte mot växelbruket, ökad gödsling, djupare plöjning o. dyl. är lika tillämpliga i stora som i små jordbruk och inverkar likadant på arbetets produktivitet. Men införandet av skördemaskiner ökar exempelvis arbetsproduktiviteten endast i de större jordbruken, emedan säden på småtegarna med större fördel kan skäras eller slås för hand ..."

Ja, Maslov är utan tvivel den "förste" som lyckats bringa en så oändlig oreda i frågan! Tänk bara efter: den ångdrivna plogen (djupplöjningen) — betyder "jordkultur", skördemaskinen betyder "teknik". Ångplogen är, enligt vår oförliknelige Maslovs läror, inte teknik. En skördemaskin skulle inte betyda ytterligare insats av arbete och kapital. Konstgödsel, ångplogen, såningsmaskinen betyder "intensifiering". Skördemaskinen och överhuvud "större delen av lantbruksmaskinerna" innebär "tekniska framsteg". Att fundera ut sådana dumheter "lyckades" för Maslov därför att han på något sätt måste rädda "lagen om den avtagande fruktbarheten", som vederlagts av den tekniska utvecklingen. Bulgakov klarade sig med påståendet: den tekniska utvecklingen är tillfällig, stagnationen är konstant. Maslov räddar sig genom att uppfinna den mest förbluffande uppdelningen av de tekniska framstegen inom jordbruket i "intensifiering" och "teknik".

Vad är "intensifiering"? Ytterligare insats av arbete och kapital. Slåttermaskinen är enligt den väldige Mas-lovs upptäckt ingen kapitalinsats. Radsåningsmaskinen är ingen kapitalinsats! "Treskiftesbruket utbytande mot växelbruk" tillämpas lika i stora och små jordbruk? Det är inte sant. Införandet av växelbruk kräver också insats av nytt kapital och det tillämpas betydligt mer i storjordbruken. Se vidare om denna sak i det föregående, bland annat i uppgifterna om det tyska lantbruket (detta verk, band 14). Även ryska statistiken vittnar om samma sak. Vid minsta eftertanke skall ni finna att det inte kan vara annorlunda, växelbruket kan inte tillämpas lika i stora och i små jordbruk. Det kan heller inte förekomma ökning av gödslingen i "samma utsträckning", ty de stora jordbruken har 1) flera nötkreatur, vilka är viktigast i detta sammanhang, 2) de utfodrar djuren bättre och är inte så "sparsamma" ifråga om halm o. dyl., 3) bättre utrustning för att skydda gödseln, 4) de använder mera konstgödsel. Maslov vanställer på ett genuint "hänsynslöst" sätt allmänt bekanta fakta om nutidens jordbruk. Slutligen kan inte heller djupplöjningen tillämpas likadant i små som i stora jordbruk. Det är tillräckligt om vi pekar på två fakta: för det första, i storjordbruket ökar användningen av ångplogar (jämför uppgifterna från Tyskland, band 14, numera förmodligen även användningen av elektriska plogar). Det kan hända att också Maslov inser, att de inte används "i samma utsträckning" i de stora och små jordbruken. I de senare ökar användningen av kor till dragdjur. Tänk efter, store Maslov, om detta kan betyda en jämbördig tillämpning av djupplöjningen? För det andra, till och med under förutsättning att de stora och små jordbruken använder samma slags arbetsdjur, så är dessa svagare i de mindre jordbruken och det kan därför inte uppstå någon likhet i förutsättningarna för att plöja djupt.

Det är med ett ord svårt att hos Maslov finna en enda sats, som ger en antydan om "teoretiskt" tänkande och inte innehåller en massa otroligt virrvarr och den mest förvånande okunnighet. Men Maslov låter sig inte förbryllas utan drar slutsatsen:

> ”Den som gjort klart för sig de två ovannämnda sidorna i jordbrukets utveckling (förbättrade odlingsmetoder och förbättrad teknik), den kan lätt kullkasta alla argument från revisionismen och från narodnikerna här hos oss” (*Obrasovanje*, nr 2/1907, sid. 125).

Alltså. Maslov är blott därigenom varken revisionist eller narodnik att han vågat sätta sig över Marx' råutkast och ”klargöra” för sig själv den murkna borgerliga ekonomins murkna fördomar. Det är en gammal visa på ny melodi! Marx mot Marx — utropade Bernstein och Struve. Man kan aldrig övervinna revisionismen utan att övervinna Marx, meddelar Maslov.

Som slutsats en liten karakteristisk småsak. Om Marx hade orätt, när han grundlade teorin om den absoluta jordräntan, om jordräntan inte kan existera utan ”lagen om jordens avtagande fruktbarhet”, om narodnikerna och revisionisterna möjligen skulle ha rätt därest denna lag inte existerar, då måste Maslovs ”korrigeringar” av marxismen vara hörnstenen i Maslovs ”teori”. Och det är de också. Men Maslov föredrar att ställa sitt ljus under skäppan. Nyligen utkom hans bok ”Agrarfrågan i Ryssland” i en tysk upplaga. Jag var intresserad av att se i vilken form Maslov presenterar sina orimliga teoretiska plattheter för de europeiska socialdemokraterna. Det visade sig att han inte presenterat dem alls. Inför européerna har Maslov föredragit att sticka ”hela” sin teori i fickan. Han har uteslutit ur sin bok allt som rör förnekandet av den absoluta jordräntan, lagen om den avtagande fruktbarheten o. s. v. Jag erinrar mig ofrivilligt av denna anledning en historia om en nykomling, som för första gången var närvarande vid en av de antika filosofernas sammankomster och teg hela tiden. En av filosoferna sade till främlingen: ”Ifall du är vis, så uppför du dig dumt, men är du dum, så uppför du dig klokt”.

4. Sammanhänger förnekandet av den absoluta jordräntan med municipaliseringsprogrammet?

Hur medveten Maslov är om betydelsen av sina anmärkningsvärda upptäckter på den politiska ekonomins teoretiska område, så hyser han inte desto mindre tydligen vissa betänkligheter huruvida ett sådant sammanhang existerar. Han förnekar i varje fall i den av oss citerade artikeln (*Obrasovanje* nr 2/1907, sid. 120) förbindelsen mellan municipaliseringen och den avtagande produktiv-kraftens ”faktum”. Detta är en aning märkvärdigt: ”lagen om den avtagande fruktbarheten” är förbunden med förnekandet av den absoluta jordräntan och står även i förbindelse med kampen mot narodnikerna, men skulle inte sammanhänga med Maslovs agrarprogram! Men man kan lätt och direkt övertyga sig om oriktigheten i denna uppfattning om frånvaron av förbindelse mellan den allmänna agrarteorin och Maslovs ryska agrarprogram.

Förnekandet av den absoluta jordräntan betyder, att man förnekar den ekonomiska betydelsen av privatäganderätten till jorden under kapitalismen. Den som erkänner existensen av enbart differentialräntan måste oundvikligen komma till den slutsatsen, att det kapitalistiska hushållningssystemet och den kapitalistiska utvecklingen inte alls förändrats av det förhållandet om jorden är statens eller enskilda personers egendom. I båda fallen existerar endast differentialräntan enligt den teori som förnekar den absoluta jordräntan. Det är begripligt, att en dylik teori måste föra till att man förnekar varje betydelse av nationaliseringen som en åtgärd, vilken påskyndar kapitalismens utveckling, banar väg för densamma o. s. v. Ty en sådan uppfattning om nationaliseringen härflyter från erkännandet av två slags jordränta, den kapitalistiska, d. v. s. den som inte kan avlägsnas även om jorden nationaliseras (differentialräntan) och den icke kapitalistiska, som är förbunden med det för kapitalismen icke livsviktiga monopolet, och som hindrar kapitalismens fulla utveckling (den absoluta jordräntan).

Därför kommer Maslov oundvikligen, när han utgår från sin ”teori”, till den slutsatsen, att ”det gör detsamma, om man kallar den (jordräntan) absolut eller differential” (*Obrasovanje*, nr 3/1907, sid. 103), att det endast är en fråga huruvida räntan skall överlämnas till lokala

myndigheter eller den centrala makten. En sådan åskådning är resultatet av teoretisk okunnighet. Fullkomligt oberoende av frågan, till vem jordräntan betalas och till vilka politiska ändamål den användes, består den ojämförligt viktigare frågan om förändringarna i den kapitalistiska hushållningens och den kapitalistiska utvecklingens allmänna betingelser, vilka förorsakas av att man avskaffar den privata äganderätten till jorden.

Denna rent ekonomiska fråga har Maslov överhuvud inte tagit upp, eftersom han inte är medveten och inte kan vara medveten om den, då han förnekar den absoluta jordräntan. Härav förklaras den klumpigt ensidiga, ”politikaster”-mässiga, kan man säga, förenkling av frågan om konfiskeringen av godsägarjorden till att uteslutande gälla vem som får jordräntan. Härav förklaras den klumpiga dualismen i programmet, som i förväg räknar med ”revolutionens segerrika utveckling” (uttrycket är taget från den taktiska resolution, som av stockholmskongressen tillfogades till Maslovs program). Den borgerliga revolutionens segerrika utveckling förutsätter framför allt, att grundläggande ekonomiska förändringar verkligen avlägsnar alla och varjehanda rester av feodalism och medeltida monopol. I municipaliseringen ser vi den verkliga bimetallismen[12] inom agrikulturen: den äldsta, mest föråldrade och sig själv överlevda, medeltida fördelningen av jordegendomen, skiftesjord, kombinerad med frånvaron av privat äganderätt till jorden, d. v. s. med den mest progressiva och teoretiskt ideala organiseringen av jordbruksförhållandena under kapitalismen. Denna bimetallism inom agrikulturen är teoretiskt absurd, någonting från rent ekonomisk synpunkt omöjligt. Kombinationen av privatäganderätt till jorden med allmän äganderätt till densamma är ett rent mekaniskt ”påfund” av en människa, som inte ser någon skillnad i den kapitalistiska hushållningens struktur om privat äganderätt till jorden existerar eller inte. För en sådan ”teoretiker” gäller frågan uteslutande hur jordräntan fördelas, ”sak samma om den kallas absolut eller differential”.

Det är i själva verket omöjligt i ett kapitalistiskt land att lämna halva jordarealen (138 miljoner desjatiner av 280 miljoner) i privat ägo. Det ena eller det andra. Antingen är den privata äganderätten till jorden verkligen nödvändig på den ekonomiska utvecklingens nuvarande stadium, motsvarar den kapitalistiska jordägarklassens djupaste intressen. I så fall är den privata äganderätten ofrånkomlig överallt och allestädes som grundval för det borgerliga samhället, som är konstruerat på det sättet.

Eller också är inte den privata äganderätten till jorden absolut nödvändig under den kapitalistiska utvecklingens nuvarande stadium, den följer inte ofrånkomligen av farmarnas intressen, den står till och med i motsats till dessa intressen — då är det omöjligt att bibehålla denna äganderätt i dess föråldrade form.

Bibehållandet av monopolet på en halva av den odlade jorden, skapandet av privilegier för en kategori av småbönder, förevigandet av de ”gärdesgårdar”, som i det fria kapitalistiska samhället skiljer självägare från arrendatorerna på den samhälleligt ägda jorden är en orimlighet, som är oupplösligt förbunden med orimligheten i Maslovs ekonomiska teori.

Vi måste övergå till att granska den ekonomiska betydelsen av nationaliseringen, som av Maslov och hans anhängare[13] knuffats i bakgrunden.

---

[12] Med bimetallism menas ett sådant penningsystem då det finns två slags metallvaluta — guld och silver. Med agrar bimetallism menar Lenin *dubbelnaturen* i ett agrarprogram där man vill förena municipalisering, d. v. s. avskaffandet av privatäganderätten för en del av jorden (godsägarnas) med bevarandet av densamma för en annan del (böndernas). *Red*.

[13] Bland dessa hans anhängare på stockholmskongressen återfinns även Plechanov. Historiens ironi har velat, att denne, som man påstått, strängt ortodoxe marxist inte märkt eller inte velat märka Maslovs förvrängning av Marx' ekonomiska teorier.

5. Kritiken av den privata jordäganderätten från synpunkten om kapitalismens utveckling.

Det felaktiga förnekandet av den absoluta jordräntan, denna form för den privata jordäganderättens realiserande i kapitalistiska inkomster, har fört till en betydelsefull brist i den socialdemokratiska litteraturen och hela det socialdemokratiska ställningstagandet till agrarfrågan i den ryska revolutionen. I stället för att ta kritiken av den privata äganderätten till jorden i egna händer, i stället för att bygga denna kritik på grundval av en ekonomisk analys, analysen av en bestämd ekonomisk utveckling, har våra socialdemokrater, som går i Maslovs släptåg, överlämnat denna kritik till narodnikerna. Resultatet har blivit en i hög grad teoretisk vulgarisering av marxismen och en förvrängning av dess propagandistiska uppgifter i revolutionen. Kritiken av den privata äganderätten till jorden i parlamentstalen (i duman), i propaganda- och agitationslitteraturen o. s. v. har endast utövats av narodnikerna, d. v. s. från småborgerligt, kvasisocialistisk synpunkt. Marxisterna har inte varit i stånd att skilja ut den verkliga kärnan ur denna småborgerliga ideologi, de förstod inte sin uppgift att föra in det historiska elementet i granskningen av frågan och ersätta den småborgerliga synpunkten (den abstrakta idén om jämlikhet, rättvisa o. s. v.) med proletariatets synpunkt på de verkliga rötterna till kampen mot den privata äganderätten till jorden i det i utveckling stadda kapitalistiska samhället. Narodnikern tror att icke-erkännandet av den privata äganderätten till jorden är detsamma som att inte erkänna kapitalismen. Det är oriktigt. Bestridandet av den privata äganderätten till jorden är uttryck för kravet på den renaste kapitalistiska utvecklingen. Och vi är tvungna att återkalla i marxisternas medvetande de ”glömda orden” av Marx, när han kritiserade den privata jordäganderätten från synpunkten om betingelserna för kapitalismens utveckling.

En sådan kritik riktade Marx inte endast mot jordbesittande i stort utan även i smått. Småbondens fria äganderätt till jorden är en oundviklig följeslagare till småproduktionen i jordbruket under bestämda historiska förhållanden. A. Finn har fullkomligt rätt när han underströk detta mot Maslov. Men ett sådant erkännande av en historisk nödvändighet, som bevisats genom erfarenheten, befriar inte marxisten från skyldigheten att allsidigt värdesätta det privata jordägandet inom småbruket. En verklig frihet för sådant ägande är otänkbar utan frihet att köpa och sälja jord. Den privata äganderätten till jorden innebär ofrånkomligen kapitalinsats för inköp av jord. Av denna anledning skrev Marx i tredje delen av *Kapitalet*:

> ”En av den lilla agrikulturens specifika olägenheter, där den är förknippad med fri egendom till jord härrör därur, att brukaren lägger ut ett kapital i inköp av mark”. (Sid. 762, svenska upplagan). ”Kapitalutlägget i markens pris undandrar kulturen detta kapital” (ss. sid. 761).

”Utgivandet av penningkapital för inköp av marken är alltså ingen anläggning av agrikolt kapital. Den är pro tanto en förminskning av det kapital, över vilket småbönderna själva kan förfoga i sin produktionssfär. Den förminskar pro tanto omfånget av deras produktionsmedel och tränger ihop den ekonomiska grundvalen för reproduktionen. Den underkastar småbrukaren ockret, då inom denna sfär över huvud taget förekommer föga egentlig kredit. Den är en hämsko på agrikulturen, även där detta köp försiggår vid storgodshushållning. Den är i själva verket en motsägelse till det kapitalistiska produktionssättet, för vilket jordägarens skuldsättning i det hela är likgiltig, antingen han ärvt eller köpt sin jord.” (ss. sid. 764).

På så sätt utgör såväl inteckningar som ränteocker så att säga former för hur kapitalet övervinner de olägenheter, som den privata jordäganderätten skapar för kapitalets fria inträngande i jordbruket. Utan kapital är det omöjligt att driva ett hushåll inom varuproduktionens samhälle. Detta kan varken bonden eller hans ideolog, narodniken, inse. Det innebär att frågan går ut på, huruvida kapital direkt och omedelbart kan investeras i jordbruket eller medelbart genom ockraren eller kreditinstitutionen. Bonden och narodniken, som dels inte är medvetna om kapitalets herravälde i det nuvarande samhället och dels täcker för sina ögon med

illusionernas och drömmarnas kappa, för att inte behöva se den obehagliga verkligheten, inriktar sina tankar på penninghjälp utifrån. ”Personer, som får jord ur den allmänna nationalfonden”, heter det i paragraf 15 i de 104 dumamedlemmarnas förslag till jordabalk,[14] ”och inte äger tillräckliga medel för anskaffning av det nödvändiga för jordbruksdriften, måste få hjälp på statens bekostnad i form av lån och stödåtgärder”.

Det råder naturligtvis intet tvivel om att dylik penninghjälp skulle bli nödvändig vid en reorganisering av det ryska jordbruket genom en segerrik bonderevolution. Kautsky har fullkomligt riktigt understrukit detta i sin bok ”Agrarfrågan i Ryssland”. Men vad det nu handlar om hos oss är den av narodniken icke observerade socialekonomiska betydelsen av dessa ”billiga lån och stödåtgärder”. Staten kan endast tjäna som ett redskap, när det gäller att överföra pengarna från kapitalisterna, och för statens egen räkning kan man hämta pengar endast hos kapitalisterna. Följaktligen kan man inte ens med den bästa möjliga organisation av den statliga hjälpen på något sätt avlägsna kapitalets herravälde och frågan förblir obesvarad: vilka former är tillämpliga för anskaffning av kapital till jordbruket?

Men denna fråga för oss ofrånkomligen till den marxistiska kritiken av den privata äganderätten till jorden. Denna äganderätt utgör ett hinder för kapitalinvestering i jordbruket. Antingen fullständig frihet till sådana investeringar — och då måste den privata äganderätten till jorden avskaffas, vilket betyder nationalisering av jorden. Eller också bibehålls den privata jordäganderätten — och då måste kapitalinsatser anskaffas på omvägar: skuldsättning av storgods- och bondejord, bondens förslavande under ockraren, utlämnande av jorden till kapitalstarka förpaktare.

> ”Här, ifråga om den lilla kulturen”, skriver Marx, ”uppträder markpriset, formen och resultatet av privatäganderätten till jord, som skranka för själva produktionen. I fråga om den stora agrikulturen och den på kapitalistiskt driftssätt beroende stora egendomen uppträder egendom likaså som skranka, emedan den inskränker förpaktaren till den produktiva kapitalanläggningen, vilken i sista instans icke kommer honom utan jordägaren till godo.” (*Kapitalet*, tredje delen, sid. 766).

Avskaffandet av den privata äganderätten till jorden är följaktligen den längst gående åtgärd som är möjlig inom det borgerliga samhället för att avlägsna alla och alla slags skrankor för fri kapitalinvestering i lantbruket och kapitalets fria övergång från en produktionsgren till en annan. Fri, omfattande och hastig utveckling för kapitalismen, fullständig frihet för klasskampen, avlägsnande av mellanhänder som gör jordbruket till någon slags ”svettdrivande” industri — det är vad nationaliseringen av jorden innebär under det kapitalistiska produktionssättet.

6. Nationaliseringen av jorden och ”penning”-räntan.

Anhängaren av jordens uppdelning, A. Finn, har framträtt med ett intressant ekonomiskt argument mot nationaliseringen. Både nationaliseringen och municipaliseringen, säger han, betyder att räntan överlämnas till ett visst samhälleligt kollektiv. Men man frågar sig, vilken ränta det är frågan om. Det är inte den kapitalistiska, ty ”bönderna får ur sin mark ingen ränta i kapitalistisk mening” (*Agrarfrågan och socialdemokratin*, sid. 77, jämför även sid. 63), utan den förkapitalistiska penningräntan.

Under penningränta förstår Marx bondens överlämnande av merprodukten i kontanter till godsägaren. Den första formen för bondens ekonomiska beroende av godsägaren under de förkapitalistiska produktionsförhållandena är arbetsräntan (*Arbeitsrente*), d. v. s. dagsverksskyldighet, därefter räntebetalning med produkter eller naturalräntan och slutligen penningräntan. Denna ränta, säger Finn, ”är den hos oss numera mest vanliga” (ss. sid. 63).

---

[14] Här avses det förslag till jordbrukslagstiftning som år 1906 framlades i duman av de 104 dumamedlemmar tillhörande bondepartiet, vilka var bekanta under namnet ”Trudovitsi”, (de arbetandes grupp). *Red.*

Det är otvivelaktigt att bonde-träldomsarrende är utomordentligt vitt utbrett hos oss (i Ryssland. *Red*.) och att böndernas betalning för sådant arrende enligt Marx' teorier till en betydande del består av penningränta. Vilken kraft gör det möjligt att pressa ut sådan ränta av bönderna? Är det bourgeoisins och den i utveckling stadda kapitalismens kraft? Inte alls. Det är storgodsväldets krafter från livegenskapens tid. I den mån de senare blivit sönderslagna — och det är utgångspunkten och grundvalen för böndernas agrarrevolution — kan man inte tala om att ”penningränta” i förkapitalistisk mening existerar. Finns invändning äger sålunda bara den betydelsen, att den än en gång understryker det absurda i att avskilja bondejordlotterna från den övriga jorden vid en agrarrevolutionär omvälvning; liksom småjordbruken inte sällan är omgivna av storgods, liksom det ur de nuvarande förhållandena med särskiljande på bondejorden och godsägarjorden uppstår beroende och slaveri, så är det reaktionärt att bibehålla detta särskiljande. Men municipaliseringen upprätthåller detta särskiljande, till skillnad både från jordfördelningen och nationaliseringen.

Förefintligheten av äganderätt till små jordlotter eller riktigare små jordbrukshushåll medför naturligtvis vissa förändringar i det allmänna läget för teorin om den kapitalistiska räntan, men den förintar inte denna teori, Marx visar t. ex. att den absoluta jordräntan som sådan vanligtvis inte förekommer i småbruket, som huvudsakligen drivs för att tillfredsställa jordbrukarens eget behov (se *Kapitalet*, tredje delen, sid. 759). Men ju mer varuhushållningen utvecklas, desto mer tillämpliga blir alla konstateranden av den ekonomiska teorin även på bondehushållet, när det nu en gång inlemmats i den kapitalistiska världen. Man får inte glömma att ingen slags nationalisering av jorden, att ingen utjämning av jordens brukande avlägsnar den i Ryssland fullt utvecklade företeelsen, att de välbärgade bönderna redan driver sin näring kapitalistiskt. Jag har i boken ”Kapitalismens utveckling” visat att, enligt uppgifter från 80- och 90-talen i förra århundradet, ungefär en femtedel av bondgårdarna koncentrerar i sina händer upp till hälften av bondejordbrukens produktion och en betydligt större andel av arrendejorden, att sådana bönders hushållning redan nu är mera varuhushållning än naturalhushållning och slutligen att dessa bönder inte kan existera utan en miljonhär av lantarbetare och dagsverkare.[15] Bland dessa bönder finns det element av den kapitalistiska räntan redan på förhand. Dessa bönder framför sina intressen genom herr Pesjechonov och hans anhängare, vilka ”klart” motsätter sig förbud mot lejd arbetskraft och ”socialisering av jorden”, klart står på en ståndpunkt, som bryter sig väg framåt — bondens ekonomiska individualism. Om vi skulle strängt avskilja det reella ekonomiska momentet i narodnikernas utopier från den falska ideologin, så skulle vi strax se, att det borgerliga bondeståndet skulle vinna mest på tillintetgörandet av livegenskapslatifundierna oavsett om det sker genom jordfördelning, nationalisering eller municipalisering. ”Lån och stödåtgärder” från statens sida kan inte annat än att i första hand komma detta bondestånd till godo. ”Böndernas agrarrevolution” är ingenting annat än ett underordnande av hela jordäganderätten under betingelserna för just dessa farmar-hushålls utveckling och uppblomstring.

Penningräntan dog i går och kan inte annat än dö. Den kapitalistiska räntan föds i morgon och kan inte annat än utvecklas under såväl den stolypinska expropriationen av de fattigaste jordbrukarna (enligt artikel 87)[16] som under storböndernas expropriation av de rikaste godsägarna.

---

[15] Se *Kapitalismens utveckling i Ryssland*. *Red*.

[16] Här åsyftas artikel 87 i en av tsaren utgiven förordning av den 22 november 1906, enligt vilken regeringen befullmäktigades att stifta lagar utan att höra duman. I detta fall rör det sig om en av regeringsledamoten Stolypin utarbetad jordbrukslag, som avsåg att skapa grundval för en stark klass av kulaker, kapitalistiska storbönder. *Red*.

7. Under vilka betingelser kan rationaliseringen genomföras?

Bland marxisterna stöter man ofta på den åsikten att nationaliseringen är genomförbar endast på ett högt stadium av kapitalismens utveckling, när villkoren för ”jordbrukets avskiljande från jordägarna” är fullt utvecklade (genom utarrendering och skuldsättning). Det förutsätts att det kapitalistiska storbruket måste ha vunnit insteg, innan man kan förverkliga nationaliseringen av jorden, varigenom räntan avskaffas utan att skada hushållsorganismen.[17]

Är en sådan synpunkt riktig? Den kan inte motiveras teoretiskt och den kan inte upprätthållas med hänvisningar till Marx: de gjorde erfarenheterna talar närmast mot densamma.

Teoretiskt framstår nationaliseringen i sig själv som den ”idealiskt” rena utvecklingen av kapitalismen inom jordbruket. Frågan huruvida det i historien ofta förekommit en sådan kombination av betingelserna och ett sådant förhållande mellan krafterna att de tillåtit en nationalisering i det kapitalistiska samhället är en annan sak. Men nationaliseringen är inte endast en följd av, utan också ett villkor för en snabb utveckling av kapitalismen. Om man tror att nationaliseringen är möjlig endast på ett mycket högt stadium av kapitalismens utveckling inom jordbruket, så innebär det att man kanske motsätter sig nationaliseringen som en åtgärd till förmån för den borgerliga utvecklingen, ty den högt utvecklade jordbrukskapitalismen har redan ställt ”socialiseringen av jordbruksproduktionen”, den socialistiska omvälvningen på dagordningen överallt (och kommer ovillkorligen att ställa den på dagordningen i de nya länderna, när den tiden kommer). En åtgärd för borgerlig utveckling, som en borgerlig åtgärd, är otänkbar under en kraftig skärpning av klasskampen mellan proletariatet och bourgeoisin. En sådan åtgärd vore mera sannolik inom ett ”ungt” borgerligt samhälle, som ännu inte utvecklat sina krafter och vars motsättningar inte är slutgiltigt utvecklade, som ännu inte har skapat ett så kraftigt proletariat, att det strävar direkt till den socialistiska omvälvningen. Även Marx förutsatte samt försvarade ofta direkt nationaliseringen, inte endast under den borgerliga revolutionens epok i Tyskland 1848, utan också 1846 för Amerika, och med hänsyn till Amerika visade han redan då fullkomligt exakt, att Amerika bara påbörjat sin ”industriella” utveckling. Erfarenheterna från skilda kapitalistiska länder visar oss inte nationaliseringen av jorden i någon slags ren form. Vi iakttar någonting analogt på Nya Zeeland, som är en ung kapitalistisk demokrati, där det inte kan vara tal om någon hög utveckling av jordbrukskapitalismen. Någonting liknande var också förhanden i Amerika, när regeringen utgav lagen om koloniseringen av jorden (homestead act) och utlämnade jordlotter till småbrukare mot nominalränta.

Nej, att hänföra nationaliseringen till en epok av högt utvecklad kapitalism, betyder att man förnekar densamma såsom varande en åtgärd för borgerlig utveckling. Denna negativa hållning står även i direkt motsättning till den ekonomiska teorin. Jag tror att följande resonemang i *Theorien über den Mehrwert* av Marx uppställer andra förutsättningar för genomförandet av nationaliseringen än man vanligtvis tror.

Sedan Marx påvisat, att jordägaren är en fullkomligt överflödig person för den kapitalistiska produktionen, att målet för denna produktion ”till fullo ernås” även om jorden tillhör staten, skriver han: ”Därför kommer den radikala borgaren teoretiskt till förnekandet av den privata äganderätten till jorden … I praktiken räcker hans mod emellertid inte till för ett angrepp på en form av äganderätten, den privata äganderätten till betingelserna för arbetet, vilket kunde

[17] Detta är ett av de mest exakta uttrycken för kamrat Borisovs (N. Suvorov. *Red*.) åsikter, vilken är anhängare av jordfördelning: ”... Följaktligen kommer det (kravet på nationalisering av jorden) att ställas av historien själv och bli ställt när den småborgerliga hushållningen blivit degraderad, när kapitalismen ernått en stabil ställning inom jordbruksnäringen och Ryssland inte längre är något bondeland.” (Se ”Protokollet från Stockholmskongressen” 1906, sid. 127.)

bli farligt för en annan äganderättsform. Borgaren territorialiserar sig dessutom själv.” (*Theorien über den Mehrwert*, Band II, Erster Teil, sid. 208.)

Marx har här inte påvisat, att en icke utvecklad kapitalism inom jordbruket är ett hinder för nationaliseringen. Han hänvisar till två andra hinder, vilka mycket mera talar för möjligheten av att förverkliga nationaliseringen under den borgerliga revolutionens epok.

Första hindret: den radikala borgaren saknar tillräckligt mod för att gå till angrepp på den privata jordäganderätten med hänsyn till faran för ett socialistiskt angrepp på all slags privat äganderätt, d. v. s. en socialistisk omvälvning.

Andra hindret: ”borgaren territorialiserar sig själv”. Marx har tydligen här i tankarna, att just det borgerliga produktionssättet har befäst sig själv redan i den privata äganderätten till jorden, d. v. s. att denna privata äganderätt blivit mycket mer borgerlig än feodal. När bourgeoisin som klass redan i utbrett och övervägande omfång förenat sig med jordbesittandet, redan ”territorialiserat sig själv”, ”satt sig fast i jorden”, fullkomligt underordnat jordbesittandet under sig själv, då kan det inte finnas någon verkligt social rörelse bland bourgeoisin till förmån för nationaliseringen. Den kan inte finnas av den enkla orsaken att ingen klass bekämpar sig själv.

Båda dessa hinder kan, allmänt talat, övervinnas endast i den epok då kapitalismen just börjat, men inte när den avslutat sin utveckling, i den borgerliga revolutionens epok, men inte när den socialistiska revolutionen står för dörren. Uppfattningen att nationaliseringen kan genomföras endast under en högt utvecklad kapitalism, kan inte kallas marxistisk. Den motsägs av de allmänna konstaterandena i Marx' teori och av hans ovan anförda ord. Den förenklar frågan om nationaliseringens historiskt konkreta läge som en åtgärd, genomförd av de eller de krafterna eller klasserna, till en schematisk och ren abstraktion.

”Den radikale borgaren” kan inte vara modig i en kraftigt utvecklad kapitalistisk epok. I en sådan epok är borgaren i sin stora massa redan oundvikligen kontrarevolutionär. I en sådan epok är bourgeoisin redan oundvikligen nästan helt ”territorialiserad”. Omvänt tillåter de objektiva förhållandena i den borgerliga revolutionens epok ”den radikale borgaren” att vara modig, ty han behöver inte ännu som klass, i det han löser den givna tidpunktens historiska uppgift, frukta den proletära revolutionen. Under den borgerliga revolutionens epok har bourgeoisin ännu inte territorialiserat sig själv: jordbesittandet är fortfarande alltför genomsyrat av feodalism i en sådan epok. Den företeelsen blir möjlig, att massan av borgerliga jordägare, farmarna, kämpar mot den viktigaste formen för jordbesittning och därför når fram till det praktiska förverkligandet av den fullständiga borgerliga ”befrielsen av jorden”, d. v. s. nationaliseringen.

Den ryska borgerliga revolutionen befinner sig i alla avseenden i särskilt förmånliga förhållanden. Från rent ekonomisk synpunkt sett måste vi absolut erkänna, att det förefinns ett maximalt antal rester av feodalismen kvar inom det ryska jordbesittandet, såväl vad det gäller storgodsen som bondebruken. Under sådana förhållanden blir motsättningarna mellan en relativt utvecklad kapitalism inom industrin och en förvånansvärt stor efterblivenhet på landsbygden oerhörda och driver på grund av objektiva orsaker, den borgerliga revolutionen till det största djup och till skapandet av betingelser för den största agrikulturella progress. Nationaliseringen av jorden utgör just betingelsen för den snabbaste kapitalistiska utveckling inom vårt jordbruk. Hos oss i Ryssland finns det en sådan ”radikal borgare”, som ännu inte ”territorialiserat” sig och som för närvarande inte kan hysa någon rädsla för ett proletärt ”angrepp”. Denne radikale borgare är den ryske bonden.

Från anförda synpunkter sett blir det olika ställningstagandet till nationaliseringen av jorden från massan av den ryska liberala bourgeoisins sida och de ryska bondemassorna förståeligt.

Den liberale godsägaren, advokaten, storfabrikanten och köpmannen, alla dessa har ”territorialiserat” sig helt och fullt. De kan inte annat än frukta ett proletärt angrepp. De kan inte gå någon annan väg än Stolypins och kadeternas. Tänk bara vilken flod av guld som flyter till godsägarna, ämbetsmännen, advokaterna och affärsmännen i form av de millioner som ”bondens” bank utbetalar till de skräckslagna godsägarna! Med kadeternas ”friköps”-system skulle denna flod kanske flyta i någon annan riktning och flödet skulle möjligen inte bli fullt så ymnigt, men det skulle dock röra sig om hundratals miljoner, som runne till samma fickor.

På ett revolutionärt förstörande av alla gamla former för jordbesittande kan varken ämbetsmannen eller advokaten tjäna ett kopek. Och affärsmännen är till sin stora massa inte så förutseende, att de hellre föredrar den framtida utvecklingen av den inre bondemarknaden framför möjligheten att omedelbart tjäna på godsägaren. Endast bonden, som av det gamla Ryssland är fastspikad vid sin likkista, har ambition att eftersträva en fullkomlig förnyelse av jordbesittandet.

8. Innebär nationaliseringen en övergång till jorduppdelning?

Om vi betraktar nationaliseringen som en åtgärd, som är lättast att genomföra i den borgerliga revolutionens epok, så för denna åsikt ovillkorligen till den uppfattningen, att nationaliseringen kan visa sig vara en enkel övergång till jorduppdelning. Det reella ekonomiska kravet, som tvingar böndernas massa att sträva efter nationalisering, är nödvändigheten av att grundligt förnya alla gamla jordbesittningsförhållanden, göra ”ren” all jord, sätta bönderna i stånd att börja på nytt med ett nytt jordbrukssystem. När det nu en gång förhåller sig så, är det klart, att bönderna-farmarna, som gjort om alla jordbesittningsförhållanden, kan kräva att denna nya ordning inom jordbruket skall befästas, d. v. s. att de jordlotter de sålunda kommer att arrendera av staten skall bli deras egendom.

Ja, detta är helt obestridligt. Vi kommer inte till slutsatsen om nationaliseringen genom abstrakta överväganden, utan genom en konkret summering av konkreta intressen i en konkret epok. Och självklart vore det löjligt att betrakta massan av småbönder som ”idealister”, det skulle vara löjligt att tro, att de skulle rygga tillbaka för jordfördelningen om nu deras intressen det krävde. Vi måste följaktligen undersöka 1) om deras intressen kan kräva jorduppdelning, 2) under vilka förhållanden och 3) hur detta kommer att inverka på det proletära agrarprogrammet.

På den första frågan har vi redan gett ett positivt svar. På andra frågan är det för närvarande omöjligt att svara med bestämdhet. Uppdelningen kan, efter den revolutionära nationaliseringens period, framkallas av en strävan att i största möjliga grad stabilisera de nya jordbesittningsförhållandena, som står i överensstämmelse med kapitalismens krav. Den kan framkallas genom vissa jordägares strävan att föröka sina inkomster på det gamla samhällets bekostnad. Slutligen kan den framkallas av en strävan att ”lugna” (eller enklare uttryckt, att strypa) proletariatet och de halvproletära skikten, för vilka nationaliseringen av jorden skulle bli ett medel, som ”retade aptiten” på en socialisering av all samhällelig produktion. Alla dessa tre möjligheter hänför sig till samma ekonomiska grundval, ty ur stabiliseringen av de nya böndernas nya kapitalistiska jordbesittande uppstår av sig självt såväl proletära strömningar som en strävan att för sig själv skapa nya privilegier i form av äganderätt. Det betyder att frågan går ut på just denna ekonomiska stabilisering. Den däremot ständigt motverkande faktorn kommer att vara kapitalismens utveckling, varigenom storjordbrukets överlägsenhet växer och ständiga lättnader krävs för ”konsolideringen” av de små bondebruken till stora. En tillfälligt motverkande faktor kommer kolonisationsfonden i Ryssland att vara: befästandet av den nya ekonomiska ordningen innebär en höjning av den agrikulturella tekniken. Men vi har redan påvisat att varje steg framåt för den agrikulturella tekniken ”öppnar” för Ryssland ständigt nya fält ur dess kolonisationsfond.

Som resultat av vår granskning av den andra frågan som vi ställde måste vi dra följande slutsats: det är omöjligt att exakt förutsäga de förutsättningar, under vilka de nya farmarnas krav på uppdelning av jorden kommer att övervinna alla motverkande inflytanden. Man måste absolut räkna med att den fortsatta kapitalistiska utvecklingen kommer att skapa sådana förutsättningar efter den borgerliga revolutionen.

På den sista frågan däremot, om arbetarpartiets ställningstagande till det eventuella kravet från de nya farmarna om uppdelning av jorden, kan man ge ett fullt bestämt svar. Proletariatet kan och måste understödja den kämpande bourgeoisin, när den för en verkligt revolutionär kamp mot feodalismen. Men det är inte proletariatets sak att understödja den passiva bourgeoisin. Om det är otvivelaktigt att en segerrik borgerlig revolution inte är möjlig i Ryssland utan en nationalisering av jorden, så är det ännu mer otvivelaktigt, att den påföljande vändningen till uppdelning av jorden inte är möjlig utan en viss ”restauration”, utan att bondeståndet (i föreliggande fall riktigare: farmarståndet) går över till kontrarevolutionens sida. Proletariatet kommer att hävda de revolutionära traditionerna mot alla sådana strävanden i stället för att understödja dem.

Det skulle i alla fall vara mycket felaktigt att tro, att nationaliseringen skulle bli någon övergående företeelse utan allvarlig betydelse, om nu det nya farmarståndet skulle föredra jorduppdelningen. Nationaliseringen skulle under alla förhållanden ha en oerhörd betydelse, såväl materiell som moralisk. Materiellt i det avseendet att ingenting annat är i stånd att så fullständigt utplåna resterna av det medeltida Ryssland, att så fullständigt förnya det halvruttna i den asiatiska byn, att så hastigt driva fram en agrikulturell progress som nationaliseringen. Alla andra lösningar av agrarfrågan under revolutionen skulle skapa mindre fördelaktiga utgångspunkter för den fortsatta ekonomiska utvecklingen.

Den moraliska betydelsen av nationaliseringen under den revolutionära epoken består i att proletariatet hjälper till att rikta ett dylikt slag mot ”en av formerna för den privata äganderätten”, vilket ovillkorligen måste ge eko över hela världen. Proletariatet försvarar mest konsekvent och mest revolutionärt den borgerliga omvälvningen, de fördelaktigaste betingelserna för kapitalismens utveckling, och motverkar på så sätt med största framgång all slags halvhet, skröplighet, hållningslöshet och passivitet — egenskaper som bourgeoisin inte kan undgå att lägga i dagen.

IV. Politiska och taktiska synpunkter på frågorna i agrarprogrammet

Det är just frågor av denna art, vilka — som vi redan påpekat — intager en oproportionellt stor plats i vår partidiskussion om agrarprogrammet. Det är vår uppgift att granska dylika synpunkter så systematiskt och kort som möjligt samt att påvisa förhållandet mellan de olika politiska åtgärderna (och ståndpunkterna) och agraromvälvningens ekonomiska grunder.

1. ”Garanti mot en restaurering”

I ”Referatet” över Stockholms-kongressen har jag analyserat detta argument, varvid jag återgav debatten ur minnet. Nu föreligger protokollets noggranna text.[1]

> ”Nyckeln till min ståndpunkt — utropade Plechanov på kongressen — ligger i hänvisningen till, att en restaurering är möjlig.” (Sid. 113).

Låt oss betrakta denna nyckel litet närmare. Den första hänvisningen härtill förekom i Plechanovs tal:

> ”Lenin säger: 'vi skall oskadliggöra nationaliseringen', men för att uppnå detta måste vi finna en garanti mot restaureringen. Men en sådan garanti finns inte och kan inte finnas. Tänk på Frankrikes historia, Englands historia — i båda dessa länder följde en restaurering efter det stora revolutionära uppsvinget. Detsamma kan ske också hos oss, och vårt program måste vara så beskaffat, att det, i fall det förverkligas, reducerar den skada som en restaurering kan medföra till ett minimum. Vårt program måste avlägsna tsarismens ekonomiska grundval, men en nationalisering av jorden i en revolutionär period avlägsnar icke denna grundval. Därför anser jag kravet på nationalisering som ett antirevolutionärt krav.” (Sid. 44).

Vilken denna ”tsarismens ekonomiska grundval” är, därom talar Plechanov i samma anförande. Han säger:

> ”Hos oss har förhållandena gestaltat sig så, att jorden tillsamman med jordbrukarna var förslavad av staten, och på grundval av detta förslavande utvecklade sig den ryska despotismen. För att krossa despotismen är det nödvändigt att avlägsna dess ekonomiska grundval. Därför är jag emot nationaliseringen nu.” (Sid. 44).

Låt oss först betrakta logiken i denna argumentering om restaureringen. Först: ”Det finns inte och kan inte finnas någon garanti mot restaureringen”. Och på den följande sidan (sid. 45) i samma tal tänker Plechanov slutgiltigt ut en garanti:

> ”Ifall en restaurering skulle inträffa — säger han rent ut utlämnar den (municipaliseringen) inte jorden (hör!) i händerna på den gamla ordningens representanter.”

Garantin mot en sådan restaurering är funnen, trots att en sådan garanti ”inte kan finnas”. Konststycket är glänsande utfört, och den mensjevikiska pressen är full av hänryckning över denna trollkonstnärs skicklighet.

När Plechanov talar, så vitsar, skämtar, väsnas, sprakar han, svänger sig och blixtrar som ett fyrverkerihjul, men ack och ve, om en sådan talare noggrant skriver ner sitt tal och detta efteråt underkastas en logisk analys.

Vad är en restaurering? Statsmaktens övergång i händerna på den gamla ordningens representanter. Kan det finnas någon garanti mot en sådan restaurering? Nej, det kan det inte. Därför tänker vi ut en sådan garanti: municipaliseringen, som inte ”utlämnar jorden” ... Var består det hinder, frågar vi vidare, som municipaliseringen reser mot ”jordens utlämning”? Endast i den lag, som utgetts av det revolutionära parlamentet och som förklarar vissa

[1] Lenin åsyftar här ”Stockholms-kongressens (enhetskongressens) protokoll”, som utgavs 1907. — *Red.*

jordområden (f. d. godsägarjord osv.) för de provinsiella landstingens egendom. Och vad är en lag? Den är ett uttryck för viljan hos klasser, vilka vunnit seger och håller statsmakten i sina händer.

Förstår ni nu, att en dylik lag inte ”utlämnar jorden” ”åt den gamla ordningens representanter”, då statsmakten övergår till dem?

Och denna kompakta dumhet propagerades av socialdemokrater efter Stockholms-kongressen och framfördes t. o. m. av dem från dumatribunen.[2]

Till det väsentliga i denna beryktade fråga om ”garantin mot restaureringen” bör följande anmärkningar göras. Då vi inte kan ha någon garanti mot restaureringen i våra händer, så skulle framställandet av denna fråga i samband med agrarprogrammet innebära, att åhörarnas uppmärksamhet, att deras tankar försumpades och diskussionen förvirrades. Vi är inte i stånd att enligt vår önskan framkalla en socialistisk omvälvning i Västern — vilket vore den enda absoluta garantin mot en restauration i Ryssland. En relativ och villkorlig ”garanti”, dvs. största möjliga försvårande av restaurationen är det mest grundliga, konsekventa och avgörande genomförandet av den revolutionära omvälvningen i Ryssland. Ju längre revolutionen fortgått, desto svårare blir restaureringen av det gamla och desto mer av det nya blir bestående t. o. m. om en restaurering skulle inträffa. Ju djupare den gamla jorden plöjs upp av revolutionen, desto svårare blir restaureringen. På det politiska området är den demokratiska republiken en grundligare omvälvning än den demokratiska lokala självförvaltningen, den förutsätter (och utlöser) stor revolutionär energi, klart medvetande och stor organisationsförmåga hos folkets stora massor, den kvarlämnar traditioner, som är vida svårare att utrota. Därför uppskattar t. ex. de nuvarande socialdemokraterna den franska revolutionens stora frukter — trots alla restaureringar — och skiljer sig härigenom från kadeterna (och socialdemokraterna i kadetstil?), vilka föredrar demokratiska zemstvomöten under monarkin som ”garanti mot restaureringen”.

I den borgerliga agraromvälvningen går nationaliseringen allra längst på det ekonomiska området, ty den krossar hela den medeltida jordegendomen. Bonden bedriver nu sitt jordbruk på ett stycke egen skiftesjord, ett stycke arrenderad godsägarjord osv. Nationaliseringen möjliggör i högsta grad nedbrytande av jordegendomens alla skrankor och ”rensning” av all jord för en ny hushållning, som motsvarar kapitalismens fordringar. Naturligtvis finns också vid en sådan rensning ingen garanti mot ett återställande av det gamla — att lova folket en dylik ”garanti mot restaureringen” vore ett bedrägeri. Men en sådan rensning av den gamla jordegendomen skulle befästa den nya hushållningen i så hög grad, att ett återvändande till den gamla jordegendomen i högsta grad skulle försvåras, ty ingen kraft kan stanna kapitalismens utveckling. Under municipaliseringen åter underlättas återvändandet till den gamla jordegendomen, ty den förevigar ”nybyggarlinjen”, gränsen, som skiljer den medeltida jordegendomen från den municipaliserade egendomen. Efter nationaliseringen måste en restaurering slå miljoner nya kapitalistiska (farmar-) jordbruk i spillror för att återupprätta den gamla jordegendomen. Efter municipaliseringen behövde restaureringen inte slå ett enda jordbruk i spillror eller företaga en enda förändring av ägogränserna — det vore i bokstavlig mening tillräckligt att underteckna ett papper, varigenom ”den municipet X tillhörande jorden” placerades i högvälborna Y:s. Z:s osv. ägo, eller att överlämna jordräntan för den ”municipaliserade” jorden till godsägarna.

Nu måste vi övergå från Plechanovs logiska fel i fråga om restaureringen, från förvirringen av de politiska begreppen till restaureringens ekonomiska innebörd. Stockholms-kongressens protokoll har fullständigt bekräftat det, som jag sade i ”Referatet”, nämligen att Plechanov på

[2] Tseretelis tal den 8 juni (26 maj) 1907, sid. 1234 i andra dumans stenogr. referat.

ett otillåtligt sätt förväxlar den franska restaureringen på kapitalismens grundval med restaureringen av ”vår gamla halvasiatiska ordning” (sid. 116 i ”Stockholmskongressens protokoll”). Jag behöver därför inte tillägga något i denna fråga till det som sagts i ”Referatet”. Vi skall blott uppehålla oss vid ”avlägsnandet av despotismens ekonomiska grundvalar”. Vi anför det viktigaste stället i Plechanovs tal, som berör denna punkt:

> ”Restaureringen (i Frankrike) återupprättade visserligen inte feodalismens kvarlevor, men det, som hos oss motsvarar dessa kvarlevor, är vårt gamla fastkedjande av jorden och jordbrukaren vid staten, vår gamla egenartade nationalisering av jorden. Det blir så mycket lättare för vår restaurering att återupprätta denna (sic.!) nationalisering som ni själva kräver nationalisering av jorden, som ni själva lämnar detta arv från vår gamla halvasiatiska ordning oantastat.” (Sid. 116).

Det blir alltså ”lättare” för restaureringen att återupprätta denna nationalisering, dvs. den halvasiatiska, emedan Lenin (och bönderna) nu kräver nationalisering! Vad är detta? En historiskt materialistisk analys eller en rent rationalistisk ”lek med ord”[3]? Är det ordet ”nationalisering”, som underlättar den halvasiatiska ordningens återupprättande, eller är det vissa ekonomiska förändringar? Om Plechanov tänkt över detta, så skulle han ha sett, att municipaliseringen och uppdelningen förintar en av de asiatiska grundvalarna, nämligen den medeltida godsjordegendomen, men lämnar kvar en annan: den medeltida skiftesjordegendomen. Följaktligen är det i själva verket just nationaliseringen, som enligt omvälvningens ekonomiska innebörd (och inte enligt dess bestämmande genom en eller annan term) betydligt radikalare avlägsnar det asiatiska elementets ekonomiska grundvalar. Plechanovs ”konststycke” består däri, att han kallade den medeltida, ofria, dagsverksskyldiga och tjänstepliktiga jordegendomen för en ”egenartad nationalisering” och hoppar över två former av denna jordegendom: skiftesjorden och storgodsjorden. Till följd av detta smussel med ord förvirrades den reella historiska frågan: vilka former av den medeltida jordegendomen förintas genom den ena eller andra agrara åtgärden? De plechanovska fyrverkerimetoderna är sannerligen inte snillrika!

Den verkliga förklaringen till denna Plechanovs nästan otroliga virrighet i restaureringsfrågan ligger i två omständigheter. För det första har Plechanov, då han talar om ”böndernas agrarrevolution”, inte alls gjort klart för sig dess egenart som en kapitalistisk revolution. Han förväxlar narodnismen, läran om möjligheten av en icke-kapitalistisk utveckling, med den marxistiska åsikten om möjligheten av två former av den kapitalistiska agrarutvecklingen. Hos Plechanov lyser hela tiden en oklar ”fruktan för en bonderevolution” fram (som jag redan i Stockholm sade honom, sid. 106-107[4]), fruktan för att den skulle kunna visa sig vara ekonomiskt reaktionär, att den inte skulle leda till amerikanskt farmarjordbruk utan till medeltida livegenskap. I själva verket är detta ekonomiskt omöjligt. Därom vittnar bondereformen och utvecklingens gång efter reformen. I bondereformen är feodalismens hölje (både godsägarfeodalismens och ”statsfeodalismens”, om vilken senare Martynov talade i Stockholm strax efter Plechanov) mycket starkt. Men den ekonomiska utvecklingen visade sig vara starkare och fyllde detta feodala hölje med kapitalistiskt innehåll. Trots det hinder, som den medeltida jordegendomen utgjorde, utvecklade sig såväl bondejordbruket som godsjordbruket — om än otroligt långsamt — i borgerlig riktning. Statsböndernas (före 80-talet) eller f. d. statsböndernas (efter 80-talet) jordegendom borde, om Plechanovs fruktan för en återgång till asiatismen varit reell, visat sig vara ”statsfeodalismens” allra renaste typ. I verkligheten visade den sig vara friare än godsägarnas, emedan den feodala exploateringen var omöjlig redan under andra hälften av 1800-talet. De ”jordrika”[5] statsbönderna var mindre

[3] Kamrat Schmidt i Stockholm, sid. 122 i ”Protokollet”.
[4] Slutordet i agrarfrågan på ”RSDAP:s enhetskongress” i Stockholm. — *Red*.
[5] Våra f. d. statsbönder är naturligtvis ”jordrika” endast i jämförelse med de f. d. godsbönderna. De förra har enligt 1905 års statistik i genomsnitt 12,5 desjatiner skiftesjord per gård, de senare 6,7 desjatiner.

förslavade och bland dem utvecklade sig bondebourgeoisin snabbare. I Ryssland är nu antingen en långsam och plågsam borgerlig utveckling enligt den preussiska junkertypen möjlig, eller också en snabb och fri utveckling efter amerikanskt mönster. Allt annat är illusion.

Den andra orsaken, som förorsakade ”restaurerings-röra” i några kamraters huvuden, var oklarheten i situationen våren 1906. Bondeklassen hade ännu inte slutgiltigt framträtt såsom massa. Man kunde ännu antaga, att varken bonderörelsen eller Bondeförbundet utgjorde slutgiltiga uttryck för de verkliga strävandena av böndernas överväldigande flertal. Självhärskardömets byråkrati och Witte hade ännu inte slutgiltigt uppgett hoppet om att den enkle bonden skall hjälpa oss” (klassisk fras i det witteska organet *Russkoje Gosudarstvo*, våren 1906), dvs. att bonden kommer att gå åt höger. Härav förklaras bondeklassens starka representation enligt lagen av den 24 (11) december 1905. Det föreföll då ännu många socialdemokrater möjligt, att självhärskardömet skulle kunna företaga sig någon äventyrlig åtgärd på grundval av bondeidén: ”Bättre att all jord tillhör tsaren än herrarna”. Men de två dumorna, lagen av den 16 (3) juni 1907 och Stolypins agrarlagstiftning borde ha öppnat allas ögon. För att rädda vad som räddas kunde måste självhärskardömet tillgripa den våldsamma upplösningen av byalaget till förmån för privatäganderätten till jorden, dvs. inte basera kontrarevolutionen på oklara uttalanden av bönderna om nationalisering (jorden tillhör ”miren[6] osv.), utan på den enda möjliga grundvalen för godsägarmaktens bevarande, på grundvalen av en kapitalistisk utveckling enligt preussiskt mönster.

Nu är situationen fullständigt klarlagd, och det är på tiden, att den oklara fruktan för en ”asiatisk” restaurering på basis av bonderörelsen mot den privata jordegendomen likvideras[7].

2. Den lokala själv förvaltningen som ”bålverk mot reaktionen”

”I de samhälleliga självförvaltningsorganen, vilka innehar jorden — sade Plechanov på Stockholmskongressen — bildar den (municipaliseringen) ett bålverk mot reaktionen. Och det blir ett mycket starkt bålverk. Tag våra kosacker” (sid. 45) ... Vi skall strax ”ta våra kosacker” och se, vilken betydelse hänvisningen till dem har. Men först skall vi undersöka de allmänna grunderna för denna uppfattning, att den lokala självförvaltningen skall kunna utgöra ett bålverk mot reaktionen. Denna uppfattning har otaliga gånger framförts av våra municipalister, och det är tillräckligt att till Plechanovs formulering foga ett citat ur Johns tal:

> ”Vari består skillnaden mellan jordens nationalisering och dess municipalisering, om vi erkänner, att båda kan genomföras och i samma grad är förbundna med demokratiseringen av den politiska ordningen? Skillnaden består däri, att municipaliseringen bättre befäster revolutionens erövringar, den demokratiska ordningen, och tjänar som grundval för dess vidare utveckling, medan nationaliseringen blott förstärker statsmakten” (sid. 112).

Sannerligen, mensjevikerna förnekar möjligheten av en garanti mot restaureringen och dukar sedan inför publikens ögon upp ”garantier” och ”bålverk” på samma sätt som en svärdslukande trollkonstnär. Tänk då en smula efter, mina herrar! På vilket sätt kan den lokala självförvaltningen utgöra ett bålverk mot reaktionen och befästa revolutionens erövringar? Bålverk mot reaktionen och befästande av erövringarna kan utgöras endast av ett: de proletära och bondemassornas medvetande och organisering. Men denna organisation måste i den kapitalistiska staten, som inte är centraliserad på grund av byråkratins godtycke utan i kraft av den ekonomiska utvecklingens oavvisliga krav, vara en sammanslutning till en hela staten

---

[6] Byalaget. — *Red*.

[7] Jag talar här inte om, att hotet med en restaurering är bourgeoisins politiska vapen mot proletariatet, emedan jag redan sagt allt som är nödvändigt i detta tema i *Referatet*.

omfattande enhetlig kraft. Utan en centraliserad bonderörelse, utan en centraliserad politisk kamp av bönderna inom hela staten, vilka följer det centraliserade proletariatet, kan det inte finnas några allvarliga ”erövringar av revolutionen”, som vore värda att ”befästas”, inte något ”bålverk mot reaktionen”.

En lokal självförvaltning, som verkligen i någon mån vore demokratisk, är omöjlig utan att godsägarnas makt fullständigt störtas och den feodala jordegendomen förintas. Mensjevikerna, vilka erkänner detta i ord, vägrar med förvånande lättsinne att göra klart för sig, vad detta i verkligheten betyder. I verkligheten är detta icke möjligt att genomföra utan att de revolutionära klasserna erövrar den politiska makten i hela staten, och två års revolution skulle, tycker man, ha lärt t. o. m. de mest halsstarriga ”människor i fodral”, att dessa klasser i Ryssland endast kan vara proletariatet och bönderna. ”Böndernas agrarrevolution”, som ni talar om, mina herrar, måste — för att segra — såsom bonderevolution bli den centrala makten i hela staten.

De demokratiska självförvaltningarna kan endast utgöra små delar av denna den demokratiska bondeklassens centrala makt, och endast genom att bekämpa bondeklassens lokala och provinsiella splittring, endast genom att propagera, förbereda och organisera en centraliserad rörelse i hela det ryska riket kan man verkligen befrämja ”böndernas agrarrevolution” och inte uppmuntra en grönköpingsaktig inskränkthet och ett lokalt och provinsiellt fördummande av bönderna. Just ett sådant fördummande befrämjar ni, kamrat Plechanov och kamrat John, då ni propagerar den absurda och ärkereaktionära tanken, att den lokala självförvaltningen skulle vara i stånd att bli ett ”bålverk mot reaktionen” eller ett ”befästande av revolutionens erövringar”. Erfarenheterna av två års rysk revolution har nämligen påtagligt visat, att just bonderörelsens lokala och provinsiella splittring (soldatrörelsen är en del av bonderörelsen) mer än allt annat var orsak till nederlaget

Att ge ”böndernas agrarrevolution” ett program och förbinda den enbart med demokratisering av den lokala självförvaltningen men inte av den centrala makten, och att framhäva den förra som ett verkligt ”bålverk” och ett ”befästande” — det är i verkligheten ingenting annat än en kompromiss med reaktionen i kadeternas stil.[8] Kadeterna håller envist fast vid den lokala ”demokratiska” självförvaltningen, därför att de inte vill eller inte vågar beröra viktigare frågor. Mensjevikerna har inte tänkt på, vilket viktigt ord de uttalade, då de erkände ”böndernas agrarrevolution” som en aktuell uppgift, och i de politiska argumenten till sitt agrarprogram har de gett ett den provinsiella inskränkthetens apoteos.

Vad tycks om följande argument av John:

> ”Kamrat Lenin befarar, att reaktionen skall slita den konfiskerade jorden från den lokala självförvaltningen. Om detta kan sägas beträffande den jord, som fallit i statens händer, så kan det i intet avseende gälla den municipaliserade jorden. Inte ens den ryska absolutistiska regeringen kunde fråntaga den armeniska självförvaltningen jorden, emedan det framkallade ett häftigt motstånd från befolkningens sida” (sid. 113).

Makalöst, inte sant? Självhärskardömets hela historia är en sammanhängande utplundring av den lokala, provinsiella och nationella jorden, men våra slughuvuden lugnar det i provinsiell

[8] I *Referatet* utvecklade jag denna tanke utförligare. Här tillfogar jag mensjeviken Novosedskis tal, som på ett utomordentligt sätt bekräftar detta och som jag inte hörde på partikongressen (se ”Referatet”). Novosedski vände sig emot förslaget att i stället för ”demokratisk stat” sätta orden ”demokratisk republik”. Han sade: ”Ifall det existerar verkligt demokratiska självförvaltningar, så kan det nu antagna programmet förverkligas *även på ett stadium av den centrala regeringens demokratisering vilket inte kan betecknas som det högsta stadiet. T. o. m. vid en så att säga relativ demokratisering blir municipaliseringen inte skadlig utan nyttig* (sid. 138, kurs. av oss). Detta är klart och tydligt. En böndernas agrarrevolution utan att självhärskardömet störtas — detta är mensjevikernas ärkereaktionära idé.

efterblivenhet slöande folket: ”inte ens självhärskardömet” fråntog de armeniska kyrkorna jorden, ehuru den redan börjat därmed och i verkligheten endast hindrades av revolutionen i hela det ryska riket ... I centrum självhärskardömet, i provinsen ”den armeniska jorden”, som man ”inte vågar ta” ... Varifrån kommer då denna mycknа småborgerliga dumhet inom vår socialdemokrati?

Här har ni de plechanovska kosackerna.

> ”Tag våra kosacker. De uppför sig som veritabla reaktionärer, men om (självhärskar-) regeringen emellertid skulle komma på den tanken att lägga händerna på deras jord, så skulle de resa sig som en man till dess försvar. Följaktligen har municipaliseringen den goda sidan, att den kan användas t. o. m. i händelse av en restaurering” (sid. 45).

I sanning — följaktligen! Om självhärskardömet reste sig mot självhärskardömets försvarare, så skulle självhärskardömets försvarare resa sig mot självhärskardömet. Vilket djupsinne! Men kosackernas jordegendom är lämplig inte blott i händelse av en restaurering utan även för att understödja det, som först måste störtas, innan det kan restaureras. Vid denna intressanta sida av restaureringen fäste Schmidt, som uppträdde emot Plechanov, uppmärksamheten:

> . ”Jag erinrar om att självhärskardömet endast för en månad sedan gav kosackerna nya förmåner, alltså fruktar det inte municipaliseringen, då kosackjorden redan nu förvaltas på ett sätt, som i betydande omfattning påminner om municipalisering ... Den (municipaliseringen) kommer att spela en kontrarevolutionär roll” (sid. 123-124).

Plechanov blev så upprörd över detta tal, att han en gång avbröt talaren (i en helt obetydlig fråga, det rörde sig visst om de orenburgska kosackerna) och försökte störa mötesordningen för att få ordet till en förklaring utanför talarlistan. Här är texten till den av honom senare inlämnade skriftliga förklaringen:

> ”Kamrat Schmidt har återgivit min hänvisning till kosackerna oriktigt. Jag åberopar mig inte alls på de orenburgska kosackerna. Jag sade: se på kosackerna, de uppför sig ärkereaktionärt, men om regeringen ville lägga hand på deras jord, så skulle de mangrant resa sig mot regeringen. Detsamma skulle i större eller mindre grad alla de provinsinstitutioner göra, till vilka revolutionen överlämnat den konfiskerade godsägarjorden, ifall ett liknande försök från regeringens sida gjordes mot dem. Och denna deras hållning skulle vara en av garantierna mot reaktionen i händelse en restaurering inträffade” (sid. 127).

Detta är naturligtvis den mest geniala plan för självhärskardömets störtande utan att röra självhärskardömet: att beröva det enskilda områden och sedan låta det försöka återta dem. Detta är nästan lika genialt som att expropriera kapitalismen med hjälp av sparkassorna. Men frågan gäller nu inte detta. Nu är frågan den, att den provinsiella municipaliseringen, som efter en segerrik revolution ”skall” spela en underbar roll, nu spelar en kontrarevolutionär roll. Detta faktum har Plechanov förbigått!

Kosackjorden erbjuder i närvarande stund bilden av en verklig municipalisering. Stora områden tillhör enskilda kosackgrupper: den orenburgska, den donska osv. Kosackerna har i genomsnitt 52 desjatiner per gård bönderna 11 desjatiner. Dessutom tillhör 1½ milj. desjatiner militärjord den orenburgska gruppen, 1,9 den don-ska osv. På grundval av denna ”municipalisering” utvecklar sig rent feodala förhållanden. Denna faktiskt existerande municipalisering betyder en ståndsmässig och provinsiell isolering av de bönder, vilka är splittrade på grund av olikheter beträffande jordegendomens omfång, betalningsskyldigheter, villkoren för det medeltida utnyttjandet av jorden som ersättning för militärtjänst osv. ”Municipaliseringen” understödjer inte denna allmänt demokratiska rörelse, utan den bidrager till dess splittring, till att provinsvis försvaga det, som endast kan segra som centraliserad makt, och till att isolera de olika områdena från varandra.

Och så ser vi, huru i andra duman den högersinnade kosacken Karaulov, som försvarade Stolypin (Stolypin tillåter ju också i sin deklaration tvångsförflyttning av gränserna), inte sämre än Plechanov angrep nationaliseringen och direkt uttalade sig för municipalisering provinsvis. (18:e sammanträdet, den 11 april [29 mars] 1907, sid. 1366 i det stenografiska referatet.)

Den högersinnade kosacken Karaulov har tusen gånger riktigare uppfattat sakens väsen än Maslov och Plechanov. Splittringen av provinserna är en garanti mot revolutionen. Om den ryska bondeklassen (med hjälp av en centraliserad och inte provinsvis organiserad proletär rörelse) icke förmår spränga gränserna för sin provinsiella isolering och inte förmår organisera en rörelse, som omfattar hela Ryssland, så kommer revolutionen städse att krossas av representanterna för enskilda, väl försedda områden, vilka den gamla maktens centraliserade kraft efter behov sänder ut i kamp.

Municipaliseringen är en reaktionär paroll, som idealiserar de olika provinsernas medeltida isolering och som hos bondeklassen förslöar medvetandet om nödvändigheten av en centraliserad agrarrevolution.

3. Den centrala makten och den borgerliga statens befästande

Det är just den centrala statsmakten, som väcker mest ovilja hos municipalisterna. Innan vi går att analysera de av oss anförda argumenten, måste vi utreda, vad som ur politisk-juridisk synpunkt menas med nationalisering (vi har i det föregående utrett dess ekonomiska innehåll).

Nationalisering innebär, att all jord övergår till statsegendom. Detta innebär, att staten har rätt till jordräntan och att statsmakten fastställer allmänna, för hela staten gällande regler för jordens besittning och brukande. Till dylika allmänna regler hör under nationaliseringen ovillkorligen förbudet mot all förmedling, dvs. förbud att i andra hand arrendera ut jorden, att avträda den till sådana, som själva inte är jordbrukare osv. Om ifrågavarande stat är verkligt demokratisk (inte i mensjevikisk mening à la Novosedski), så utesluter dess äganderätt till jorden alls inte utan fordrar tvärtom, att det omedelbara förfogandet över jorden inom ramarna för statens allmänna lagar överlämnas till de lokala och provinsiella självförvaltningsorganen. Vårt minimiprogram uppställer, såsom jag påvisade i broschyren ”Revision osv.”[9], direkt denna fordran, ty det talas där även om nationaliteternas självstämningsrätt, om en omfattande självförvaltning inom områdena osv. De detaljerade föreskrifterna, anpassade efter de lokala olikheterna, den praktiska anvisningen på jord eller fördelningen av parceller mellan enskilda personer, kooperativa sammanslutningar osv. — allt detta övertas oundvikligen av statsmaktens lokala organ, dvs. de lokala själv-förvaltningsorganen.

Om det ännu kunde råda missförstånd beträffande allt detta, så har det uppstått antingen på grund därav, att man icke förstått skillnaden mellan begreppen: egendom, besittande, förfogande, brukning, eller också av en demagogisk flirt med provinsialism och federalism.[10] Den grundläggande skillnaden mellan municipaliseringen och nationaliseringen består inte i

---

[9] Här menas den redan tidigare nämnda broschyren *Revision av arbetarpartiets agrarprogram*. — *Red*.

[10] En dylik flirt ser vi hos Maslov ... ”Möjligen skulle skriver han i *Obrasovanie*, 1907, nr 3, sid. 104 — bönderna på en del platser samtycka till att dela upp sin jord, men det vore tillräckligt, om bönderna i ett stort område (t. ex. Polen) vägrade att dela upp sin jord, för att förslaget om nationalisering av all jord skulle visa sig vara en orimlighet”. Ett mönster för ett vulgärt argument, där det inte finns ett spår av tanke, utan blott några sammanfogade ord. En ”vägran” av ett område, som befinner sig i särskilda förhållanden, kan inte förändra hela programmet och gör det inte till en orimlighet: vissa områden kan ju vägra även när det gäller municipaliseringen. Detta är inte viktigt. Viktigt är att i den kapitalistiska enhetliga staten privatjordegendom och nationalisering i stor omfattning inte kan existera samtidigt som två system. Ett av dem måste få övertaget. Det är arbetarpartiets sak att försvara det högre systemet, som underlättar produktivkrafternas utvecklingstempo och klasskampens frihet.

fördelningen av rättigheterna mellan centralmakt och provins, och allra minst i centralmaktens ”byråkrati” — blott fullständigt okunniga människor kan tänka och tala på detta sätt — utan däri, att vid municipaliseringen den privata jordegendomen bibehålls för en viss jordkategori, medan den vid nationaliseringen fullständigt upphäves. Grunden till olikheten ligger i den ”agrara bimetallism”, vilken enligt det första programmet är tillåten, enligt det andra måste avlägsnas.

Om man betraktar vårt nuvarande program från den ståndpunkten, att ett godtyckligt förfarande av den centrala makten vore möjligt osv. (detta argument användes ej sällan av municipaliseringens vulgära försvarare), så ser man, att det nuvarande programmet lider av betydande virrighet och oklarhet i detta hänseende. Det är tillräckligt att påpeka, att det nuvarande programmet överlämnar ”i den demokratiska statens ägo” både den ”för koloniseringsfonden nödvändiga jorden” samt ”skog och vatten, vilka har betydelse för hela staten”. Det är tydligt, att dessa begrepp är alldeles obestämda och att här obegränsade möjligheter till konflikter öppnas. Låt oss exempelvis taga Kaufmanns senaste arbete (”Till frågan om normerna för den extra jordtilldelningen”), som ingår i andra bandet av kadeternas *Agrarfrågan*, och där det finns en beräkning av jordförrådet i 44 guvernement för extra tilldelning åt bönderna i enlighet med de högsta normerna av år 1861. ”Den jordfond, som icke tillhör skriftesjorden” beräknas först utan skog och sedan med skog (utöver de 25 procent, som utgör normen). Vem bestämmer, vilka av dessa skogar, som har ”betydelse för hela staten”? Naturligtvis endast den centrala statsmakten — och följaktligen överlämnar det mensjevikiska programmet i dess händer en kolossal jordareal — 57 milj. desjatiner i 44 guvernement (enligt Kaufmann). Vem bestämmer, vad som är ”kolonisationsfond”? Naturligtvis endast den centrala borgerliga makten. Blott den avgör, huruvida t. ex. de 1½ milj. desjatiner militärjord, som de orenburgska kosackerna förfogar över, eller donkosackernas 2 milj. desjatiner utgör ”kolonisationsfond” för hela landet (ty kosackerna har 52,7 desjatiner per gård) eller ej. Det är tydligt, att frågan inte alls ligger så till, som Maslov, Plechanov & Co. ställer den. Det är inte fråga om att med förordningar på papperet skydda den lokala och provinsiella självförvaltningen mot centralmaktens anslag — detta kan ske varken med hjälp av papper eller kanoner, ty den kapitalistiska utvecklingen leder till centralisering och koncentrerar i den borgerliga centralmaktens händer en sådan kraft, som ”områdena” aldrig kan hålla stånd emot. Frågan gäller, att en och samma klass skulle inneha makten såväl centralt som lokalt, att i båda fallen demokratin vore fullt konsekvent genomförd i fullkomligt samma grad, så att t. ex. majoritetens av befolkningen, dvs. böndernas, herravälde vore fullt tryggat. Uteslutande häri består den verkliga garantin mot ”överdrivna” åtgärder från centralmaktens sida, mot kränkning av områdenas ”lagliga” rättigheter. Alla övriga garantier, som mensjevikerna tänkt ut, är kompletta dumheter, ett försvar mot den av kapitalismen koncentrerade centralmakten med hjälp av den provinsiella kälkborgarens nattmössa. Just en dylik kälkborgerlig dumhet gör Novosedski sig skyldig till och detsamma gör hela det nuvarande programmet, då det medger fullständig demokrati för de lokala självförvaltningarna men inte demokratins ”högsta” stadium i centrum. En ofullständig demokrati i centrum betyder, att makten i centrum icke är tryggad för befolkningens majoritet, för de element, som är övervägande inom de lokala självförvaltningarna. Detta betyder, att konflikter, ur vilka den icke-demokratiska centralmakten med säkerhet, i kraft av den ekonomiska utvecklingens lagar, kommer att utgå som segrare, inte blott är möjliga utan oundvikliga.

Betraktad från denna sida är ”municipaliseringen”, som något slags ”garanti” för områdena mot den centrala makten, ett allt igenom kälkborgerligt nonsens. Om detta är en ”kamp” mot den centraliserade borgerliga makten, så är det endast en sådan kamp, som antisemiterna för

mot kapitalismen. Samma storordiga löften, som lockar de fördummade och okunniga massorna, och samma ekonomiska och politiska omöjlighet att uppfylla dessa löften.

Låt oss ta municipalisternas ”gångbaraste” argument emot nationaliseringen: nationaliseringen förstärker den borgerliga staten (tänk på Johns utomordentliga ord: ”befäster *endast* statsmakten”), ökar den antiproletära borgerliga maktens inkomster, *men* ... just så: *men* municipaliseringen skaffar inkomster för befolkningens, för proletariatets behov. Ett sådant argument tvingar en att blygas på socialdemokratins vägnar, ty det är en rent antisemitisk dumhet och antisemitisk demagogi. För att inte ta någon av de ”mindre”, vilka lockats på avvägar av Plechanov och Maslov, tar jag Maslov ”själv”:

> ”Socialdemokratin — så undervisar han *Obrasovanie*s läsare — uppgör alltid sina beräkningar på så sätt, att dess planer och uppgifter även under de allra sämsta omständigheter genomförs ... Vi måste förutsätta, att den borgerliga ordningen med alla dess negativa sidor kommer att vara förhärskande på alla områden av det samhälleliga livet. Självförvaltningen blir lika borgerlig som hela statsordningen, och inom den kommer en lika skärpt klasskamp som inom de västeuropeiska municipaliteterna att försiggå.
>
> Vad är då skillnaden mellan självförvaltningen och statsmakten? Varför strävar socialdemokratin till att inte överlämna jorden åt staten utan åt den lokala självförvaltningen?
>
> För att bestämma statens och den lokala självförvaltningens uppgifter skall vi jämföra deras budgeter.” (*Obrasovanie* 1907, nr 3, sid. 102.)

Följande jämförelse anförs: i en av de största demokratiska republikerna, i Amerikas Förenta stater, går 42 procent av budgeten till armén och flottan. Samma är förhållandet i Frankrike, England osv. ”Godsägarnas zemstvomöten” i Ryssland anslår till sundhetsväsendet 27,5 procent, till folkupplysningen 17,4 procent, till vägarna 11,9 procent.

> ”Av jämförelsen mellan de mest demokratiska staternas och de minst demokratiska självförvaltningarnas budgeter ser vi, att de förra enligt sina funktioner tjänar de härskande klassernas intressen, att statsmedlen förbrukas till verktyg för förtryck, till verktyg för demokratins undertryckande — att å andra sidan den minst demokratiska och sämsta lokala självförvaltningen är tvungen att — om ock dåligt — tjäna demokratin, att tillfredsställa de lokala behoven” (sid. 103).
>
> En socialdemokrat får inte vara så naiv, att han försonar sig med jordens nationalisering på grund därav, att exempelvis inkomsterna från den nationaliserade jorden går till underhåll av den republikanska armén ... Ytterst naiv är den läsare, som tror på Olenovs påstående, att Marx' teori ”tillåter” att i programmet införa blott krav på jordens nationalisering, dvs. jordräntans (oberoende av om man kallar den absolut ränta eller differentialränta) användande för armén och flottan, och att denna samma teori inte tillåter jordens municipalisering, dvs. jordräntans användande för befolkningens behov” (sid. 103).

Klart, inte sant? Nationalisering — för armén och flottan. Municipalisering — för befolkningens behov. Juden är en kapitalist. Ned med judarna! betyder alltså: ned med kapitalisterna!

Den hyggliga Maslov betänker inte, att det höga procenttalet av de lokala självförvaltningarnas kulturella utgifter betyder en hög andel av andrarangsutgifter. Varför? Därför att gränserna för den lokala självförvaltningens befogenhet och dess finansiella rättigheter bestäms av samma centrala statsmakt och bestäms på så vis, att den till armén o. dyl. tar lejonparten men till ”kulturändamål” en obetydlighet. Är en sådan fördelning oundviklig i det kapitalistiska samhället? Ja, ty bourgeoisin skulle inte kunna härska i det borgerliga samhället, om den inte använde lejonparten till att betrygga sitt herravälde som klass och lämnade en bråkdel till kulturella utgifter. Man måste verkligen vara en Maslov för att komma på den geniala tanken: men hur blir det, om jag förklarar den nya lejonparten för zemstvoförsamlingarnas egendom? Då undgår jag ju bourgeoisins herravälde! Hur enkel vore inte

proletärernas uppgift, om de resonerade som Maslov: det är tillräckligt att kräva, att inkomsterna från järnvägarna, posten, telegrafen och spritmonopolet inte ”nationaliseras” utan ”municipaliseras” — och då går dessa inkomster inte till armén och flottan utan till kulturella ändamål. Man behöver inte alls störta den centrala makten eller i grund omgestalta den — man behöver bara helt enkelt genomföra ”municipalisering” av alla stora inkomstposter, och så är allt klart.

I Europa och i varje borgerligt land utgörs municipal-inkomsterna av sådana inkomster — må den gode Maslov minnas det! — vilka den borgerliga centralmakten är villig att offra för kulturella ändamål, emedan dessa inkomster är mindre viktiga, emedan inkasseringen av dylika inkomster är obekväm för centralmakten och emedan bourgeoisins och det borgerliga herraväldets viktiga, grundläggande och huvudsakliga behov redan säkrats med hjälp av lejonparten. Därför är rådet till folket: att av den municipaliserade jorden skaffa sig en ny lejonpart, hundratals miljoner, och trygga dess användning för kulturella ändamål genom att överlämna den i zemstvoförsamlingarnas och inte i centralmaktens ägo, ett råd av charlataner. I den borgerliga staten kan bourgeoisin inte ge annat än smulor för kulturella ändamål, emedan lejonparten är nödvändig för betryggandet av bourgeoisins herravälde som klass. Varför tar centralmakten för sin del nio tiondelar av skatterna från jorden, handeln osv. och överlåter åt zemstvoinstitutionerna blott en tiondel, då den i lag fastställer, att de extra zemstvopålagorna inte får överstiga ett visst lågt procenttal? Därför att bourgeoisin behöver lejonparten till att säkra sitt herravälde som klass och — om den överhuvud taget vill förbli bourgeoisi — inte kan ge mer än smulor till kulturella ändamål.[11]

De europeiska socialisterna tar denna fördelning av lejonparten och småsmulorna som någonting givet, ty de vet mycket väl, att det inte kan vara annorlunda i ett borgerligt samhälle. Därvid säger de: i centralmakten kan vi inte deltaga, ty den är ett organ för förtryck i municipalinstitutionerna kan vi deltaga, ty här ges småsmulorna ut för kulturella ändamål. Men vad skulle dessa socialister säga en person, som gav arbetarpartiet rådet att agitera för att i de europeiska municipalinstitutionernas ägo skulle överlämnas de verkligt stora inkomsterna, hela den lokala jordräntan, all profit från de lokala postanstalterna, de lokala järnvägarna osv.? En dylik person skulle man antingen anse tokig eller tro honom vara en ”kristlig socialist” som av misstag hamnat bland socialdemokraterna.

Folk som vid bedömandet av den nuvarande (dvs. borgerliga) revolutionens uppgifter i Ryssland säger: vi får inte befästa den borgerliga statens centrala makt, ådagalägger en fullständig oförmåga att tänka. Tyskarna kan och måste resonera på detta sätt, ty de har framför sig blott ett junker-borgerligt Tyskland — före socialismens genomförande kan det inte finnas något annat Tyskland. Hos oss rör sig hela innehållet i massornas pågående revolutionära kamp om, huruvida Ryssland skall bli junker-borgerligt (som Stolypin och kadeterna vill) eller bonde-borgerligt (som arbetarna och bönderna vill). Man kan inte deltaga i en dylik revolution utan att understödja det ena skiktet av bourgeoisin mot det andra, den ena

[11] Ur Kaufmanns ytterst noggranna arbete (Kaufmann, *Die Kommunalfinanzen*, 2 band, Leipzig 1906, andra avd., 5:e bandet av *Hand- und Lehrbuch der Staatswissenschaften*) ser man, att i England fördelningen av de lokala och centrala statsinkomsterna är fördelaktigare för de lokala självförvaltningarna än i Preussen och Frankrike. I England kommer på de lokala institutionerna 3 miljarder, 3,6 miljarder på den centrala statsmakten, i Frankrike 1,1 miljarder resp. 2,9, i Preussen 1,1 resp. 3,5 miljarder. Låt oss betrakta de kulturella utgifterna, exempelvis till bildningsväsendet i det (från municipalisternas ståndpunkt) bäst ställda landet, dvs. England. Vi ser, att av de lokala utgifterna gick 16,5 milj. p. st. av 151,6 milj. till bildningsväsendet (19021903), dvs. något mer än 1/10. Centralmakten utbetalar enligt 1908 års budget (se *Almanach de Gotha)* för bildningsändamål 16,9 milj. p. st. av 198,6, dvs. något mindre än 1/10. Utgifterna för armén och flottan uppgår till 59,2 milj. p. st. Härtill kommer utgifterna för statsskulderna, 28,5 milj. p. st., 3,8 milj. för rättsväsende och polis, 1,9 milj. för utrikes ärenden och 19,8 milj. för uppbördsutgifter osv. Vi ser alltså, att bourgeoisin använder småsmulor till kulturella ändamål, men lejonparten till betryggandet av sitt herravälde som klass.

typen av den borgerliga evolutionen mot den andra. På grund av de objektiva ekonomiska orsakerna har vi i den nuvarande revolutionen inte, och kan inte ha, något annat ”val” än mellan bondefarmarnas borgerliga, centraliserade republik eller godsägar-junkrarnas borgerliga, centraliserade monarki. Att kringgå detta svåra ”val” genom att rikta massornas uppmärksamhet därpå, att ”vi borde åtminstone ha en mera demokratisk zemstvo”, det är det största och plattaste hyckleri.

4. Den politiska och den agrara omvälvningens slagkraft

”Valet” är svårt, sade vi, varvid vi naturligtvis inte menade ett subjektivt val (vilket vore mer önskvärt) utan den objektiva utgången av kampen mellan de samhälleliga krafter, vilka avgör den historiska frågan. Vari egentligen ”svårigheten” för den för bönderna fördelaktiga lösningen består, har inte de personer tänkt på, vilka betecknar mitt agrarprogram, som förbinder republiken med nationaliseringen, såsom optimistiskt. Se här Plechanovs utläggning av detta tema:

> ”Lenin kringgår frågans svårighet med tillhjälp av optimistiska antaganden. Detta är det utopiska tänkandets vanliga metod. Så säger t. ex. anarkisterna: 'det behövs ingen tvångsorganisation', men då vi invänder, att frånvaron av en tvångsorganisation skulle ge samhällets enskilda medlemmar möjlighet att skada detta samhälle, ifall en dylik önskan skulle uppstå hos dem, så svarar anarkisterna: 'detta kan inte ske'. Enligt min mening är detta att med hjälp av optimistiska antaganden kringgå frågans svårighet. Detta gör också Lenin. Han omger de av honom föreslagna åtgärdernas följder med en hel rad optimistiska 'om'. Som bevis anför jag Lenins förebråelse mot Maslov. På sid. 23 i sin broschyr[12] säger han: 'Maslovs förslag förutsätter i själva verket stillatigande, att kraven i vårt politiska minimiprogram icke fullt genomförts, att folkets suveränitet inte är säkrad, den stående armén inte avskaffad, ämbetsmännens valbarhet inte införd osv. Med andra ord, att den demokratiska revolutionen, lika som de flesta europeiska demokratiska revolutionerna, inte slutförts, att den är lika kringskuren, förvrängd, att den 'gått och lagt sig' på samma sätt som dessa. Maslovs förslag är särskilt anpassat till en halv, inkonsekvent, ofullbordad eller kringskuren och av reaktionen 'oskadliggjord' demokratisk omvälvning'. Låt oss antaga, att Lenins förebråelse mot Maslov är berättigad, det anförda citatet bevisar dock, att Lenins eget förslag är bra endast i det fall, att alla de av honom påpekade 'om' inträffar. Men om dessa 'om' fattas, så kommer förverkligandet av hans förslag[13] att vara till skada. Men vi behöver inga dylika förslag. Vårt förslag måste vara rustat för alla eventualiteter, dvs. för det fall, att ogynnsamma 'om' skulle inträffa” (Stockholmskongressens protokoll, sid. 44—45).

Jag har citerat denna utläggning i dess helhet, emedan den klart visar Plechanovs fel. Den optimism, som skrämde honom, har han alls inte förstått. ”Optimismen” består inte i att man förutsätter, att ämbetsmännen väljs av folket osv. utan i förutsättningen, att böndernas agrarrevolution skall segra. Den verkliga ”svårigheten” består däri, att böndernas agrarrevolution skulle segra i ett land, som åtminstone sedan 1861 utvecklat sig enligt den junker-borgerliga typen, men om man en gång förutsätter denna grundläggande ekonomiska svårighet, så är det löjligt att se nära på anarki i den politiska demokratins svårigheter. Det är löjligt att glömma, att den agrara och den politiska omdaningens slagkraft nödvändigt måste motsvara varandra, att den ekonomiska omvälvningen förutsätter en motsvarande politisk överbyggnad. Plechanovs grundläggande fel i denna fråga består just i att han inte förstår, var roten till ”optimismen” i vårt gemensamma, det mensjevikiska och det bolsjevikiska agrarprogrammet ligger.

Föreställ er i själva verket konkret, vad ”böndernas agrarrevolution” med konfiskering av godsägarnas jordegendom betyder i det nutida Ryssland. Det står över allt tvivel, att kapitalismen under loppet av ett halvt århundrade röjt sig väg över godsägarnas hushållning,

---

[12] Det är här fråga om den tidigare nämnda broschyren, *Revision av arbetarpartiets agrarprogram*. — *Red*.
[13] Men då är det inte mitt förslag! Plechanov resonerar inte logiskt!

som i stort sett ovillkorligen för närvarande står högre än bondehushållningen, inte blott i fråga om skörderesultatet (vilket delvis förklaras av godsägarjordens bättre beskaffenhet), utan även beträffande utbredningen av fullkomnade redskap och skiftesbruk (foderväxt-odling).[14] Det råder inget tvivel om, att godshushållningen med tusen trådar är förenad inte blott med byråkratin utan också med bourgeoisin. Konfiskeringen undergräver en mängd av storbourgeoisins intressen, men en bonderevolution leder, såsom Kautsky med rätta påpekat, även till statsbankrutt, dvs. den kränker inte blott den ryska, utan också hela den internationella bourgeoisins intressen. Det är därför klart, att under sådana förhållanden bonderevolutionens seger, småbourgeoisins seger över både godsägarna och storbourgeoisin kräver ett särskilt gynnsamt sammanfallande av omständigheterna, kräver alldeles ovanliga och ”optimistiska” förutsättningar från kälkborgarens eller den kälkborgerliga historieskrivarens synpunkt, kräver en väldig styrka hos böndernas initiativförmåga, revolutionära energi, medvetande, organisationsförmåga och rika folkliga skaparkraft. Detta är obestridligt, och Plechanovs kälkborgerliga vits på bekostnad av detta senare ord är endast en billig undanflykt för att komma ifrån en allvarlig fråga.[15] Men då varuhushållningen icke förenar och centraliserar bondeklassen utan upplöser och splittrar den, så är en bonderevolution i ett borgerligt land genomförbar endast under proletariatets ledning — en omständighet, som bringar världens mäktigaste bourgeoisi än mer i harnesk mot en sådan revolution.

Men följer väl härav, att marxisterna måste helt avstå från tanken på böndernas agrarrevolution? Nej, en dylik slutsats vore värdig endast sådana personer, vilkas världsåskådning är en liberal parodi på marxismen. Av det ovan sagda framgår endast för det första, att marxismen inte kan sammanbinda socialismens öde i Ryssland med den borgerligt demokratiska revolutionens utgång, för det andra, att marxismen måste räkna med de båda möjligheterna för den kapitalistiska utvecklingen av jordbruket i Ryssland[16] och klart framvisa för folket förutsättningarna för och betydelsen av de båda möjligheterna, för det tredje, att marxismen energiskt måste bekämpa den åsikten, att en radikal agraromvälvning i Ryssland vore möjlig utan en radikal politisk omvälvning.

1. Socialistrevolutionärerna såväl som alla i någon mån konsekventa narodniker förstår inte bonderevolutionens borgerliga karaktär och förbinder med den hela sin kvasisocialism. En gynnsam utgång av bonderevolutionen skulle enligt narodnikernas mening betyda, att den narodnistiska socialismen kommer att triumfera i Ryssland. I verkligheten skulle en sådan utgång vara det snabbaste och mest avgörande sammanbrott för den narodnistiska (bonde-) socialismen. Ju fullständigare och mera avgörande bonderevolutionens seger vore, dess snabbare skulle bönderna förvandla sig till fria borgerliga farmare, som skulle ge den narodnistiska ”socialismen” ”på båten”. En ogynnsam utgång fördröjer däremot för någon tid den narodnistiska socialismens dödskamp och gör det möjligt att för någon tid uppehålla den illusionen, att kritiken av den borgerligt feodala arten av kapitalismen vore en kritik av kapitalismen överhuvudtaget.

Socialdemokratin, proletariatets parti, förbinder på intet sätt socialismens öde med den ena eller andra utgången av den borgerliga revolutionen. Båda innebär en kapitalistisk utveckling

[14] Jämför de nya och talrika uppgifterna om godshushållningens överlägsenhet över bondehushållningen ifråga om foder-växtodlingens utbredning i andra delen av Kaufmanns *Agrarfrågan*.

[15] ”Den folkliga skaparkraften” — det går i stil med *Narodnaja Voljas* (partiet ”Folkviljans” — *Red*.) läror — uttryckte sig Plechanov hånfullt i Stockholm. Det är en kritik av det slag, som kritiserar ”Tjitjikovs äventyr” genom att förlöjliga namnet: ”Tjitjikov, Tji ... hatji … o, så löjligt!”. Endast den, som anser själva medgivandet av en bonderevolution mot bourgeoisin och godsägarna för en *Narodnaja Volja*-idé, kan på allvar beteckna idén om nödvändigheten av ”folklig skaparkraft”, om nya kampformer och nya former för böndernas organisering i den ryska revolutionen som en idé i stil med *Narodnaja Volja*.

[16] Dvs. antingen den ”preussiska” eller den ”amerikanska” utvecklingslinjen. Se kap. I, § 5. — *Red*.

och proletariatets undertryckande — såväl i en godsägarmonarki med privategendom av jorden som i en farmarrepublik, även om jorden där nationaliserades. Därför är endast ett ovillkorligen självständigt och rent proletärt parti i stånd att försvara socialismens sak ”i varje läge av den demokratiska agraromdaningen”, så som det heter i avslutningen av mitt agrarprogram (denna del intogs i Stockholms-kongressens taktiska resolution).

2. Men den borgerliga karaktären hos de *båda* arterna av den agrara omvälvningens utgång innebär på intet sätt, att socialdemokraterna kan förhålla sig likgiltiga till kampen för den ena eller andra utgången. Arbetarklassens intressen kräver ovillkorligen, att de på det mest energiska sätt understödjer den — ja, än mer: att proletariatet innehar den ledande rollen i bonderevolutionen. I det vi kämpar för en gynnsam utgång, måste vi bland massorna sprida den klaraste förståelse för, vad bibehållandet av en agrarutveckling i godsägarnas intresse betyder och vilka otaliga lidanden (som inte förorsakas av kapitalismen själv utan av dess otillräckliga utveckling) den bringar alla arbetande massor. E1 andra sidan måste vi också klarlägga bonderevolutionens småborgerliga karaktär och det ogrundade i att hysa några ”socialistiska” förhoppningar om den.

Vårt program kan härvid — då vi inte förbinder socialismens öde med den ena eller andra utgången av den borgerliga omvälvningen — inte vara lika för både det gynnsamma och det ”ogynnsamma fallet”. Om Plechanov sade, att vi inte behöver förslag, som särskilt förutser både det ena och det andra fallet (och följaktligen är formulerade med ”om”), så har han helt enkelt pratat utan att tänka sig för. Ty just från hans ståndpunkt, från den ståndpunkten, att den sämsta utgången är sannolik, eller att det är nödvändigt att räkna med denna utgång, är det synnerligen nödvändigt att dela programmet i två delar, såsom det var i mitt förslag. Man måste säga, att arbetarpartiet på den feodalt borgerliga utvecklingens givna väg försvarar de och de åtgärderna, men på samma gång av alla krafter hjälper bondeklassen att fullständigt förinta godsägarnas jordegendom och härigenom skapa möjlighet till bredare och friare utvecklingsmöjligheter. Denna sida av saken har jag utförligt behandlat i mitt *Referat*[17] (i den paragraf, som behandlar arrendet, dess nödvändighet i programmet för ”det sämsta fallet”, dess frånvaro i Maslovs förslag). Jag tillägger blott, att just nu, då de omedelbara betingelserna för socialdemokraternas verksamhet minst motsvarar några optimistiska antaganden, framträder Plechanovs fel ännu klarare. Den tredje duman kan i intet fall förmå oss att upphöra med kampen för böndernas agrarrevolution, men för en viss tid måste vi arbeta på grundval av agrarförhållanden, vilka säkrar den mest ohämmade exploatering från godsägarnas sida.

Just Plechanov, som särskilt bekymrade sig om det sämsta fallet, är nu utan program för detta sämsta fall!

3. Om vi en gång ställer som vår uppgift att understödja bonderevolutionen, så måste vi göra klart för oss svårigheten i denna uppgift och nödvändigheten av, att det existerar en överensstämmelse mellan den politiska och den agrara omvälvningen. Annars blir föreningen av den agrara ”optimismen” (konfiskering med municipalicering eller uppdelning) med den politiska ”pessimismen” (Novosedski: ”relativ” demokratisering i centrum) vetenskapligt ohållbar och praktiskt reaktionär.

Mensjevikerna medger verkligen motvilligt en bonderevolution, de vill inte framställa den i dess klara och tydliga gestalt inför folket. Den åsikten lyser hos dem igenom, som i Stockholm med utomordentlig naivitet uttrycks av mensjeviken Ptitsyn:

> ”De revolutionära oroligheterna förgår, det borgerliga livets ström återvänder till sin vanliga strömfåra, och om inte en arbetarrevolution bryter ut i Västeuropa, så kommer bourgeoisin hos oss

[17] ”Referat över RSDAP:s enhetskongress” [maj 1906] — *Red.*

> oundvikligen till makten. Detta kommer inte kamrat Lenin att förneka, han kan inte förneka det.” (Sid 91 i ”Protokollen”.)

Det gick så, att det ogenomtänkta, abstrakta begreppet om den borgerliga omvälvningen trängde undan frågan om den avart av denna, som bonderevolutionen utgör! Allt detta är blott ”oroligheter”, reell är endast den ”vanliga strömfåran”. Det vore svårt att finna ett krassare uttryck för den kälkborgerliga ståndpunkten och oförståelsen för, vad kampen i vår borgerliga revolution egentligen rör sig om.

Bönderna kan inte genomföra agraromvälvningen utan att avskaffa den gamla makten, den stående hären och byråkratin, ty allt detta är den feodala jordegendomens trognaste stöd, med vilka den är förbunden genom tusende trådar. Därför är föreställningen om en bondeomvälvning med demokrati blott i de lokala institutionerna, utan att de centrala institutionerna fullständigt krossas, vetenskapligt ohållbar. Reaktionär i praktiskt hänseende är denna föreställning därför, att den befrämjar den småborgerliga slöheten och den småborgerliga opportunismen, vilken föreställer sig saken mycket ”enkelt”: ”Jorden behöver vi, men politiken — det vete gud, vad den är för något! Man måste ta all jord, men om man måste ta all makt, om man kan göra det och hur det skall ske, därpå tänker inte bonden (eller tänkte inte därpå, förrän upplösningen av de båda dumorna tvingade honom därtill). I högsta grad reaktionär är därför den ståndpunkt, som representeras av ”bondekadeten”, herr Pesjechonov, som i sin bok *Agrarfrågan* skrev: ”Ett bestämt svar i agrarfrågan är nu ojämförligt nödvändigare än t. ex. i frågan om republiken” (sid. 114). Och denna den politiska enfaldens synpunkt (arvet efter herr V. V., en mästare i reaktion) har som bekant satt sin stämpel på det ”folksocialistiska” partiets hela program och taktik. I stället för att kämpa mot oförståelsen hos bonden, som inte begriper sammanhanget mellan den agrara radikalismen och den politiska radikalismen, anpassar sig folksocialisterna efter denna oförståelse. Det förefaller dem vara ”mera praktiskt”, men i verkligheten är det just denna hållning som dömer böndernas agrarprogram till absolut misslyckande. Den radikala politiska omvälvningen är svår, det är sant, men också den agrara är svår. Den senare är omöjlig utan sammanhang med den förra, och det är socialisternas skyldighet att inte dölja detta för bönderna, inte breda en slöja däröver (i form av mycket obestämda, halvkadetiska fraser om den ”demokratiska staten”, så som vårt agrarprogram gör), utan klart säga ut och lära bönderna, att de inte på allvar kan tänka på konfiskering av godsägarjorden, om de inte i politiken är konsekventa in i det sista.

Det är inte ”om”, som är viktigt i programmet. Viktigt är att påvisa, att det måste råda överensstämmelse mellan den agrara och den politiska omdaningen. I stället för ”om” kan man uttrycka samma tanke på ett annat sätt: ”partiet förklarar, att det bästa sättet för jordens besittning i det borgerliga samhället är upphävandet av den privata jordegendomen, jordens nationalisering, dess övergång i statens ägo, och att en sådan åtgärd varken kan förverkligas eller bringa verklig nytta utan fullständig demokrati inte blott i de lokala institutionerna, utan även inom hela statens organisation ända till republik, avskaffande av den stående armén, val av ämbetsmännen osv.”.

Därigenom att vi inte infört en dylik förklaring i vårt agrarprogram, har vi ingivit folket den oriktiga tanken, att det vore möjligt att konfiskera godsägarnas jord utan fullständig demokratisering av den centrala makten. Vi har sjunkit ned till den opportunistiska småbourgeoisins nivå, dvs. till ”folksocialisternas” nivå, ty i de båda dumorna har det gått så, att såväl deras (de 104:s) som vårt program satt de agrara omdaningarna i förbindelse endast med demokrati i de lokala institutionerna.

En dylik uppfattning är en småborgerlig dumhet, från vilken den 16 (3) juni 1907 och den tredje riksduman borde ha botat många och framförallt socialdemokraterna.

5. Bonderevolution utan att bönderna erövrat makten?

Den ryska socialdemokratins agrarprogram är ett proletärt program i den mot livegenskapens kvarlevor och mot allt det medeltida i vårt agrarsystem riktade bonderevolutionen. Teoretiskt erkänns denna sats, såsom vi sett, även av mensjevikerna (Plechanovs tal i Stockholm). Men mensjevikerna har inte alls tänkt igenom denna sats och har inte märkt det olösliga sammanhanget mellan densamma och de allmänna grundvalarna för den socialdemokratiska taktiken i den ryska borgerliga revolutionen. Och just i Plechanovs verk har detta förhållande tydligast framträtt.

Om hela den samhälleliga hushållningen bär en kapitalistisk karaktär, så är varje bonderevolution, som riktar sig mot det medeltida väsendet, en borgerlig revolution. Men inte varje borgerlig revolution är en bonderevolution. Om i ett land, där jordbruket vore helt och hållet kapitalistiskt organiserat, de kapitalistiska jordbrukarna med hjälp av lönarbetare genomförde en agrarrevolution, t. ex. upphävde den privata jordegendomen, så skulle väl detta vara en borgerlig revolution, men inte alls någon bonderevolution. Om i ett land, vars agrarförhållanden redan växt så samman med den kapitalistiska hushållningen överhuvudtaget, att upphävandet av dessa förhållanden vore omöjligt utan att kapitalismen förintades, en revolution ägde rum, som t. ex. förde den industriella bourgeoisin till makten i stället för självhärskardömets byråkrati, så vore det en borgerlig revolution, men rakt inte en bonderevolution. Med andra ord: det kan finnas ett borgerligt land utan bondeklass, och en borgerlig revolution är möjlig i ett dylikt land utan bondeklass. En borgerlig revolution är möjlig i ett land med en betydande bondebefolkning, en revolution, som likväl inte är någon bonderevolution, dvs. som inte revolutionerar de agrarförhållanden, som speciellt rör bönderna och inte framhäver bondeklassen bland de i någon mån aktiva samhällskrafter, som skapar revolutionen. Följaktligen innehåller det allmänna marxistiska begreppet: ”den borgerliga revolutionen” vissa moment, som ovillkorligen kan tillämpas på varje bonderevolution i ett land med kapitalistisk utveckling, men detta allmänna begrepp säger ingenting om, huruvida den borgerliga revolutionen i detta land, för att vinna fullständig seger, måste (i betydelsen av objektiv nödvändighet) bli en bonderevolution eller om den inte måste det.

Huvudorsaken till att Plechanov och de honom följande mensjevikerna valt en oriktig taktik i den första perioden av den ryska revolutionen (dvs. 1905-1907) består däri, att de absolut inte förstått detta sammanhang mellan den borgerliga revolutionen överhuvudtaget och den borgerliga bonderevolutionen. Det i den mensjevikiska pressen så vanliga förskräckliga larmet[18] över att bolsjevikerna inte skulle förstå den pågående revolutionens borgerliga karaktär, är ingenting annat än ett maskerande av denna oförståelse. I verkligheten har inte en enda socialdemokrat, vare sig den ena eller andra fraktionen, vare sig före eller under revolutionen avvikit från den marxistiska uppfattningen om revolutionens borgerliga karaktär — blott de, som ”förenklar” och förflackar de fraktionella meningsskiljaktigheterna kunde påstå det motsatta. Men en del av marxisterna, nämligen högerflygeln, har hela tiden inskränkt sig till allmänna, abstrakta och schablonmässiga begrepp om den borgerliga revolutionen, utan att kunna förstå den nuvarande borgerliga revolutionens säregenhet just som en bonderevolution. Det är helt naturligt och oundvikligt, att denna flygel av socialdemokratin inte kunde förstå källan till vår bourgeoisis kontrarevolutionära natur i den ryska revolutionen, att den inte kunde klart fastställa, vilka klasser som i denna revolution kunde vinna en fullständig seger, att den inte kunde befria sig från åsikten, att i den borgerliga revolutionen proletariatet måste understödja bourgeoisin, i den borgerliga revolutionen måste bourgeoisin vara huvudpersonen, revolutionens slagkraft försvagas, om bourgeoisin vänder sig ifrån revolutionen osv.

[18] I Plechanovs ”Nya brev om taktik och taktlöshet” gör detta larm ett verkligen komiskt intryck.

I motsats härtill påvisade bolsjevikerna klart ända från revolutionens början, våren och sommaren 1905, då det ännu inte kunde vara tal om den nu bland okunnigt och ointelligent folk så utbredda förväxlingen av bolsjevismen med bojkottismen, ”kamp till varje pris” osv., källan till våra meningsskiljaktigheter, de utarbetade begreppet bonderevolutionen som en av formerna för den borgerliga revolutionen och definierade dess seger: ”proletariatets och böndernas revolutionärt demokratiska diktatur”. Den största ideologiska erövring, som bolsjevismen hittills gjort inom den internationella socialdemokratin, var Kautskys uppträdande med artikeln om den ryska revolutionens drivkrafter (rysk översättning under redaktion och med förord av N. Lenin, Moskva 1907, förl. Novaja Epoka). I början av klyvningen mellan bolsjeviker och mensjeviker 1903 ställde sig Kautsky som bekant på de senares sida. År 1907, efter det han uppmärksamt följt den ryska revolutionen, som han ofta skrev om, insåg han med ens Plechanovs fel, då denne sände honom sitt berömda frågeformulär. I detta frågeformulär ställde Plechanov endast frågan om den ryska revolutionens borgerliga karaktär, utan att avskilja begreppet om den borgerliga bonderevolutionen och utan att gå utöver de allmänna begreppen: ”borgerlig demokrat”, ”borgerliga oppositionspartier”. Kautsky korrigerade dessa Plechanovs fel och svarade honom, att bourgeoisin inte utgör den ryska revolutionens drivande kraft, att de i denna mening borgerliga revolutionernas tid var förbi, att ”en varaktig intressegemenskap i en hel revolutionär kampperiod endast består mellan proletariatet och bondeklassen” (ovannämnda broschyr, sid 30-31), att ”denna (intressegemenskap) måste ligga till grund för hela den ryska socialdemokratins revolutionära taktik” (samma broschyr, sid. 31). Här kommer den bolsjevikiska taktikens grundvalar i motsats till den mensjevikiska klart till uttryck. I sina ”Nya brev osv.” är Plechanov mycket uppretad häröver. Men hans förargelse framhäver blott så mycket tydligare vanmakten i hans argumentering. Den kris, som vi nu befinner oss i, ”är dock borgerlig” upprepar Plechanov envist, i det han hånfullt kallar bolsjevikerna ”analfabeter” (sid. 127). Detta hån är ett uttryck för vanmäktig ilska. Plechanov har inte förstått frågan om skillnaden mellan den borgerliga bonderevolutionen och den borgerliga revolution, som icke är en bonderevolution. Då Plechanov säger, att Kautsky ”överdriver utvecklingstempot hos vår bonde” (sid. 131), att meningsskiljaktigheter oss emellan (mellan Plechanov och Kautsky) är möjliga endast beträffande nyanserna” (sid. 131) osv., så är detta blott jämmerliga och fega undanflykter från Plechanovs sida, ty varje människa med en smula tankeförmåga ser just det motsatta. Saken rör sig inte om ”nyanser”, inte om utvecklingstempot och inte om ”övertagandet” av makten, som Plechanov skriker om, utan om den grundläggande uppfattningen beträffande de klasser, som kan vara den raska revolutionens drivkraft. Plechanov och mensjevikerna förirrar sig oundvikligen — medvetet eller omedvetet — till ett opportunistiskt understödjande av bourgeoisin, ty de förstår inte bourgeoisins kontrarevolutionära natur i den borgerliga bonderevolutionen. Bolsjevikerna definierade från början proletariatets och böndernas demokratiska diktatur som de allmänna och grundläggande klassvillkoren för denna revolutions seger. I själva verket kom Kautsky i sina ”Drivkrafter” till samma uppfattning och upprepade den i andra upplagan av sin bok, ”Den sociala revolutionen”[19], där han säger: ”Den (den ryska socialdemokratins seger i en nära framtid) kunde blott vara resultatet av en koalition mellan proletariatet och bondeklassen” (Kautsky, *Die soziale Revolution*, 2:a uppl., Berlin 1907, sid. 62. Utrymmet tillåter oss inte att uppehålla oss vid ett annat tillägg av Kautsky till den andra upplagan, hans omdöme om lärdomarna av decemberupproret 1905, vilket i grunden skiljer sig från mensjevismen).

Vi ser alltså, att Plechanov fullständigt svikit i frågan om grundvalarna för hela den socialdemokratiska taktiken överhuvudtaget i en sådan borgerlig revolution, som kan segra blott som bonderevolution. De ord jag uttalade i Stockholm (april 1906), att Plechanov hade lett mensjevismen till det absurda, då han förkastade maktens erövring av bondeklassen i en

[19] Finns i svensk översättning: Den sociala revolutionen. – *Red*

bonderevolution, har fått sin fullständiga bekräftelse i den efterföljande litteraturen. Och detta grundfel i den taktiska linjen måste komma till uttryck i det mensjevikiska agrarprogrammet. Som jag i det föregående mer än en gång påpekat, uttrycker municipaliseringen varken på det ekonomiska eller det politiska området till fullo villkoren för bonderevolutionens verkliga seger, proletariatets och bondeklassens verkliga erövrande av makten. På det ekonomiska området kan en sådan seger inte förenas med befästandet av den gamla skiftesjordegendomen, på det politiska området kan den inte förenas med demokrati blott i de enskilda områdena utan att en fullständig demokratisering av den centrala makten genomförts.

6. Är jordens nationalisering ett tillräckligt smidigt medel?

Kamrat John sade i Stockholm (sid. 111 i protokollen), att ”förslaget om jordens municipalisering är bättre, emedan det smidigare tar hänsyn till de ekonomiska förhållandenas olikheter och kan genomföras under själva revolutionsprocessen”. Jag har redan påvisat den viktigaste svagheten hos municipaliseringen i detta hänseende: skiftesjorden befästes och görs till egendom. Nationaliseringen är i detta hänseende ojämförligt smidigare, ty den tillåter en långt friare organisering av nya jordbruk på den ”från inhägnader befriade” jorden. Här måste vi i korthet beröra några av Johns mindre viktiga argument.

> ”Jordens uppdelning — säger John — skulle på en del platser återupprätta de gamla jordförhållandena. Inom några områden skulle på varje gårds andel komma 200 desjatiner, och på så vis skulle vi t. ex. i Ural skapa en ny godsägarklass.”

Mönstret för ett bevis, som utgör en anklagelse mot det egna systemet! Och dylika argument avgjorde saken på den mensjevikiska kongressen! Just municipaliseringen, och blott den, lider av det fel, som här påvisas, ty endast den binder jorden vid de enskilda områdena. Det är inte uppdelningen, som bär skulden, såsom John tror, i det han begår ett löjligt logiskt fel, utan municipalisternas provinsialism. Den municipaliserade jorden i Ural-området skulle likväl, enligt mensjevikernas program, förbli i Ural-böndernas ”besittning”. Detta vore att skapa en ny reaktionär kosackklass — reaktionär därför, att de små privilegierade jordbrukarna, som tillförsäkrats tio gånger mera jord än den övriga massan av jordbrukare, ofelbart skulle motsätta sig en bonderevolution och försvara privilegiet av privatäganderätten till jorden. Det återstår blott att antaga, att den ”demokratiska staten” på grundval av samma program skulle kunna förklara de tiotals miljoner desjatiner omfattande skogarna i Ural-området för ”skogar, som är av betydelse för hela staten” eller för ”kolonisationsfond” (kadeten Kaufmann anser ju en dylik bestämmelse för tillåtlig för Ural-skogarna inom ramen av 25 procents skogstilldelning, vilket inom guvernementen Vjatka, Ufa och Perm skulle ge 21 milj. desjatiner!) och på grund härav sätta sig i ”besittning” av dem. Det är inte smidighet, som är utmärkande för municipaliseringen, utan förvirring. Ingenting annat.

Låt oss vidare kasta en blick på municipaliseringens genomförande under själva revolutionsprocessen. Här finner vi, att mina ”revolutionära bondekommittéer” blir angripna såsom en ståndsinstitution. Vi är för ståndens avskaffande — uttalade sig mensjevikerna i Stockholm på liberalt vis. En billig liberalism! Våra mensjeviker har blott inte tänkt på, att man för att kunna införa en ståndslös självförvaltning först måste tillkämpa sig segern och beröva det privilegierade ståndet, mot vilket man kämpar, makten. Just i ”själva revolutionsprocessen”, såsom John säger, dvs. just under själva kampen för att fördriva godsägarna, under ”böndernas revolutionära aktioner”, om vilka också mensjevikernas taktiska resolution talar, är endast bondekommittéer möjliga. Vårt politiska program garanterar införandet av en ståndslös självförvaltning, den kommer oundvikligen att upprättas och måste upprättas som en organisation av förvaltningen efter segern, då redan hela befolkningen är tvungen att erkänna den nya ordningen. Men om inte orden i vårt program om ”understödjandet av bondeklassens revolutionära aktioner ända till konfiskering av godsägarjorden” endast är en fras, så måste vi tänka på att

organisera massorna för dessa ”aktioner”! I det mensjevikiska programmet tänker man inte alls härpå. Det är så formulerat, att det i sin helhet bekvämt kan förvandlas till ett parlamentariskt lagförslag vid sidan av de lagförslag, som uppställs av de borgerliga partierna, vilka hatar alla slags ”aktioner” (som kadeterna) eller på ett opportunistiskt sätt undviker uppgiften att systematiskt understödja dessa aktioner och organisera dem (såsom folksocialisterna). Men en sådan konstruktion av programmet är ovärdig ett arbetarparti, som talar om böndernas agrarrevolution — ett parti, som inte ställer som sitt mål att lugna storbourgeoisin och byråkratin (såsom kadeterna), eller att lugna småbourgeoisin (såsom folksocialisterna) utan uteslutande att utveckla de breda massornas medvetande och självverksamhet under loppet av deras kamp mot det feodala Ryssland.

Påminn er, om ock blott i breda drag, den mängd av ”revolutionära bondeaktioner”, vilka ägde rum i Ryssland våren 1905, hösten 1905 och våren 1906. Förbinder vi oss att understödja dylika aktioner eller inte? Om inte, så skulle vårt program tala osanning. Om vi lovar göra det, så är det klart, att programmet inte ger några anvisningar om organiserandet av dessa aktioner. Organiserandet av dylika aktioner är möjligt endast direkt på kampplatsen, organisationen kan skapas endast direkt av den kämpande massan själv, dvs. den måste ovillkorligen få formen av bondekommittéer. Det vore helt enkelt löjligt att vid sådana aktioner vänta på stora provinsiella självförvaltningar. En utvidgning av de segrande lokala kommittéerna, deras maktbefogenhet och inflytande till närliggande byar, härad, guvernement, städer, distrikt och till hela staten är naturligtvis önskvärd och nödvändig. Man kan inte ha något emot, att nödvändigheten av en sådan utvidgning påpekas i programmet, men då får man inte inskränka sig till områdena, utan måste gå ända till den centrala makten. Detta för det första. För det andra bör man då inte tala om självförvaltningar, ty en dylik terminologi tyder på, att de förvaltande organisationerna är beroende av det statliga systemets organisationer. ”Självförvaltningen” fungerar enligt regler, vilka fastställts av den centrala makten, och inom gränser, som även bestämts av denna. De organisationer av det kämpande folket, som vi talar om, måste vara helt oberoende av den gamla maktens alla institutioner, måste kämpa för en statsordning, måste vara verktyg för folkets fulla makt (eller folkets envälde) och ett medel för tryggandet av en sådan.

Med ett ord, ur ”själva revolutionsprocessens” synpunkt är det mensjevikiska programmet i alla avseenden otillfredsställande, det återspeglar de mensjevikiska idéernas virrvarr i frågan om den provisoriska makten osv.

7. Jordens municipalisering och municipalsocialismen

Att dessa två begrepp närmats till varandra, beror på mensjevikerna själva, vilka i Stockholm genomdrev agrarprogrammet. Vi behöver bara nämna två av de mest kända mensjevikerna, Kostrov och Larin.

> ”En del kamrater — sade Kostrov i Stockholm — tycks för första gången höra talas om municipalegendom. Jag vill påminna dem om, att det i Västeuropa existerar en hel riktning (just det!), municipalsocialismen (i England), som består i en utvidgning av städernas och lantkommunernas egendom och vilken understödjs även av våra kamrater. Många municipalsamhällen innehar fast egendom och detta står inte i motsats till vårt program. Nu har vi möjlighet att gratis (!!) skaffa (!) municipalsamhällena fast rikedom, och denna möjlighet måste vi utnyttja. Naturligtvis måste den konfiskerade jorden bli municipaliserad” (sid. 88).

Den naiva synpunkten på ”möjligheten att gratis skaffa rikedom” kommer här förträffligt till uttryck. Talaren har blott inte tänkt på, varför denna ”riktning” av municipalsocialismen just som särskild riktning och företrädesvis i England, vilket land han anför som exempel, är en ytterst opportunistisk riktning. Varför betonade Engels i breven till Sorge, där han karakteri-

serade denna de engelska fabianernas ytterst intellektuella opportunism, den småborgerliga betydelsen av deras ”municipaliserings”strävanden?

I överensstämmelse med Kostrov säger Larin i sina kommentarer till det mensjevikiska programmet:

> ”Det kan hända att på en del orter den lokala självförvaltningen själv kan driva dessa stora jordbruk för egen räkning, så som t. ex. stadsdumorna driver spårvägar eller slakterier, och då kommer hela (!!) vinsten från dessa företag att stå till hela (!) befolkningens förfogande”[20],

— men inte till den lokala bourgeoisins, min kära Larin?

De småborgerliga illusionerna hos den västeuropeiska municipalsocialismens småborgerliga hjältar ger sig omedelbart till känna. De har glömt bourgeoisins herravälde, glömt att endast i städer, där den proletära befolkningen utgör ett högt procenttal, lyckas det att avtvinga den municipala förvaltningen några smulor för de arbetande! Detta dock endast i förbigående. Det största bedrägeriet hos den ”municipalsocialistiska” idén om jordens municipalisering består i följande.

De borgerliga intellektuella i Västeuropa upphöjer i likhet med de engelska fabianerna municipalsocialismen till en särskild ”riktning” just därför, att de drömmer om den sociala freden, om klassernas försoning och söker att avleda den offentliga uppmärksamheten från den ekonomiska ordningens och hela statssystemets grundfrågor till små frågor rörande den lokala självförvaltningen. På de förstnämnda frågornas område är klassmotsättningarna skarpast, just det området berör, såsom vi redan påpekat, själva grundvalarna för bourgeoisins herravälde som klass. Just här är därför den småborgerliga, reaktionära utopin om socialismens delvisa förverkligande särskilt hopplös. Uppmärksamheten leds över till ett område av små, lokala frågor — inte till frågan om bourgeoisins herravälde som klass eller om huvudmedlen för detta herravälde, utan till frågan om utbetalningen av de usla slantar, som den rika bourgeoisin ger ut för ”befolkningens behov”. Det är klart, att om man framhäver sådana frågor som fördelningen av de obetydliga (i jämförelse med den samlade mängden av mervärdet och med hela summan av bourgeoisins statsutgifter) summor, vilka bourgeoisin själv beviljar till hälsovårdsväsendet (Engels påpekande i *Bostadsfrågan*, att epidemierna i städerna skrämmer upp bourgeoisin själv), till folkupplysningen (bourgeoisin behöver ju utbildade arbetare, vilka förmår anpassa sig till teknikens höga nivå!) osv., så kan man på området för dylika småfrågor orera om den ”sociala freden”, om klasskampens skadlighet osv. Vilken klasskamp förekommer väl där, varest bourgeoisin själv beviljar medel för ”befolkningens behov”, för hälsovård och folkbildning? Vartill behöver man en social revolution, om man genom de lokala självförvaltningarna småningom och gradvis kan utvidga den ”kollektiva egendomen”, ”socialisera” produktionen: spårvägar, slakterier, till vilka den ärade J. Larin så lämpligt hänvisar?

Den småborgerliga opportunismen hos denna ”riktning” består i att man glömmer de trånga gränserna för den s. k. municipalsocialismen (i verkligheten — municipalkapitalism, som de engelska socialdemokraterna med rätta säger gentemot fabianerna). Man glömmer, att så länge bourgeoisin härskar som klass, kan den inte tillåta, att man ens från ”municipal”-ståndpunkt antastar de verkliga grundvalarna för dess herravälde, att om bourgeoisin tillåter och fördrar ”municipalsocialismen”, gör den det just därför, att denna lämnar grundvalarna för bourgeoisins herravälde orörda, inte angriper de verkliga källorna till dess rikedom utan inskränker sig till det lokala, begränsade området för de utgifter, som bourgeoisin själv avstår till förmån för ”befolkningen”.

Man behöver bara ha den ytligaste kännedom om ”municipalsocialismen” i Västeuropa för att veta, att varje försök från socialistiska municipalsamhällens sida att gå en smula utanför den

[20] *Bondefrågan och socialdemokratin*, sid. 66.

vanliga ramen, d. v. s. den till småsaker begränsade hushållningen, som icke ger arbetaren någon väsentlig lättnad, varje försök att aldrig så litet antasta kapitalet alltid och ovillkorligen framkallar ett bestämt veto[21] från den borgerliga statens centrala makt.

Och just detta de västeuropeiska fabianernas, possibilisternas och bernsteinarnas huvudfel, denna småborgerliga opportunism, tillägnar sig våra municipalister.

”Municipalsocialismen” är socialism i de lokala förvaltningsfrågorna. Det som går utanför gränserna för de lokala intressena, utanför gränserna för statsförvaltningens funktioner, d. v. s. allt som angår den härskande klassens viktigaste inkomstkällor och de viktigaste medlen för tryggandet av dess herravälde, allt som inte berör statsförvaltningen utan statsordningen, allt detta faller utanför ”municipalsocialismens” område. Men våra stughuvuden undviker listigt skärpan i den allmänt nationella jordfrågan, som på det omedelbaraste sätt berör de härskande klassernas viktigaste intressen, genom att hänföra den till ”lokala förvaltningsfrågor”! I Västeuropa municipaliserar man spårvägarna och slakterierna — varför skulle vi inte municipalisera den bästa hälften av all jord? — resonerar de ryska intellektuella. Detta är bra både ifall en restaurering inträffar och likaså ifall den centrala makten blir blott ofullständigt demokratiserad!

Så får vi en agrarsocialism i den borgerliga revolutionen, en den mest småborgerliga socialism, som går ut på att mildra klasskampen i de brännande frågorna genom att hänföra dessa frågor till de små frågornas kategori, som endast berör den lokala förvaltningen. I verkligheten kan frågan om jordbruket på den bästa hälften av jorden varken utgöra en lokal fråga eller en förvaltningsfråga. Den är en fråga av allmänt statlig betydelse, en fråga som inte rör blott den feodala, utan även den borgerliga statens struktur. Och att locka folket med tanken, att en utveckling av ”municipalsocialismen” inom jordbruket vore möjlig före den socialistiska omvälvningens förverkligande, det är demagogi av värsta slag. Marxismen tillåter, att nationaliseringen upptags i den borgerliga revolutionens program, därför att den absoluta jordräntan hindrar kapitalismens utveckling, att den privata jordegendomen utgör ett hinder för kapitalismen. Men för att i den borgerliga revolutionens program kunna upptaga municipaliseringen av de stora egendomarna måste man förvandla marxismen till fabiansk intellektuell opportunism.

Just i denna punkt träder skillnaden mellan de småborgerliga och de proletära metoderna i den borgerliga revolutionen klart i dagen. Småbourgeoisin, också den mest radikala — vårt socialistrevolutionära parti inberäknat — förväntar efter den borgerliga revolutionen inte klasskamp utan lugn och allmän välgång. Därför bygger den sig på förhand ”ett litet bo”, inför planer på småborgerlig reformering i den borgerliga revolutionen, resonerar om olika slags ”normer”, om ”reglering” av jordegendom, befästande av arbetsprincipen och det arbetande småhushållet o. s. v. Den småborgerliga metoden är en metod för skapande av sådana förhållanden, där största möjliga sociala fred råder. Den proletära metoden går helt och hållet ut på att frigöra vägen från allt det medeltida, att röja väg för klasskampen. Därför överlämnar proletärerna behandlingen av alla slags jordegendoms-”normer” till småbrukarna, proletären är endast intresserad av att de feodala latifundierna avskaffas, att den privata jordegendomen — såsom det sista hindret för klasskampen inom jordbruket — förintas. I den borgerliga revolutionen intresserar oss varken den småborgerliga reformeringen eller de tillfredsställda småbrukarnas framtida ”bo” — vårt intresse gäller betingelserna för den proletära kampen mot all småborgerlig politik, som syftar till att skapa lugn på det borgerliga samhällets grund.

Just denna antiproletära anda införs genom municipaliseringen i den borgerliga agrarrevolutionens program, ty den utvidgar och skärper inte klasskampen -tvärtemot mensjevikernas

[21] Förbud. — *Red*.

absolut falska uppfattning utan tvärtom avtrubbar den. Detta gör den också därigenom, att den tillåter en lokal demokrati, ehuru centralmakten icke blivit fullständigt demokratiserad. Också idén om ”municipalsocialismen” har samma verkan, ty denna är möjlig i det borgerliga samhället endast vid sidan av kampens huvudväg och endast i små, lokala och oviktiga frågor, där till och med bourgeoisin kan ge efter och visa sig försonlig utan att därigenom förlora möjligheten att bibehålla sitt herravälde som klass.

Arbetarklassen måste ge det borgerliga samhället det renaste, mest konsekventa och bestämda program för den borgerliga omvälvningen, omfattande även den borgerliga nationaliseringen av jorden. Proletariatet vänder sig med förakt ifrån den småborgerliga reformeringen i den borgerliga revolutionen: vårt intresse gäller frihet för kampen och inte frihet för den småborgerliga lyckan.

De intellektuellas opportunism inom arbetarpartiet följer helt naturligt en annan linje. I stället för att ge ett storstilat revolutionärt program för den borgerliga omvälvningen riktar den uppmärksamheten på den småborgerliga utopin: att säkra lokal demokrati vid sidan av ett icke-demokratiskt centrum, att åt småreformeringen trygga ett lugnt hörn av municipalhushållning utanför de stora ”stråkvägarna”, undvika en tillspetsning av den ytterst skärpta jordkonflikten enligt antisemiternas recept d. v. s. genom att föra en stor fråga, som berör hela folket, till de små lokala frågornas område.

8. Några exempel på den förvirring municipaliseringen framkallat

Vilken oklarhet ”municipaliseringsprogrammet” framkallat i socialdemokraternas hjärnor, till vilken hjälplöshet det dömt propagandister och agitatorer, framgår av följande fall:

J. Larin är otvivelaktigt en av de i litteraturen mest framstående och kända mensjevikerna. I Stockholm tog han — såsom det framgår av protokollet — den livligaste del i programmets genomdrivande. Hans broschyr, ”Bondefrågan och socialdemokratin”, som ingår i *Novy Mirs* broschyrserie, utgör i det närmaste en officiell kommentar till det mensjevikiska programmet. Vad skriver han då i sina kommentarer? Slutsidorna i hans broschyr innehåller en sammanfattning av frågan om jordförhållandenas omgestaltning. Författaren räknar med tre eventuella resultat av denna omgestaltning: 1. tilläggsandelar, vilka mot ersättning överlämnas till bönderna som privategendom — ”det för arbetarklassen, bondeklassens undre skikt och hela folkhushållningens utveckling ofördelaktigaste resultatet” (sid. 103). Det andra resultatet är det bästa, och 3. — om än osannolikt — ”proklamation på papperet av en obligatorisk utjämnande bearbetning”. Man skulle tro, att det andra resultatet, i överensstämmelse med uppfattningen hos en anhängare av municipaliseringsprogrammet, borde bestå just i municipalisering. Men nej. Låt oss höra:

> ”Det kan hända, att all den konfiskerade eller till och med all jord över huvud taget kommer att förklaras som allmän statsegendom och ställas till de lokala självförvaltningarnas förfogande i och för gratis (??) fördelning till brukning åt alla dem, som verkligen driver jordbruk, naturligtvis utan att en obligatorisk, för hela Ryssland gällande utjämnande brukning införs och utan förbud mot lönarbete. En sådan lösning av frågan tryggar bäst, som vi sett, såväl proletariatets närmaste intressen som den socialistiska rörelsens allmänna intresse och arbetsproduktivitetens höjande — den viktigaste livsfrågan för Ryssland. Därför måste socialdemokraterna försvara och genomföra en agrarreform av just denna karaktär. Den kommer att äga rum, då den revolutionära utvecklingen uppnått sin höjdpunkt och samhällsutvecklingens medvetna element blivit starka.”

Om J. Larin eller andra mensjeviker tror, att här ett municipaliseringsförslag blivit framlagt, så är detta ett tragikomiskt misstag. Överlämnandet av all jord i statens ägo är nationalisering av jorden, och förfogandet över denna kan inte tänkas försiggå på annat sätt än genom de lokala självförvaltningar, som verkar inom gränserna för statens allmänna lag. Ett sådant program inte för ”reformer” naturligtvis, utan för revolution skriver jag helt och hållet under,

med undantag av punkten om ”gratis” tilldelning till och med åt sådana lantbrukare, som sysselsätter lönarbetare. Att lova en sådan sak i det borgerliga samhällets namn — det passar bättre för en antisemit än för en socialdemokrat. En marxist kan inte antaga möjligheten av en dylik utgång inom den kapitalistiska utvecklingens ram — det föreligger heller ingen grund för, att det skulle anses som önskvärt, att jordräntan överlämnades till de som företagare uppträdande farmarna. Men med undantag av denna punkt, som antagligen bäst kan förklaras som ett misstag av författaren, står det fast, att i den populära mensjevikiska broschyren jordens nationalisering propageras som den bästa utvägen i samband med revolutionens högsta utveckling.

I frågan om, vad som skall göras med den privata jorden, skriver samma Larin:

> ”Beträffande den privata jorden, som tillhör stora produktiva kapitalistiska jordbruk, så tänker sig socialdemokraterna inte alls, att den skall konfiskeras för att sedan uppdelas mellan småbrukarna. Medan småböndernas jordbruk på egen eller arrenderad jord i genomsnitt har en produktivitet, som inte uppnår 30 pud per desjatin, så överstiger det kapitalistiska jordbrukets genomsnittliga produktivitet i Ryssland 50 pud” (sid. 64).

När Larin säger detta, kastar han i verkligheten idén om böndernas agrarrevolution överbord, ty hans genomsnittssiffror för avkastningen hänför sig till all godsägarjord. Om man inte anser en vidare och snabbare höjning av arbetsproduktiviteten möjlig inom det från livegenskapen befriade småbruket, så är det meningslöst att ”understödja bondeklassens revolutionära aktioner ända till godsägarjordens konfiskering”. Dessutom glömmer Larin, att i frågan om ”i vilket syfte socialdemokraterna tänker på att konfiskera de kapitalistiska jordbruken” föreligger ett beslut av Stockholms-kongressen.

Det var nämligen kamrat Strumilin, som på Stockholms-kongressen föreslog att man efter orden: ekonomisk utveckling (i resolution) skulle införa:

> ”Därför vidhåller vi, att de konfiskerade storkapitalistiska jordbruken också framgent exploateras kapitalistiskt i hela folkets intresse och under sådana förhållanden, som på bästa sätt tillfredsställer jordbruksproletariatets behov” (sid. 157). Detta tilläggsförslag blev avslaget med alla röster mot en (samma sida).

Propagandan bland massorna fortsätts dock utan att man tar hänsyn till kongressens beslut! På grund av att privategendomen till skiftesjorden bibehålls, är municipaliseringen en så förvirrad sak, att kommentarerna till programmet ofrivilligt avviker från kongressens beslut.

K. Kautsky, som så ofta och så oberättigat blivit citerad till förmån för än det ena än det andra programmet (oberättigat därför, att han bestämt avböjt förslagen att göra ett koncist uttalande i denna fråga och inskränkt sig till att klarlägga några allmänna sanningar), Kautsky, vilken man för kuriositetens skull t. o. m. dragit in i försvaret för municipaliseringen, skrev — som det visar sig — i april 1906 till M. Sjanin följande:

> ”Tydligen uppfattade jag municipaliseringen såsom något helt annat än ni och kanske också Maslov. Jag förstod därmed följande: den stora jordegendomen konfiskeras, och byalaget (!) eller stora organisationer kommer även framgent att här bedriva storjordbruk, eller också lämnas jorden i arrende åt produktionskooperativer. Jag vet inte, om detta är möjligt i Ryssland, och jag vet inte heller, om bönderna går med på detta. Jag säger inte heller, att vi måste kräva detta, jag tror blott, att om andra kräver det, vi utan vidare kunde samtycka därtill. Det vore ett intressant experiment”.[22]

[22] M. Sjanin, *Municipalisering eller uppdelning och övergång i böndernas ägo*. Vilna, 1907, sid. 4.
Sjanin uttalar med rätta tvivel över, huruvida Kautsky kan räknas till municipaliseringens anhängare och protesterar mot den mensjevikiska reklamen (i Pravda 1905) med Kautsky. I det brev av Kautsky, som publicerats av Maslov, säger Kautsky öppet: ”Avgörandet av frågan om de former, vilka den jordegendom, som fråntagits de

Det torde vara tillräckligt med dessa citat för att visa, hur personer, som fullt sympatiserar eller har sympatiserat med Stockholms-programmet, med sina egna kommentarer upphäver det. Skulden härtill ligger i den hopplösa förvirringen i programmet, vilket teoretiskt är bundet vid förnekandet av Marx jordränteteori, praktiskt är anpassat till det omöjliga ”mellersta” fallet med lokal demokrati trots frånvaron av demokrati i den centrala makten samt ekonomiskt innebär, att den småborgerliga kvasisocialistiska reformismen införs i den borgerliga revolutionens program.

[OBS: Kapitel V, med rubriken *Klasser och partier i agrardebatterna i andra duman*, är här utelämnat. Det finns i engelsk översättning: Classes and Parties in the Debate on the Agrarian Question in the Second Duma]

stora jordägarna, skall antaga, kan vi överlämna åt bönderna. Jag skulle anse det som ett fel att vilja påtvinga dem någonting i detta hänseende” (Maslov och Kautsky, ”Till frågan om agrarprogrammet”, sid. 16, förl. Novy Mir, Moskva 1906). Denna absolut bestämda förklaring av Kautsky utesluter just municipaliseringen, vilken mensjevikerna vill påtvinga bönderna.

Avslutning

Agrarfrågan utgör grundvalen för den borgerliga revolutionen i Ryssland och betingar denna revolutions nationella säregenhet.

Kärnan i denna fråga utgörs av bondeklassens kamp för avskaffandet av godsägarnas jordegendom och feodalismens kvarlevor i Rysslands jordbrukssystem och följaktligen även i landets alla sociala och politiska institutioner.

10,5 miljoner bondgårdar i europeiska Ryssland besitter 75 miljoner desjatiner jord. 30 000 till största delen adliga, men delvis även ofrälse landlorder innehar mer än 500 desjatiner var och tillsammans 70 miljoner desjatiner. Detta är bildens allmänna bakgrund. Detta är huvudvillkoren för de feodala godsägarnas övervikt i Rysslands jordbrukssystem och följaktligen i den ryska staten överhuvudtaget och i hela det ryska livet. Feodalherrar är latifundieägarna i detta ords ekonomiska betydelse: grunden till deras jordegendom har skapats av livegenskapens historia, historien om den välborna adelns sekellånga jordrofferi. Grunden för deras nuvarande hushållning är dagsverkssystemet, dvs. en direkt kvarleva av det livegenskapliga dagsverket, en hushållning med hjälp av böndernas inventarier, medelst en oändlig mångfald former för småbrukarnas förslavande — vinterstädsling, årsarrende, halvarrende, dagsverksarrende, gäldslaveri, slaveri för de avskilda jordlotterna, för skog, äng, vattning osv., osv. i det oändliga. Under loppet av det senaste halvseklet har Rysslands kapitalistiska utveckling gjort sådana framsteg, att bibehållandet av feodalismen inom jordbruket blivit absolut omöjlig, att dess avlägsnande tagit formen av en våldsam kris, en allmän folkrevolution. Men feodalismens avlägsnande kan i ett borgerligt land ske på två sätt.

Feodalismens avlägsnande kan ske på så vis, att det feodala godsjordbruket långsamt övergår till ett borgerligt junkerjordbruk, att bondemassan förvandlas till statare och drängar, att massornas eländiga levnadsnivå med våld hålls nere, att det utkristalliseras ett litet antal storbönder, borgerliga storbönder, vilka oundvikligen skapas av kapitalismen ur böndernas mitt. De reaktionära godsägarna och deras minister Stolypin har beträtt just denna väg. De har förstått att vägen för Rysslands utveckling inte kan frigöras utan en våldsam rasering av de förrostade medeltida jordbruksreformerna. Och de har djärvt gått till verket med denna rasering i godsägarnas intresse. De har vräkt överbord den inom byråkratin och bland godsägarna ända till för kort tid sedan utbredda sympatin för det halvfeodala byalaget. De har kringgått alla ”konstitutionella” lagar för att med våld upplösa det. De har gett kulakerna carte blanche[1] att utplundra bondemassan, krossa den gamla jordegendomen och ruinera tusentals jordbruk. De utlämnade den medeltida landsbygden till ”skövling och plundring” åt dem som ägde rublerna. De kan inte handla på annat sätt för att behålla sitt herravälde som klass, ty de har insett nödvändigheten av att anpassa sig till den kapitalistiska utvecklingen och inte bekämpa den. Men för att bevara sitt herravälde har de ingen annan att sluta sig samman med än den ”simpla” byockraren mot bondemassan. De har ingen annan utväg än att ropa till dessa ockrare: Enrichissez-vous! Berika er! Vi ger er möjlighet att med en rubel förtjäna hundra, bara ni hjälper oss att rädda grundvalen för vår makt under de nya förhållandena! Denna utvecklingsväg kräver för sitt förverkligande ett oavbrutet, systematiskt och otyglat våld mot bondemassan och motproletariatet. Och godsägarnas kontrarevolution skyndar att längs hela linjen organisera detta våld.

Den andra utvecklingsvägen kallade vi kapitalismens amerikanska utvecklingsväg till skillnad från den första, den preussiska. Också den kräver ett våldsamt nedbrytande av den gamla jordegendomen — endast den ryska liberalismens svagsinta småborgare kan drömma om möjligheten av en smärtfri, fredlig utgång av den otroligt skärpta krisen i Ryssland.

[1] Fria händer. — *Red*.

Men detta nödvändiga och oundvikliga nedbrytande är möjligt i bondemassans intresse och inte i godsägarföljets intresse. Grundvalen för kapitalismens utveckling kan bildas av en fri massa av farmare utan varje godsägarhushållning, ty denna hushållning är i sin helhet ekonomiskt reaktionär, och elementen till en farmar-hushållning har skapats inom bondeklassen av landets förgångna ekonomiska historia. På denna väg försiggår den kapitalistiska utvecklingen oändligt vidare, friare och snabbare på grund av den inre marknadens kolossala tillväxt, höjandet av hela befolkningens levnadsnivå, energi, initiativkraft och kultur. Och Rysslands gigantiska kolonisationsfond — vars utnyttjande oerhört försvårats genom det feodala undertryckandet av bondemassorna i det egentliga Ryssland och av det feodalt byråkratiska förhållandet till jordpolitiken — denna fond betryggar den ekonomiska grundvalen för en kolossal utvidgning av jordbruket och produktionens utveckling, inte blott på djupet utan också på bredden.

En sådan utvecklingsväg kräver inte blott att godsägarnas jordegendom förintas. Ty de feodala godsägarnas herravälde har under århundradens lopp satt sin prägel på landets hela jordegendom, både på böndernas skiftesjord och på nybyggarnas jordegendom i de jämförelsevis fria gränstrakterna: hela självhärskardömets kolonisationspolitik är helt genomträngd av den förbenade byråkratins asiatiska ingripande, vilket hindrat nybyggarna att fritt inrätta sig, åstadkommit en ohjälplig förvirring i de nya jordförhållandena och besmittat Rysslands gränstrakter med den centralryska feodala byråkratins gift[2].

I Ryssland är det inte blott godsägarjorden, som är medeltida, utan även böndernas skiftesjordegendom. Den är oerhört förvirrad. Den splittrar bondejorden i tusentals små skiften, i medeltida ranggrupper och ståndskategorier. Den återspeglar den sekellånga historien om hänsynslöst ingripande i böndernas jordbruksförhållanden såväl från den centrala maktens som från den lokala maktens sida. Som i ett ghetto driver den bönderna in i små medeltida förbund av fiskala, beskattningsbara, förbund för skiftesjordens besittande, dvs. byalag. Och Rysslands ekonomiska utveckling lösrycker faktiskt bondemassan från dessa medeltida förhållanden å ena sidan därigenom, att den leder till att skiftena utarrenderas eller försummas, å andra sidan genom att skapa de framtida fria farmarnas (eller de blivande storbönderna i ett junker-Ryssland) jordbruk av stycken från den mest olikartade jordegendom, av egen skiftesjord, arrenderad skiftesjord, genom köp förvärvad jord, arrenderad godsägarjord, arrenderad kronojord osv.

För att en verkligt fri farmarhushållning i Ryssland skall kunna uppbyggas, måste all jord, såväl godsägarjord som skiftesjord, ”befrias från inhägnader”. Hela den medeltida jordegendomen måste slås sönder och all jord jämnas ut för fria jordbrukare på fri jord. Det är nödvändigt att i största möjliga mån underlätta ombytet av jord, omflyttningen, lotternas avrundande och bildandet av nya, fria sammanslutningar i stället för det förrostade och medeltida byalaget. All jord måste ”rensas” från allt medeltida skräp.

Uttrycket för denna ekonomiska nödvändighet är jordens nationalisering, upphävandet av den privata jordegendomen och överlämnandet av all jord i statens ägo, varigenom en fullständig brytning med de feodala förhållandena på landsbygden sker. Just denna ekonomiska nödvändighet har gjort bondemassorna i Ryssland till anhängare av jordens nationalisering. De små självägande jordbrukarna såsom massa uttalade sig för nationaliseringen både på Bondeförbundets kongresser 1905, i första duman 1906 och i andra duman 1907, dvs. under loppet av revolutionens hela första period. Detta gjorde de inte därför, att byalaget nedlagt hos dem vissa ”grodder”, vissa icke-borgerliga ”arbetsprinciper”. Tvärtom uttalade de sig så därför, att

[2] I sin bok, *Omflyttning och kolonisering* (Petersburg 1905) ger Kaufmann en överblick över kolonisationspolitikens historia. Som en äkta ”liberal” är författaren omåttligt vördnadsfull gentemot feodalherrarnas byråkrati.

livet av dem krävde befrielse från det medeltida byalaget och från den medeltida skiftesjordegendomen. De uttalade sig inte så därför, att de ville eller kunde organisera ett socialistiskt jordbruk, utan därför, att de ville och fortfarande vill, kunde och fortfarande kan uppbygga ett verkligt borgerligt, dvs. ett i högsta grad från alla feodala traditioner fritt småbruk.

Det är alltså varken en tillfällighet eller inflytandet av en eller annan doktrin (som kortsynta människor tror), som framkallat de i den ryska revolutionen kämpande klassernas egenartade förhållande till frågan om den privata jordegendomen. Denna egenart får sin fulla förklaring genom utvecklingsvillkoren för kapitalismen i Ryssland och kapitalismens krav under denna utvecklings nuvarande skede. Alla de reaktionära godsägarna och hela den kontrarevolutionära bourgeoisin (oktobristerna och kadeterna inberäknade) ställde sig på den privata jordegendomens sida. Hela bondeklassen och hela proletariatet tog ställning mot den privata jordegendomen. Den reformistiska vägen för bildandet av ett junker-borgerligt Ryssland förutsätter med nödvändighet, att den gamla jordegendomens grundvalar bevaras och att de på ett för befolkningens massa långsamt och kvalfullt sätt anpassas till kapitalismen. Den revolutionära vägen för ett verkligt störtande av den gamla ordningen kräver oundvikligen som ekonomisk grundval, att alla de gamla jordegendomsförhållandena förintas tillsammans med Rysslands alla gamla politiska institutioner. Erfarenheterna från den ryska revolutionens första period har slutgiltigt bevisat, att den kan bli segerrik blott som en böndernas agrarrevolution och att denna inte helt och hållet kan fylla sin historiska mission utan att jorden nationaliseras.

Socialdemokratin såsom det internationella proletariatets parti, vilket ställer sig världsomfattande socialistiska mål, kan naturligtvis inte sammansmälta med någon epok av någon borgerlig revolution, kan inte förbinda sitt öde med den ena eller andra utgången av den ena eller andra borgerliga revolutionen. Vid varje utgång måste vi förbli ett självständigt, rent proletärt parti, som konsekvent leder de arbetande massorna till deras stora socialistiska mål. Vi kan därför inte påtaga oss några som helst garantier för stabiliteten av någon av den borgerliga revolutionens erövringar, ty obeständigheten och den inre motsägelsen hos alla dess erövringar utgör immanenta karaktärsdrag hos den borgerliga revolutionen såsom sådan. Att ”tänka ut” några ”garantier mot restaureringen” kan endast vara ett resultat av bristande förståelse. Vår uppgift är en: att sammansluta proletariatet för den socialistiska revolutionen, understödja varje kamp mot den gamla ordningen i så bestämd form som möjligt och eftersträva bästa möjliga villkor för proletariatet i det borgerliga samhället, som befinner sig i utveckling, och därav följer oundvikligen, att *endast* jordens nationalisering kan vara vårt socialdemokratiska program i den borgerliga ryska revolutionen. Liksom varje annan *del* av vårt program måste vi sätta den i samband med bestämda former och ett bestämt stadium av de politiska omgestaltningarna, ty den politiska och den agrara omvälvningens slagkraft måste ovillkorligen vara likartad. Liksom varje annan del av vårt program måste vi strängt avgränsa också den från de småborgerliga illusionerna, från intellektuellt och byråkratiskt prat om ”normer” och från det reaktionära svamlet beträffande byalagets befästande eller den utjämnande brukningen av jorden. Proletariatets intressen kräver inte, att man tänker ut någon särskild paroll, en särskild ”plan” eller ett ”system” för den ena eller andra borgerliga omvälvningen, utan blott ett konsekvent uttryck för dess objektiva betingelser och en frigörelse av dessa objektiva ekonomiskt obetvingliga villkor från illusioner och utopier. Jordens nationalisering är inte blott den enda vägen för ett fullständigt likviderande av det medeltida inom jordbruket, utan även det under kapitalismen bästa tänkbara sättet att ordna jordförhållandena.

Trenne omständigheter har för en tid avlett de ryska socialdemokraterna från detta riktiga agrarprogram. För det första ”korrigerade” initiativtagaren till ”municipaliseringen” i Ryssland, P. Maslov, Marx' teori, förkastade teorin om den absoluta jordräntan, upplivade den

halvmultnade borgerliga läran beträffande lagen om den avtagande fruktbarheten, dess samband med jord-ränteteorin osv. Att förneka den absoluta jordräntan är detsamma som att frånkänna den privata jordegendomen varje ekonomisk betydelse under kapitalismen och ledde följaktligen med nödvändighet till förvrängning av den marxistiska uppfattningen om nationaliseringen. För det andra måste de ryska socialdemokraterna — så länge de inte med egna ögon såg *början* till bonderevolutionen — behandla dess möjligheter med största försiktighet, ty möjligheten för dess seger kräver i verkligheten en rad särskilt gynnsamma förutsättningar och en särskilt gynnsam slagkraft hos massornas revolutionära medvetande, energi och initiativ. De ryska marxisterna, som icke besatt någon *erfarenhet* och som ansåg det omöjligt att tänka ut några *borgerliga* rörelser, kunde helt naturligt icke uppställa ett riktigt agrarprogram *före revolutionen*. Därvid gjorde de emellertid det felet, att de även *efter* revolutionens början i stället för att tillämpa Marx' teori på de egenartade förhållandena i Ryssland (vår teori är ingen dogm — lärde alltid Marx och Engels — utan *ledning för en verksamhet*), okritiskt upprepade slutsatserna av tillämpningen av Marx' teori på andra förhållanden och en annan epok. De tyska socialdemokraterna förkastade t. ex. helt naturligt alla Marx' gamla program med krav på jordens nationalisering, ty Tyskland hade slutgiltigt utvecklat sig till ett junker-borgerligt land, alla rörelser på den borgerliga ordningens grundval hade där på sin tid oåterkalleligen överlevat sig själva, ingen folkrörelse till förmån för nationaliseringen förekommer där och kan inte heller förekomma. De junkerborgerliga elementens övervikt har *i verkligheten förvandlat* nationaliseringsplanerna till en leksak eller rent av till ett verktyg för junkrarnas utplundring av massorna. Tyskarna har rätt, då de vägrar att ens tala om nationaliseringen, men att överföra denna slutsats på Ryssland (såsom i själva verket de av våra mensjeviker gör, vilka inte märker sambandet mellan municipaliseringen och den maslovska korrigeringen av Marx' teori), det betyder att inte vara i stånd att tänka över konkreta socialdemokratiska partiers uppgifter under de särskilda perioderna av deras historiska utveckling.

För det tredje framträder tydligt i municipaliseringsprogrammet hela mensjevismens felaktiga taktiska linje i den ryska borgerliga revolutionen: oförståelse för det faktum, att blott ”förbundet mellan proletariatet och bönderna”[3] kan säkra dess seger. Oförståelsen för proletariatets ledande roll i den borgerliga revolutionen, strävan att skjuta proletariatet åt sidan, att få det att anpassa sig till en halvvägs genomförd revolution och att förvandla det från ledare till medhjälpare (i verkligheten till hantlangare och tjänare) åt den liberala bourgeoisin. ”Ingen hänförelse, blott anpassa sig — sakta framåt, du arbetande folk” — dessa Narcissus Tuporylovs ord mot ”ekonomisterna” (de första opportunisterna inom RSDAP) uttrycker till fullo *andan* i vårt nuvarande agrarprogram.

Kampen mot den småborgerliga socialismens ”hänförelse” får inte leda till sänkning utan till höjning av revolutionens slagkraft och dess av proletariatet bestämda uppgifter. Vi får inte befrämja ”separatismen”, hur stark den än må vara bland småbourgeoisins efterblivna skikt eller bland de privilegierade bönderna (kosackerna) — och ingen isolering för de enskilda folk-slagen — nej, vi måste för bönderna klargöra enhetens betydelse för segern, uppställa en paroll, som vidgar rörelsen och inte gör den trängre, som lägger ansvaret för den borgerliga revolutionens *ofullständighet* på bourgeoisins efterblivenhet och inte på proletariatets oriktiga uppfattning. Vi får inte ”anpassa” vårt program efter den ”lokala” demokratin, inte tänka ut en absurd ”municipalsocialism” på landsbygden, som är omöjlig, så länge centralmakten inte är demokratiserad. Vi får inte anpassa en småborgerligt socialistisk reformism till den borgerliga revolutionen, utan koncentrera massornas uppmärksamhet på de verkliga förutsättningarna för dess seger som en borgerlig revolution, på nödvändigheten av en demokrati — som inte är

[3] Så uttryckte sig Kautsky i andra upplagan av sin broschyr *Die soziale Revolution*. [sv. övers. Den sociala revolutionen].

blott lokal, utan ovillkorligen också ”central”, dvs. den centrala statsmaktens demokrati i detta syfte — och inte blott demokrati i allmänhet, utan ovillkorligen de fullständigaste och högsta formerna för demokrati. Ty därförutan blir böndernas agrarrevolution i Ryssland en *utopi* i ordets vetenskapliga betydelse.

Och må ingen tro, att just det innevarande historiska momentet, då de svarta hundradenas vildoxar i tredje duman tjuter och vrålar, då kontrarevolutionens raseri stigit till *nec plus ultra*, då reaktionen utövar sin brutala politiska hämnd mot revolutionärerna i allmänhet och mot de socialdemokratiska deputerade i andra duman i synnerhet — må ingen tro, att denna tidpunkt ”inte lämpar sig” för ”omfattande” agrarprogram. En sådan tanke vore besläktad med den renegatanda, den jämmer, den dekadens och det förfall, som gripit breda skikt av de småborgerliga intellektuella, vilka är anslutna till det socialdemokratiska partiet i Ryssland eller sympatiserar med detta. Proletariatet vinner endast på att denna smuts helt och hållet sopas ut ur arbetarpartiet. Nej, ju mer reaktionen rasar, dess mer fördröjer den i själva verket den oundvikliga ekonomiska utvecklingen, dess framgångsrikare förbereder den ett vidare uppsving för den demokratiska rörelsen. Och perioderna av övergående stillestånd i massaktionen måste vi utnyttja för att kritiskt studera erfarenheterna av den stora revolutionen, pröva dem, rensa dem från slagg och förmedla dem åt massorna som ledning för den annalkande kampen.

November—december 1907.

Se även Efterord till boken: ”Socialdemokratins agrarprogram i den första ryska revolutionen 1905-1907” (sept 1917)

Lästips – om agrarfrågan före ryska revolutionen

Program för Rysslands Socialdemokratiska Arbetarparti (RSDAP) (1903)

Lenin:
Kapitalismens utveckling i Ryssland (1899)
Revideringen av partiets agrarprogram (1906)
Agrarfrågan i Ryssland mot slutet av 1800-talet (1908)